168

50/41
история

Маджму аў-таварих

ПАПКА ДЛЯ БУМАГ

ЛЕНИНГРАДСКИЙ ОРДЕНА ЛЕНИНА ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ имени А. А. ЖДАНОВА

ВОСТОЧНЫЙ ФАКУЛЬТЕТ
ИРАНСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ

Выпуск II

5041
25/IX-60г.

„СОБРАНИЕ ИСТОРИЙ“
МАДЖМӮ‘ АТ-ТАВĀРӢХ̮

Институт языка, литературы и истории
ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ
Инв. № 168
1995-ж.
Кир. ФАН СССР гор. Фрунзе

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЛЕНИНГРАДСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
1960

Ленинградский ордена Ленина Государственный
Университет имени А.А. Жданова

Восточный факультет

Иранская филология

Выпуск II

"СОБРАНИЕ ИСТОРИЙ"

МАДЖМӮ'АТ-ТАВАРӢХ

Фотографическая репродукция отрывков
рукописного текста, введение, указатели

Подготовил к изданию

А.Т.ТАГИРДЖАНОВ

Издательство
Ленинградского Университета
1960 г.

Печатается по постановлению Ученого совета Восточного факультета Ленинградского университета.

Ответственный редактор проф. М.Н.Боголюбов

ВВЕДЕНИЕ

В восточном отделе библиотеки Ленинградского Государственного университета под № 963 хранится рукопись уникального по языку и содержанию сочинения XУ1 в. „Маджму‘ат-тавāрīх" (مجموع التواريخ). Подробное оглавление этого сочинения приведено в подготовленном к изданию первом томе нашего описания таджикских и персидских рукописей восточного отдела библиотеки ЛГУ. После ознакомления в сентябре 1959 г. с оглавлением сочинения „Маджму‘ат-тавāрīх" по нашему описанию, представленному в иранский кабинет Ленинградского отделения Института востоковедения АН СССР на обсуждение, В.А. Ромодин обнаружил в рукописном собрании ЛО ИВ АН СССР другой список этого сочинения, хранящийся под № В 667 с ошибочным заглавием „Джāми‘ ат-тавāрīх" (جامع التواريخ)[1].

Сочинение в списке ЛО ИВ АН СССР было известно В.В.Бартольду, который уделил ему 8 строк в своем сообщении на заседании Восточного отделения русского археологического общества 11 марта 1899 года. В.В. Бартольд привел указанное ошибочное название сочинения, имена его авторов, указал время сочинения-X в. хиджры. Относительно содержания в сообщении сказано: „Книга заключает в себе главным образом историю шейхов города Касан (в Фергане); жизнь шейхов рассказывается в фантастическом освещении, со множеством анахронизмов, так что книга не имеет исторического значения"[2].

1 Это заглавие приписано в конце переписчиком.
2 В.В.Бартольд, Сообщение, ЗВО, т.XП, 1899-1900, стр.У-У1

Действительно, сочинение (особенно его главная часть) содержит фантастическое описание жизни ширкентских (в Наманганском районе) и касанских шейхов; в нем нет достоверных исторических сведений. Однако оно имеет большое значение для истории таджикского языка и для истории киргизского эпоса „Манас". Авторы преследовали цель популяризации ширкентских шейхов среди народных масс. Поэтому сочинение написано на разговорном таджикском языке в форме эпических сказаний и включает версию эпоса „Манас". Сочинение содержит также интересные сведения о киргизских и казахских племенах и по топонимике.

Сочинение написано двумя авторами. Основная часть (л.л.1-90), содержащая версию эпоса „Манас", написана муллой Сайф ад-дином ибн дамулла Шах Аббас Ахсиканти. В предисловии к сочинению он говорит, что по просьбе друзей и с разрешения своего духовного наставника Мавлана Аʿзам Саййид Мир Джалила он написал историю имамов, начиная от Джаʿфар Садика (83-148/702-765) до времени Саййид Мир Джалила, позаимствовав сведения из قصص الانبياء , تواريخ جهان گشای , تواريخ مغوليه , تواريخ زبدة البشر .

Вторая часть сочинения (л.л. 90б-127б), написанная сыном автора Нур (в списке ИВ АН - Наврӯз) Мухаммадом ибн Мулла Сайф ад-дином Ахсиканти, содержит жизнеописание Ходжи Ахрара (ум. в 896/1491), его преемника шейха Мухаммад Кази ибн Бурхан ад-дина, составившего жизнеописание своего учителя под названием سلسلة العارفين [3], а также биографию ученика Мухаммада Кази, известного касанского шейха Ахмада Ходжаги ибн Джалал ад-дина, прозванного Махдум-и аʿзам - „величайший господин". Последний был духовным настав-

3 Мирза Хайдар ибн Хусайн Дуглат. „Тарих-и Рашиди", рук. ЛГУ, № 272, л.л. 108, 153б-154а.

ником Захир ад-дина Бабура[4], которому он посвятил суфийский трактат رسالۂ بابریہ[5], и Убайдаллаха-хана Шайбани, на четверостишия которого написал комментарий[6]. Он является также автором 28 различных суфийских трактатов[7].

Сочинение авторами не датировано. Указанное В.В. Бартольдом время X/XVI в. не вызывает никакого сомнения. Более того, анализ содержания сочинения дает основание для более точного определения времени написания каждой из двух частей сочинения.

Переходя к рассмотрению этого вопроса, прежде всего следует отметить, что жизнеописание суфийских шейхов обычно составлялось их ближайшими учениками, реже их потомками - сыном, внуком, правнуком или ближними родственниками, а биографии предшественников по преемственной цепи излагались во вступительных главах. Довольно редки случаи составления жизнеописаний давно умерших шейхов, являвшихся основоположниками того или иного суфийского ордена. Биографии малоизвестных шейхов давних времен, естественно, не могли интересовать никого, кроме их потомков. Исключается также возможность того, что какой-либо автор представил своего духовного наставника предшественником шейхов, живших за сто-двести лет до него. Правда, автор главной части этого сочинения Мулла Сайф ад-дин, следуя эпическим сказаниям, произвольно связывает исторические события разных эпох, однако он только прибли-

---

4 История народов Узбекистана, т.II, Ташкент, 1947, стр. 46.

5 Собрание восточных рукописей АН Уз.ССР, т.III, Ташкент, 1958, стр. 310, № 2581.

6 Указ. кат., т. II, 1954, стр. 248, № 1352.

7 Указ. кат., т. III, стр. 293 - 315, №№ 2517 - 2570.

жает давно прошедшие события к периоду жизни своего наставника, а не переносит жизнь и деятельность его в далекое прошлое в отрыве от современных ему событий. В главной части сочинения не получили отражения события XУ1 в. Она доведена, как нам кажется, до рождения Захир ад-дина Бабура (888-937 / 1483 - 1530). Основанием для такого предположения может служить иной характер содержания последующих глав.

Автор главной части, хорошо знавший популярные среди народа эпические сказания, пользовался и историческими источниками. Соответствуют действительности приведенные им даты исторических событий: смерть Есукай-Бахадура, отца Чингиза, подчинение Ван-ханом кераитов, его столкновение со своим младшим братом, утверждение Чингизом кераитского престола за Ван-ханом, войны Чингиза с Даян-ханом и другими, смерть Даян-хана, принятие Чингизом титула Чингиз, поход Чингиза в Туркестан, его война с тангутами, смерть Чингиза, связь амира Баязида Джелаира с Тоглук-Тимуром, поход Тимура в Могулистан против Уизр-ходжи и Анга-тюри, смерть Тимура. Автор умело соединил устные предания с историческими сведениями и создал своеобразное эпическое сказание, сделав главными героями его ширкентских шейхов. Вторая часть сочинения носит характер обычных жизнеописаний суфийских шейхов. В ней приводятся генеалогия и преемственная цепь шейхов, рассказы об их духовных подвигах и чудесах. Наряду с этим вторая часть содержит и рассказы мемуарного характера об интригах и вражде между этими шейхами, о чем авторы жизнеописаний обычно предпочитают умалчивать.

Автор этой части Нур(или Навруз) Мухаммад, следуя примеру отца, также старался показать своего духовного наставника ширкентского шейха Курбана Вали

в центре тогдашних исторических событий. Он называет Саййид Мир Джалила отцом известного шейха Мухаммада Кази, преемника Ходжи Ахрара, а шейха Нур ад-дина и Саййид Хасана - сыновьями Мухаммада Кази; своего духовного наставника Курбана Вали - сыном Саййид Хасана и внуком Мухаммада Кази, зятем Ахмада Касани. Хотя это не подтверждается другими источниками, однако сомневаться в том, что Саййид Мир Джалил, по-видимому, был старшим современником Мухаммада Кази и сочинение написано в XУ1 в., нет никаких оснований. Если бы сочинение было написано в более позднее время, в XУП или в XУШ в., то в нем получили бы отражение события этих веков, и Саййид Мир Джалил был бы показан предшественником известных шейхов XУП или XУШ вв.

Биография Саййид Мир Джалила в доступных мне биографических сочинениях не обнаружена. Биография Мухаммада Кази содержится в رشحات عين الحيات, Фахр ад-дина Али ибн Хусайн ал-Кашифи, написанной еще в 909/1503-1504 г.; в تاريخ رشيدى, написанной в 952/1545-1546 г. Мирза Хайдар ибн Хусайн Дуглатом, который был учеником Мухаммада Кази; в نسمات القدس من حدايق الانس, написанной в 1031/1621-1622 г. Мухаммад Хашимом ибн Мухаммад Касим Бадахшани; в مقامات مشايخ Мир Мусайяба Мирхана Бухари, законченной после 1280/1863-1864 г.

Согласно этим источникам, Мухаммад Кази родился около 851/1447-1448 г. в Самарканде, с 885/1480-1481 г. в течение 12 лет, он находился при Ходжи Ахраре. После смерти последнего, в 896/1491 г., он поехал в Герат, где встретился с Джами. Затем некоторое время жил в Ташкенте, откуда в смутное время уехал в Бухару. В Бухаре Мухаммад Кази завоевал большой авторитет, его муридом стал даже тогдашний правитель Бухары Махмуд-хан Шайбани, брат Мухаммада Шайбани-хана.

В 916/1510 г., во время похода шаха Исмаила Сафави в Среднюю Азию, он отправился в Андижан, а оттуда в Ахсикент, где пребывал почти до конца своей жизни. В конце жизни, согласно تاريخ رشيدى, по просьбе Суюнчик-хана он уехал в Ташкент и вскоре, в 921/1515-1516 г.[8], умер. Автор نسمات указывает, что он умер в Ташкенте.[9] В مقامات مشايخ говорится, что в конце жизни Мухаммад Кази находился в Самарканде у гробницы Ходжи Ахрара и умер там[10]. Абу Тахир-ходжа ибн Абу Са'ид-ходжа в своей книге سرية, написанной в 30-х годах XIX в., также указывает, что могила Мухаммада Кази находится у ног Ходжи Ахрара[11].

Биография Ахмада Касани под названием جامع المقامات написана его внуком Абу-л-Бака ибн Ходжа Баха ад-дин ибн Ахмад Касани в 1026/1617 г. Другое жизнеописание Ахмада Касани, названное سلسلة الصادقين وانيس العاشقين, составлено Дуст Мухаммадом ибн Наврузом Ахмад ал-Киши в XVII в.[12]. Подробная биография Ахмада Касани приведена в نسمات القدس من حدايق الانس[13], автор которого пользовался жизнеописанием этого шейха, составленным его учеником Мавлана Баба миром, а также сочинением его внука[14].

---

8 Рук. ЛГУ, л. 153б.

9 Рук. ЛГУ, № 305, л. 108б.

10 Рук. ЛГУ, № 854, л. 382а.

11 Изд. Н.И. Веселовского, СПб, 1904, стр. 45.

12 Собрание восточных рук. АН Уз.ССР, т.III, стр. 315-316, №№ 2571 и 2576.

13 Рук. ЛГУ, л.л. 109а - 114а.

14 Там же, л.116а. Здесь автор назван Ходжа Джани ибн Ходжа Баха ад-дин, а название сочинения указано خلاصة المقالات, оно составлено на основании записей трех учеников Ахмада Касани.

Согласно مقامات مشايخ и نسمات القدس[15] род Ахмада Касани восходит к имаму Риза, а со стороны матери к Джа фар Садику. Ахмад Касани родился в 866/1461 - 1462 г. в Касане, с Мухаммадом Қази встретился в Ташкенте во время его первого приезда и в течение 12 лет находился при нем, сопровождал его в Герат, в Самарканд и в Бухару. После смерти своего учителя он жил в Самарканде, в Бухаре и в Касане, умер в Дахбиде в 949/1542-1543 г.

Эти сведения из других источников в основном совпадают с сообщениями автора второй части сочинения. Совпадают также сведения и некоторые легенды о других шейхах, последователях Ахмада Касани, как Мухаммаде Ислам Джуйбари, Мир Мухаммаде Кашгари, Лутфаллахе Чусти и др. Более подробно говорится о шейхе Зуннуне и Сайиде Курбан Вали, которых автор نسمات упоминает среди крупных шейхов - современников Ахмада Касани, имевших с ним постоянное общение[16].

Автор второй части сочинения сообщает о крупном конфликте между Ахмадом Касани и шейхом Зуннуном, приведшем к стычке двух групп в Касане и окончившемся убийством Зуннуна.

В نسمات القدس Сайиид Курбан Вали назван шейхом Курбан-шутурбан (погонщик верблюда). Автор этого сочинения также говорит, что он ездил на белом верблюде (л.л. 122б, 123а, 126а). Сайиид Курбан Вали здесь показан очень близким человеком Ахмада Касани, его двоюродным братом (л.л.103а и 104а) и зятем (л.л. 121а, 125б); приводятся также имена его сыновей. В источниках не упоминается Сайиид Хасан, отец Курбана Вали. Возможно, это объясняется преждевременной

---

15 Сочинения Абу-л-Бака и Навруз Ахмада мне были недоступны. *А. Т.*

16 Рук. ЛГУ, л. 127 б.

смертью отца. В сочинении сказано, что отец Курбана Вали умер, когда Курбан был еще маленьким, и мать вырастила его, испытав большие трудности. Дата смерти Курбана Вали указана 946/1539-1540 г.

Изложенные факты не оставляют никакого сомнения в том, что сочинение написано в XУ1 в.

Правда, приведенные во второй части сочинения даты не отличаются точностью. Дата смерти Омар Шайха указана 817/1414-1415 г. вместо правильной -899/1493г. Очевидно, автор спутал ее с датой поражения ферганского правителя Ахмада, сына другого Омар Шайха, внука Тимура, нанесенного ему в 1414 г. Улуг-беком[17]. Дата смерти Ходжи Ахрара указана 890/1485 г. вместо 896/1491 г.; дата смерти Мухаммада Кази указана 915/1509-1510 г. вместо 921/1515-1516 г. и дата смерти Ахмада Касани - 940/1533-1534 г. вместо 949/1542-1543 г., приведенных в других источниках. Указанные здесь даты смерти Саййид Мир Джалила- 840/1436-1437 г. и Курбана Вали - 946/1539-1540 г. также не точны. Мир Джалил, очевидно, умер не раньше конца XУ в., так как указано, что автор главной части служил после его смерти Мухаммаду Кази. Учитель автора второй части Курбан Вали, очевидно, умер около 956/1549 г.

Приведенные анахронизмы, очевидно, объясняются тем, что автор второй части Нур Мухаммад не пользовался записями, а полагался только на свою память, повидимому, не очень надежную. Эти хронологические неточности не могут служить доказательством более позднего происхождения сочинения.

Главная часть сочинения, очевидно, написана между 909-920/1503-1514гг. Здесь неоднократно упоминается Ахмад бек Могал (л.л.18б, 22а, 22б и 88б). На л.88б

17 История нар.Узб., т. П, стр. 370.

даже сказано, что Ахмад-бек во главе половины могулов ушел в Атбаши. В تاريخ رشيدى также сказано, что Султан Ахмад, сын Юнус хана, дважды разбил калмыков у Атбаши, калмыки его прозвали Алачи-хан- „крови жаждущим". В 905/1499-1500 г. он был разбит Шайбани-ханом и умер в 909/1503-1504 г. в Аксу[18].

В колофоне сказано, что сочинение было написано отцом, которому не суждено было завершить его, и он скончался, завещав это дело сыну. Мавлана Мухаммад Кази похоронил его у ног Саййид Хасана, а сына поручил Саййиду Курбан Вали, и он (сын) написал все, что исходило от них. Отсюда ясно, что автор главной части Сайф ад-дин Ахсиканти умер еще при жизни Мухаммада Кази, т.е. ранее 921/1515-1516 г. Имеющееся на л.7б замечание о смерти Мухаммада Кази, равно как о его рождении (на л.86б), очевидно, добавлено сыном. Об этом свидетельствует и совершенно неуместное добавление на л.8а о том, что „он смотрел в تواريخ مغوليه и تواريخ زبدة البشر, писал сокращенно о пророке и о генеалогии имамов, о тюркских племенах, несколько лет служил Саййид Мир Джалилу, после него служил Мухаммаду Кази вплоть до смерти". Под словами تا وفات بايشان همراه شديم, я думаю, надо понимать „до смерти автора главной части". Эти слова не могут принадлежать автору главной части - мулле Сайф ад-дину, так как о своей книге он говорил, как полагается, в предисловии и вряд ли счел необходимым повторить почти то же через 6 листов, к тому же конец этого добавления противоречит его предисловию.

Вторая часть написана, очевидно, между 1550-1565гг. Как было указано выше, его учитель Курбан Вали, очевидно, умер около 1549-1550 г., так как автор ничего не говорит о смерти Мухаммад Ислама Джуйбари, названного здесь Мухаммадом Бухари (973/1565-1566 г.) и осо-

18 Рук. ЛГУ, л. 52а - 52б.

бенно о смерти шейха Лутфаллаха (979/1571-1572 г.), о котором так много говорится во второй части сочинения.

Сочинение в целом представляет большой интерес прежде всего для истории таджикского языка. Оно написано на разговорном таджикском языке первой половины XVI в. Обе части сочинения, написанные отцом и сыном, по языку не отличаются друг от друга. Хотя автор последней части Нур (или Наврув) Мухаммад говорит, что он был мало образованным человеком (منی بیچاره کم دانم, وبی بهره بودم), из этого нельзя заключить, что авторы не знали литературного языка или не могли писать на нем.

В сочинении, особенно в главной части, встречаются отрывки, написанные (очевидно, под влиянием литературных источников) вычурным стилем (л.л.65, 66,69а, 70) и целые страницы арабского текста (л.л.55, 69б). Это дает основание полагать, что разговорный язык использован авторами сознательно, очевидно в целях распространения сочинения среди возможно большего числа людей или, по крайней мере, среди муридов из простого народа.

В этом отношении особенно отличается главная часть сочинения, где встречаются даже нарушения грамматических правил,— очень часто глагол прошедшего времени третьего лица мн.ч. написан с сокращенным окончанием „ан" вместо „анд", как اذن دادن вместо اذن دادند „разрешили".

Характерными особенностями языка сочинения являются:

1. В сочинении не встречается глагольная форма-будущее категорическое (خواهم کرد и др.). В значении будущего времени употребляется только одна форма на-

стояще-будущего времени میکنم .

Например:

Л.12б

گفت اگر جسد قلماق را یافته دهم هرچه امر کنم قبول میکنید

'Сказал, если я вам найду тело калмыка, то вы сделаете все, что я вам прикажу'.

2. Сочинение изобилует разговорными сложно-вербальными глагольными формами, образованными с помощью вспомогательных глаголов: „истāдан", „мāндан", „рафтан", „āмадан", „дарāмадан", „гаштан", „равāн шудан", „гирифтан", „дāдан", „бардāштан", „дīдан", „гуфтан" и других, выражающих характер протекания действия.

Примеры: а) С глаголом истāдан 'стоять', 'остановиться'.

Л. 4а

یک حولی دیدند در بالای دروازه حولی ترسائی بت تراشیده ایستاده است

'Увидели двор, над воротами двора христианин (в это время) строгает идола'.

Л.41б

قرا خواجه بر سر جته رفته جته را مستحکم کرده ایستاده است

'Кора-ходжа, отправившийся на Джете (в это время) укрепляет Джете'.

Л.39а

جولای چهل هزار قوشون قلماق را گرفته بر سر مناس رسیده مناس را در میان گرفته جنگ کرده ایستاده بود

'(В то время) Джолой с сорокатысячным калмыцким войском настиг Манаса и, окружив Манаса, сражался с ним'.

Л.41а

مناس شهر را مستحکم کرده ایستاده بود

'Манас (в то время) укреплял город.'

б) С глаголом мāндан 'оставить' и 'остаться'.

Л.12б

سونکقوش گفت با مر پدر به تنکیز برده ماندم،

'Сункуш сказал: „По приказу отца я отнес в море".'

Л.22а

بهمهٔ جوانان جواب دادند دوازده هزار کس گرفته ماندند

'Всех юношей отпустили, задержали 12 тысяч человек.'

Л.49б

قراخواجه باز گشت کرده بقراقشلاق رسیده چند کس را بمناس همراه کرده ماندند

'Кара-Ходжа отступили и, дойдя до Кара-кишлака, присоединили несколько человек к Манасу.'

Л.98а-б

مولانا قاضی باستقبال برامده بشهر داخل کردند چند (روز) ایستاده ماند (ند)

/добавлено по сп.ИВ АН/

'Мавлана Кази вышли навстречу, ввели (Ходжи Ахра-ра) в город, (и он) остановился на некоторое время (в городе)'.

(В двух последних случаях мн.ч. употреблено для выражения вежливости, почтения, так же как в узбекском языке: атам келдилар - 'отец мой пришли').

Л. 19б

همه شهر بخودش آواره شده ماندند

'Все люди города были обеспокоены только своим собственным положением.'

Л.104а

آنحضرت سید احمد را بامیر نور الدین تعیین کرده ماندند

'Его светлость назначил Сайида Ахмада к Амиру Нур ад-дину.'

в) С глаголом рафтан 'уходить':

Л.12б

سونکوش نصف شب کرده جسد قلمای را برداشته بجانب تنکیز گرفته رفت

'Сункуш, дождавшись полночи, взял тело калмыка и унес к морю.'

Л. 48а

شمشیر دو انگشت جولای را بریده رفت

'Меч отсек два пальца Джолоя.'

г) С глаголом āмадан 'приходить':

Л.14б

امام را پیش ابوالخیر گرفته آمدند

'Имама привели к Абу-л-Хайру.'

Л.53б

اولماس قولان بجانب قراخواجه گریخته آمد

'Ульмас Кулан прибежал к Кара-Ходже.'

Л.50а

جولای گفت توبای اگر بسخن من درایی مناس را زهر داده بیا توبای گفت چند قلمای را بدست من دهی من رفته

بمنا ی زهر داده کارا ورا کرده بیایم

'Джолой сказал: Тубай, если послушаешь меня (т.е. если ты согласен со мной), то отрави Манаса". Тубай сказал: „Выдашь мне несколько калмыков, я схожу, отравлю Манаса"'.

Л.57б

مولانا اعظم را گرفته بیائید

'Приведите Мавлана А'зама'.

д) С глаголом дарāмадан 'войти':

Л.16а

سیاه ریش آمده درامده چند مسلمان را شهید کرد

'Ворвался Сийах-Риш и убил несколько мусульман'.

е) С глаголом гаштан - 'возвратиться':

Л.14а

ابوالخیر کس روان کرده گشتن

'Абу-л-Хайр вернулся, отправив человека'.

ж) С глаголом равāн шудан 'отправиться':

Л.39а

جولای گریخته روان شد

'Джолой убежал'.

Л.38б

انکا توره دیده خطرا خوانده دوازده هزار قوشون مغول را غونداشته روان شد

'Анга-тюря увидел его, прочел письмо и, собрав

12 тысяч человек монгольского войска, отправился.'

Л.49а

قلماقان بسیار غلو کرده جولای را برداشته روان شدند

'Калмыки штурмовали и увезли Джолоя.'

в) С глаголом гирифтан 'взять':

Л.16а

قبال‌الدین رسیده نیزه انداخته از اسب غلطانده
سرش را بریده گرفت

'Подоспел Кибал ад-дин и, ударом копья свалив его с коня, отрубил ему голову.'

и) С глаголом дадан 'дать':

Л.22а

دختر نوروز توره را باحمد بیک گرفته دادند

'Дочь Наврўз-тери выдали за Ахмед-бека.'

Л.52а

چند تیر بر بدن مناس مانده بود گرفته داد

'На теле Манаса осталось несколько стрел, которые он достал ему.'

к) С глаголом бардаштан 'поднять'.

Л.53б

مناس ... نیزه را گشیده از دست جولای گرفته
برداشته بود

'Манас выхватил копье из рук Джолоя.'

л) С глаголом дӣдан ‘видеть’

Л.12б

پسران قلماق آمده خطرا خوانده دید

‘Сыновья калмыка пришли и просмотрели письмо.’

Л.20а

خلیفه خطرا خوانده دیده به امام نقی کس فرستاده گرفته آمدند

‘Халиф, просмотрев письмо, послал человека к имаму Наки, которого привели.’

Л.52б

سید جلال الدین خطرا خوانده دید

‘Саййид Джалал ад-дин просмотрел письмо.’

м) С глаголом гуфтан ‘говорить’:

چنگیز خان ... وصیت کرده گفته بودند

‘Чингиз-хан... завещая, говорил.’

Часто встречаются сложные глаголы, состоящие из трех элементов. Примеры:

Л.10а

نامه را بحضرت صلی الله علیه وسلم گرفته رفته دادند

‘Письмо отнесли пророку, да благословит его Аллах и да приветствует.’

Лл.13б-14а

حضرت امام اینها را یافته گرفته بغار عبادت خانه گرفته رفتند اینها رفته دیدند ... آهویان زنده شده رفتند

‘Его светлость имам разыскал их и повёл в пещеру

храма, они пошли и увидели... дикие козы ожили.'

Л.12а

اورا صندوق انداخته گرفته میگشت

'Он возвращался, положив его в сундук.'

Л.16б

نوبت بقبال الدین آمد سیاه پوش را از اسب برداشته بسته گرفت

'Пришла очередь Кибал ад-дина, и он снял Сийах-пуша с коня и связал его.'

Л.37б

مناس یعقوب بیک را جدا کرده گرفته روان شد

'Манас отбил и увел Якуб-бека.'

Л.43б

فولاد کوکیرا را زخم دار کرد مناس رسیده جدا کرده گرفت

'Фулад ранил Кукиру, но подоспевший Манас отбил его.'

Л.44а

جولای آمده به قراخواجه زخم زده بسته گرفت

'Пришел Джолой, ранил и связал Кара-ходжу.'

Л.44

جولای زخمدار شد قلماقان اسب انداخته گرفته برامد

'Джолой был ранен, но калмыки прискакали и вывезли его.'

(Встречается употребление ед.ч. при подлежащем во мн.ч., очевидно, для выражения презрения:

и قلماقان ... گرفته برامد

(پسران قلماق ... خوانده دهند

Л.46б

از سید جلال الدین رخصت گرفته برامده روان شدند

'Вышли, получив разрешение у Сайид Джалал ад-дина и отправились.'

Л.50б

آخر وقت یافته قلماقان را در خواب بسته گرفته شما آ... دم

'Наконец, улучив время, связал спящих калмыков и привел к вам.'

Л.57б

بشتر حضرت مولانا بار کرده مانده دادند

'Его положили на верблюда Мавлана.'

Встречается даже употребление местоименной энклитики 2 л. мн.ч. „тӑн" вместо окончания повелительного наклонения 2 л. мн.ч. „ид". Пример:

Л.29а-б

چنگیز ... وصیت کرده گفته بودند که اگر بر من وقت رسد همین جا دفن کنیتان گفته نشانه کرده بودند

'Чингиз... завещая, говорил: „Если придет мой час, то меня похороните вот в этом месте" и показал (место).

Особенности таджикского разговорного языка наблюдаются не только в глагольных формах, но и в других морфологических явлениях, например, в употреблении местоимения 3 л. ед.ч. „вай": وی گفت - 'он сказал', и лексике: глагол ғундӑштан - 'собирать', существи -

тельное хавли - ‘двор’, прилагательное калāн-‘большой’ и др. Возможно, имеются и синтаксические особенности.

Приведенные примеры показывают, что таджикский разговорный язык XУ1 в., зафиксированный в этом сочинении, почти не отличался от современного таджикского разговорного языка, и настоящее сочинение является его уникальным памятником.

Как было сказано выше, большой интерес представляет и содержание сочинения, главным образом его основная часть, включающая версию эпоса „Манас", легенды о киргизах, сведения о киргизских, возможно также и о казахских племенах и другие этнографические данные. Основная часть сочинения, очевидно, написана под влиянием киргизских эпических сказаний.

В связи с этим возникает вопрос о форме этих эпических сказаний, служивших источником и образцом для автора этой части, - имели ли они прозаическую или поэтическую форму?

По мнению Чокана Валиханова эти эпические сказания имели прозаическую форму, впоследствии они подверглись добавлениям и изменениям, и из прозаических джумуков (сказок) в позднейшие времена сложилась поэма[19]. Настоящее сочинение не дает основания для решения этого вопроса: можно предполагать, что автору образцом для данного сочинения служила прозаическая версия эпоса „Манас". Однако в этом нельзя быть уверенным, так как в сочинении встречаются и стихи, которые могут быть переводами из поэмы „Манас". Можно также предполагать, что автор дал прозаический перевод поэтической версии

19 Ч.Ч. В а л и х а н о в. Сочинения. Очерк Джунгарии. Изд.Н.И.Веселовского, СПб, 1904, стр. 72.

эпоса „Манас".

Л.44б

روان شد مناس بسوی میدان برامد از عدو نالهٔ افغان
جولای چون بمناس گرزی انداخت مناس هم نیزهٔ خود را روان ساخت
بشدت جنك شد هماندم بیکدیگر زده نیزه دمادم

'Отправился Манас на поле битвы,
Вопли вырвались у врагов.
Когда Джолой замахнулся на Манаса булавой,
Манас тоже направил свое копье,
Тотчас завязался жаркий бой,
Беспрерывно кололи копьями друг друга.

Эти стихи не укладываются и в размер, но в этом, правда, могут быть повинны и переписчики.

В главной части сочинения после небольшой истории пророка и имамов и родословной ширкентских шейхов приводятся легенды о происхождении народов вообще, тюркских народностей и калмыков в частности, перечисляются названия тюркских племен. Далее говорится о борьбе Абу-л-Хайра, являвшегося якобы одним из потомков Езида и правителем Сирии, с имамом Джа'фар Садиком и его приверженцами, а потом с подчинившимися имаму гузами, которые будто бы находились в Руме, и с могулами, которые якобы владели территорией от Рума до Хорезма. Разбитые Абу-л-Хайром, гузы направляются в Хотан и Кашмир, а оттуда в Камул (очевидно, Кабул), но, потерпев там поражение и потеряв имама, направляются в Узгент, где через некоторое время султан Санджар истребляет их за отказ платить налоги. Спасаются бегством только сорок гузов „кырк гуз", потомками которых будто являются киргизы. Они жили в горах Ходженда. После походов Гурхана в Узгент, Андижан, Касан и Ташкент оказавшие ему сопротивление Тули-хан и Дува-

хан, посоветовавшись с Хорезм-шахом Махмудом, отправили в Багдад к халифу посольство с просьбой направить к ним кого-нибудь из потомков пророка. Посланный из Багдада имам Ибрахим в Хорезме женился на дочери Хорезм-шаха и приехал в Ходжент, где был хорошо принят потомками тех самых „сорока гузов". Имам Ибрахим, став во главе киргизов, которые прежде были кочевниками Рума, назначил вождей правого (он) и левого (сол) крыла, разбил около Касана Гурхана, обосновался в Касане и умер там.

Далее приводятся рассказы об Онг-хане (Ван-хане) кераитском и о Чингизе, более или менее соответствующие историческим сведениям. Умирая Чингиз дает Онг-хану Ташкент, а Саййид Мухаммаду, внуку имама Ибрахима, Касан, место Чингиза занимает Тулуй.

После этого автор переходит к рассказам о борьбе с калмыками. Начинает войну вождь калмыков Чунгмиш, который отказывается подчиниться Тулую. Против него Тулуй посылает Онг-хана, который терпит поражение. Потом Тулую помогают Саййид Мухаммад с андиханским и ходжендским войсками, Ак тук-би с войсками правого и левого крыла, а также Аргун ибн Кипчак, которым удается разбить Чунгмиша и повесить его. Потом предпринимает поход на Ширкент Дамбур-калмык, воспользовавшись походом Онг-хана в Крым и Булгар против Шамая, который захватил эти подвластные Онг-хану страны и заставил бежать в Туркестан Ак Хусайна ногая, правителя Крыма, и Кара Хусайна ногая, правителя Булгар. Дамбур-калмык истребляет потомков имамов за исключением Саййид Джа'фара и Тимур-Ходжи, которых спасают кипчаки Каракары и Ульмас-Кулана, разгромив войска Дамбур-калмыка.

У этих кипчаков Каракары рождается сын Якуб-бек. Когда молодой Якуб-бек становится во главе кипчаков,

против него выступает вождь калмыков Чункчэ. Разбитые кипчаки обращаются за помощью к Онг-хану, который с войсками могулов и левого крыла обращает Чункчэ в бегство.

В это время у Якуб-бека рождается сын Манас, у Онг-хана - сын Тохтамыш, у Хулагу - сын Абака-хан, у правителя Самарканда и Шахрисабза Тограя - сын Тимур, у вождя калмыков Чункчэ - сын Джолой, у правителя Крыма Ак Хусайна- сын Ак-Ногай, у правителя Булгара Кара-Хусайна - сын Кара-Ногай. После смерти Тограя правителем Самарканда становится Тимур; Тохтамыш унаследовал Ташкент с территорией до реки Адил (Волга); Анга-тюрю, двоюродного брата Тохтамыша, восставшего против него, уговорили править территорией от Кашгара до Кух-и Могал, с центром в Атбаши. Ак-Хусайн после захвата Крыма Хулагу бежал в Хорезм, а Кара Хусайн стал правителем долины Сыр-Дарьи до области Туркестана, где остались и их сыновья- Ак-Ногай и Кара-Ногай.

После смерти Чункчэ его наследник Джолой подчинил себе половину Джете. Узнав о смерти Онг-хана, внезапным набегом на Кара-кипчак Джолой разграбил его и захватил Якуб-бека в плен. Его освобождает из плена 12-летний Манас, который пришел из Таласа с сорока юношами Каракары. Затем Джолой устраивает набеги на Талас против Манаса и на Чазгал (современный Чаткал), куда Манас откочевал со своим народом. Манас со своими сорока богатырями отбивает атаки калмыков. Манасу помогает двоюродный брат Тохтамыша Анга-тюря, которого призвал на помощь ширкентский шейх Джалал ад-дин по просьбе Якуб-бека, отца Манаса. Манасу помогает и Тохтамыш, возвратившийся с берегов Адил (Волги), он строит для Манаса город Манасия. Манасу помогают и кипчаки Ульмас-Кулана во главе с Тимур-Ходжой, дядей ширкентского шейха Джалал ад-дина.

На стороне калмыков выступают мангыты во главе с Фулад-огланом, сыном Тимур-малика, его поддерживают Ямгурчи-мирза и Кайкобад-мирза, к ним присоединяются Ширин-тигана и Сарай-Мамай. Манас побеждает с помощью своих союзников: Кукира-Мирзы, сына Кара-ногая, во главе туркестанского войска, Тимур-Ходжи, правителя Джете (или Чете), его сына Кара-ходжи и Баба Али Хитая. После этого Джолой заключает перемирие с Тохтамышем. Тохтамыш отдает город Манасия Кара-ходже, а Манаса с Якуб-беком возвращает в Кара-кипчак. Тохтамыш отправляется в Яик покорить владения Фулада, а оттуда к морю Кульзум и в Крым, на обратном пути три года проводит на Яике. Пользуясь отсутствием Тохтамыша, Джолой во главе калмыков Солон-Шива опять совершает набег на Кара-кипчак и Манасию. Узнавший об этом Сайфид Джалал ад-дин призывает на помощь Анга-тюрю и с их помощью Манас и Кара-Ходжа одолевают калмыков. Другой раз Манасу помогают войска Кулана и Шир-Бахрам с чагатайским войском и Тохтамыш, вернувшийся с Яика. Побежденный Джолой решает отравить Манаса и с этой целью отправляет к Манасу изменника Тубая, за которого он выдал свою дочь, и поставив во главе калмыков Солон-Шива. Тубай приходит в Кара-кипчак, к кипчакам Каракары, и уверяет Манаса, что он бежал из плена. Дождавшись удобного случая, он отравляет Манаса, но того спасает Сайфид Джалал ад-дин, приготовив противоядие. Через два месяца Джолой опять идет на Кара-кипчак против Манаса. По просьбе Сайфид Джалал ад-дина на помощь Манасу приходят Кара-ходжа и Канбай-бахадур с войском Ульмас-Кулана, но они не могут победить Джолоя. Карнас, дядя Манаса, едет в Ширкент к Сайфид Джалал ад-дину, по просьбе которого Анга-тюря отправляет с войском своего сына Мухаммад-бека на помощь. В ожесточенном бою Джолой был убит.

Теперь калмыков возглавляет сын Джолоя Камар ад-дин, Манас отправляется в Кара-кишлак, а Кара-Ходжа в Манасию. Здесь обрывается рассказ о Манасе, дальше говорится о народе Манаса, о Карнасе, дяде Манаса, но не говорится ни о смерти Манаса, ни о его потомках.

Далее появляется Саййид Мир Джалил, духовный наставник автора, возглавлявший дервишский орден Ишкия. Его духовное покровительство принимают: Актимур-кипчак со своими семью сыновьями, которых называли Ети-Кашка, Ак-Огул, Болгачи с сыновьями, Кара-Огул с шестью сыновьями, Сунчик-Хитай, Тохтамыш-хан, Ангатюря, Баба Али Хитай, Мир Бахрам, Амир Баязид из Ходженда и др. Саййид Мир Джалил организует борьбу против Камар ад-дина, Тунджи-калмыка и Черкаса.

Затем говорится о Тимуре, духовным наставником которого делается Саййид Мир Джалил, о его походах против Камар ад-дина, Хизр-хана, Анга-тюри, об отправке им Омар Шейха с войском против Тохтамыша. В сражении на стороне Тохтамыша принимают участие кипчаки Каракары, Ульмас-Кулана во главе с Карнасом и Кара-Ходжой, а также и Камар ад-дин. Войска Тимура во главе с Омар Шейхом были разбиты, после чего Тимур по совету своих амиров прекратил войну с Тохтамышем. Далее сообщается о смерти Тимура, о Шахрухе, Улуг-беке, об убийстве Улуг-бека Хусайном Байкара, о приходе Омар Шейха, сына Тимура, в Андижан и о рождении Бабура. Здесь, как нам кажется, кончается главная часть, написанная муллой Сайф ад-дином.

Как видно из этого обзора содержания главной части, герой киргизского эпоса „Манас" привлечен автором для возвеличения ширкентских шейхов. Тем не менее эта версия представляет значительный интерес как наиболее ранняя из известных записанных версий эпо-

са „Манас".

Версия включает все основные элементы эпоса „Манас": вариант легенды об огузах с их походом в Рум (здесь, наоборот, из Рума); родину Манаса- Талас; отец его Якуб-бек, в киргизском произношении Джакуп или Джакип; сорок богатырей Манаса, с помощью которых он поражает своих врагов; название города „Манасия", борьбу с калмыками в союзе с кипчаками и др.

В версии деятельность Манаса отнесена к эпохе после смерти Тулуя и до появления Тимура. Однако в ней, так же как и в известных более поздних версиях, с именем Манаса связываются события большой хронологической протяженности и известные исторические лица, деятельность которых происходила в разные века, начиная с домонгольского периода и кончая ХУ веком.

Как известно, о возникновении и развитии эпоса "Манас" существуют разные предположения.

По мнению Чокана Валиханова героические поэмы, в том числе и „Манас", слагались в конце Х1У и в ХУ-ХУ1 в.в., они рассказывают о деяниях исторических людей, живших в период могущества Золотой Орды[20].

Копрюлю-заде, ввиду отсутствия сведений о Манасе в сочинении Махмуда Кашгарского, написанном во второй половине Х1 в., и упоминания Манаса в киргизской версии как богатыря Субаши, служившего в караханидском государстве, относит время возникновения эпоса „Манас" к караханидскому периоду. Исходя из своей концепции, он называет Манаса общетюркским героем, память о котором живет на всей территории, занятой тюркоязычным населением, от восточного Тянь-Шаня до Крыма, в Джунгарии, даже на северном Кавка-

---

20 Ч. В а л и х а н о в. Сочинения, стр. 70.

зе и в Анатолии[21].

А.Н. Бернштам, а за ним Л. Климович и другие предполагают возникновение древнейших частей эпоса „Манас" в IX в., считая прообразом Манаса выдающегося вождя киргизов Яглакар-хана, возглавившего борьбу киргизов с уйгурами в 821-840 г.г. и упомянутого в древнекиргизской надписи[22].

С.Е. Малов в своей рецензии на перевод эпоса „Манас" выражает недоверие к этому предположению, принципиально не отрицая возможность возникновения эпоса в IX в.[23].

Имя Манаса А.Н. Бернштам выводит из манихейского „манисе" [24]. Эти предположения А.Н. Бернштама, кажется,

---

21 К о п р ю л ю-з а д е, تورك ادبياتى تاريخى , Стамбул, 1928, стр. 187-188.

22 А.Н. Б е р н ш т а м. Историческое прошлое киргизского народа. Фрунзе, 1942, стр. 11-12; е г о ж е, Эпоха возникновения великого киргизского героического эпоса „Манас". Киргизстан. Литературно-художественный альманах. Фрунзе, 1946, стр. 145-148.
Л.И. К л и м о в и ч. „Манас". Киргизский эпос. Великий поход. Советская книга", 1946, № 12, стр. 90-96; е г о ж е, Хрестоматия по литературе народов СССР, М, 1947, стр. 688 и 804.

23 С.Е. М а л о в. „Манас". Киргизский эпос. Великий поход. „Известия АН СССР, отд. литер. и яз.", 1947, т.VI, вып.2, стр. 171.

24 А.Н. Б е р н ш т а м. О появлении киргизов на Тянь-Шане в IX-X в.в. „Советское востоковедение", вып.4, 1956, стр. 118 - 125.

не получили признания исследователей. Однако попытки найти в эпосе отзвуки исторических событий не могут считаться делом безнадежным или ненужным, так как несомненно то, что эпос является отражением действительных исторических событий. Правда, исторические события в нем значительно изменены, даны в обобщенном виде, связаны вместе события и люди разных эпох, приведены вымышленные имена или искажены имена известных людей, роль одних известных исторических личностей значительно ослаблена, а других, даже незначительных, чрезвычайно усилена и т.п.

Наглядным примером этому может служить наша версия, в которой имена многих известных исторических лиц приведены без всякого искажения. В версии соединены вместе разные исторические события, известные исторические события произвольно связываются с другими известными лицами. Ясно видно, что изменение исторических событий производится в определенных целях.

Настоящее сочинение дает основание предполагать, что источником для этой версии эпоса „Манас" явился цикл эпических сказаний, возникших в Семиречье в разные времена, но окончательно сложившийся в единое целое в XУ в. Как видно даже из приведенного краткого обзора, в нем получили отражение исторические события, происходившие в Семиречье в X1-XУ вв. Из них более древние, т.е. события X1-XП вв., отражены довольно туманно в соединении с более поздними событиями. События XШ-XУ в.в.- более полно и отчетливо, и некоторые наиболее известные- даже близки к исторической действительности. Таковы история Чингиза и походы Тимура в Могулистан.

Большинство героев, упомянутых в сочинении, известные исторические личности, так или иначе связанные с Могулистаном. Среди лиц, показанных как положитель-

ные герои, встречаются имена правителей и полководцев Могулистана или их союзников, а среди отрицательных героев - имена врагов Могулистана.

В самом начале сочинения потомком Езида и врагом имамов показан Абу-л-Хайр, который воюет с гузами и могулами. Вероятно, имеется в виду Абу-л-Хайр Шайбани. Как известно, в Могулистан от Абу-л-Хайра Шайбани бежали Гирей-хан и Джанибек-хан, которые были приняты хорошо; им была предоставлена территория на западной окраине Могулистана[25]. Это несомненно обострило отношения между Могулистаном и Шайбанидами. Известна также война Мухаммада Шайбани-хана с правителями Могулистана Махмуд-ханом и Ахмад-ханом, сыновьями Юнус-хана[26]. В сочинении упомянут как сторонник имамов Ахмад-Могал (л.л.18б, 22а-б). Очевидно, имеется в виду Ахмад-хан, правитель Могулистана, не раз побеждавший калмыков, которые прозвали его Алачи-ханом - "кровожадный хан"[27]. Явно чувствуется враждебное отношение автора сочинения к шайбанидам. В сочинении нигде не встречается имя Мухаммада Шайбани-хана. Причина, очевидно, заключается в том, что Шайбани-ханом была предпринята репрессия по отношению к Ходже Мухаммад Яхья, сыну Ходжи Ахрара, - было конфисковано его имущество, а в 906/1500 г. он был убит вместе с своими двумя сы -

---

25 В.В. Вельяминов-Зернов. Исследование о касимовских царях и царевичах, т.П, Труды восточного отд. И.Русск. Археол. Общ., 1864, Х, стр. 137.

26 Г.Е. Грум-Гржимайло. Западная Монголия и Урянхайский край, т.П, Л., 1926, стр. 620-624.

27 Мухаммад Хайдар. "Тарих-е рашиди", рук. ЛГУ, л. 52а и Г. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр. 619.

новьями[28]. Поскольку автор главной части был и мюридом Мухаммада Кази, преемника Ходжи-Ахрара, то вполне естественно его отрицательное отношение к Шайбани-хану и к его деду Абу-л-Хайру. Этим же объясняется враждебное отношение автора к кызылбашам, от которых Мухаммад Кази бежал в Фергану. В легенде о потомках пророка Ноя кызылбаши названы потомками человека, женой которого оказалась якобы сука Ноя, чудом превращенная в девушку.

Более отчетливо показано враждебное отношение к мангытам во главе с Фулад-Оглан ибн Малик-Тимуром. Очевидно, имеется в виду Пулад, сын Минг-Тимура, потомок Шайбана и прадед Абу-л-Хайра[29]. Известными историческими личностями являются также соратники Фулада-Ямгурчи и Кайкубад. Отец Ямгурчи, известный мангытский князь, внук Едигея[30] Ваккас, был сподвижником Абу-л-Хайра, который дал ему в управление город Узгенд на Сыр-Дарье[31]. Сам Ямгурчи принимал участие в убийстве Ахмад-хана, правителя Золотой Орды[32]. Кайкубад также являлся одним из мангытских или ногайских князей, от него пошел даже титул кайкуват мурза[33]. Среди сторонников Фулада назван и Ширин-тигана (очевидно искаженное от Ширин-тегин). Ширин - название ногайского рода, впоследствии известного в Крыму и в Касимове наряду с мангытами[34].

---

28 "Рашаҳāт" изд. Бомбей, 1315/1897 г., стр. 326-327; История народов Узб., т.П, стр. 32.

29 В.В. Вельяминов-Зернов, ук.соч., стр. 327-328.

30 Там же, стр. 245.

31 История народов Узб., т.П, стр.25.

32 В.В. Вельяминов-Зернов, ук.соч., стр. 239-240.

33 Там же, стр. 417.

34 Там же, стр.411-416.

В версии приводится имя Тубай, который попал из войск Фулада к калмыкам и отравил Манаса. Имеется в виду, очевидно, глава племени Тубай, вошедшего в состав государства Абу-л-Хайра[35]. В версии название племени или даже города часто употребляется как имя главы племени или владетеля города. Так, например, Каракара (قراقره) и Ульмас Кулан употреблены то как название места с прибавлением слова قشلاق, то как название племени, то как имя вождя племени.

В версии упоминается глава племени Хазара, Мах Мир Али-мятежник, восставший против Тулуя и связавший его ставленника Гуюка. Этот факт - отражение исторической действительности. Мир Хайдар в „Тарих-и Рашиди" говорит, что Тимур назначил своего сына Омар Шейха правителем области Андижан; когда в Андижан пришел с войском Камар ад-дин, то племя Хазара и казахи изменили Омар Шейху и присоединились к Камар ад-дину[36]. Упомянутый здесь Гуюк-очевидно, старший сын Угэдэ и предшественник Тулуя на престоле (ум. в 1248 г.).

Союзником калмыков показан Гурхан Каракитайский, противниками которого названы: правитель Ходжендэ-Бахрам Джалаир, правитель Касана- чагатаид Дува-хан, правитель Ташкента - Бартан-хан, имеющий титул Тули-хан. Эти правители отправляют посла к Хорезмшаху Махмуду с предложением пригласить из Багдада кого-нибудь из потомков пророка. Здесь в одном историческом событии соединены известные лица разных эпох. Указывают, что Бартан-хан, или Бартан-Бахадур, был отцом Есукей-Бахадура, дедом Чингиза[37]. Имя деда Чингиза

---

35 История народов Узб., т.П, стр. 23.

36 Рук. ЛГУ, л.24а.

37 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр.404

соединено с именем брата Урус-хана, правителя Белой Орды, Тули-Ходжой, которого считают отцом Тохтамыша[38]. Дува-хан, сын Борака,- известный талантливый правитель чагатайского улуса, боровшийся вместе с Хайду против Хубилая[39]. Имя Махмуд Хорезмшаха, очевидно, объединяет двух лиц: Хорезмшаха и Рукн ад-дина Махмуд-хана, действительно сражавшегося с Гурханом каракитайским, который нанес Махмуду в 1137 г. под Ходжендом жестокое поражение[40]. В сочинении с этим событием связан один из амиров Тимура Бахрам Джалаир[41], очевидно также из Ходженда. Известно, что джалаиры находились в Ходженде с его вилайетом еще до появления Тимура, в 50-х годах XIУ в.; владетелем Ходженда был глава джалаиров Баязид[42], который в 761/1359-1360 г. подчинился правителю Могулистана Тоглук-Тимуру, а в 762/1360-1361 г. присоединился к Тимуру[43]. В сочинении также сказано, что в 761/1359-1360 г. к Мавлана А'заму пришли Шир Бахрам, который был со времени Тармаширина (1326-1334) и до сих пор в течение 30 лет правителем Джете, а также Амир Баязид из Ходженда. Соединившись с Тохтамышем и Сайфид Мир Джалилем, они пошли на Камар ад-дина (л.58). Шир Бахрам был одним из амиров Тимура[44]. Упомянутый в версии «Манас" Тимур-ходжа также, очевидно, историческая личность. Среди амиров Тимура был Тимур-ходжа, который упоминается в связи с кипчаками. Он был казнен Тимуром за совершенный им

38 Там же, стр. 550.
39 Там же, стр. 491-494.
40 Там же, стр. 397.
41 Мухаммад Хайдар. "Тарйх-и Рашйдй", рук. ЛГУ, л.13а.
42 История народов Узбекистана, т.1. Ташкент, 1950, стр.341.
43 "Тарйх -и Рашйдй", рук. ЛГУ, л.9а-б.
44 Там же, л.17.

проступок. Его сын, имя которого не приводится, был назначен правителем Хараула[45].

Особенно выпукло показаны в версии события в Могулистане в XIУ в. Как известно, в 1348 г. ханом восточной части Чагатайского улуса был объявлен Туглук-Тимур, принявший потом ислам. Поэтому, очевидно, сложилось о нем хорошее мнение. После смерти Туглук-Тимура Камар-ад-дин, брат монгольского амира Пуладчи, правителя восточной части Чагатайского улуса, убил Ильяс-ходжу, преемника Туглук-Тимура, и,захватив власть, старался истребить всех родственников Туглук-Тимура[46]. Совершенно естественно, что о Камар ад-дине распространилась дурная слава. Это получило отражение и в рассматриваемой версии, Камар ад-дин представлен как сын Джолоя. Чрезвычайно усилена роль Анга-тюри, одного из военачальников Ыыр-Ходжи. Анга-тюря известен в истории только тем, что был разгромлен сыном Тимура Омар-Шейхом в 1389 г.во время похода Тимура в Могулистан[47].В версии он показан как двоюродный брат Тохтамыша, владевший территорией от Кашгара до Кух-и Могал, принимавший активное участие в борьбе против калмыков; как против Джолоя,так и против Камар ад-дина. В сочинении, наоборот, говорится о поражении Омар-Шейха в сражении с войсками Анга-тюри, Тохтамыша и др.

Главная роль в версии предоставлена Тохтамышу, который показан не как сын правителя Мангышлака Тули(или Туй) Ходжи-оглана, убитого Урус-ханом за отказ принять участие в походе против Золотой Орды[48], а как

---

45 Там же, л.л.17 и 19а.

46 В.В.Бартольд. Очерк истории Семиречья, Фрунзе, 1943, стр. 65-66.

47 Там же, стр. 68-69.

48 История народов Узб., т.1, стр. 353. О родословной Тохтамыша см.: Г.Е. Грум-Гржимайло ук. соч., стр. 550.

сын Онг-хана кераитского, союзника Есугей-Бахадура, отца Чингиза и самого Чингиза. Согласно версии, Онг-хан не выступал против Чингиза и не был разгромлен им, а помогал Чингизу, который в конце своей жизни отдал Онг-хану Ташкент и завещал своим сыновьям всячески уважать его как потомка славных ханов. Затем Онг-хан помогает Тулую против неверных калмыков, совершает (он, а не Тохтамыш) поход в Крым и Булгар против Мамая, помогает отцу Манаса Якуб-беку и кипчакам против Чункчэ, отца Джолоя.

После смерти Онг-хана правителем Ташкента и территории до Яика становится Тохтамыш, который также совершает поход в Крым и три года остается у реки Яик (Урал), Манас находится в подчинении Тохтамыша, который помогает Манасу против Джолоя, строит для Манаса город Манасия, потом возвращает его в Кара-кипчак.

Рассказы о Тохтамыше, очевидно, отражают его борьбу с Белой Ордой. Кроме того, Тохтамыш был союзником Могулистана в борьбе против Тимура[49]. Поэтому о нем могло сложиться эпическое сказание, которое впоследствии могло соединиться со сказанием о борьбе с калмыками.

В версии получила отражение и деятельность Тохтамыша в Золотой Орде. Упоминается в качестве союзника Тохтамыша Бахр ибн Аргун Кипчак. Как известно, Ширин, Барын, Аргун и Кипчак - четыре ногайских рода, впоследствии были известны в Крыму и в Касимове[50]. Соратником Манаса показан Баба Али Хитай, который также является исторической личностью. Он был главным беком Абд ал-Карим-хана, правившего в Астрахани в конце XУ и начале XУ1 в[51].

---

49 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук.соч., стр. 551

50 В.В. Вельяминов-Зернов, ук.соч., стр. 411-415.

51 В.В. Бартольд. Отчет о командировке в Туркестан. ЗВО, т.XУ, 1904, стр. 229.

Во второй части сочинения упоминаются Ахмад Мугал, захвативший и разграбивший Касан. Очевидно, это упоминание отражает события, происходившие во время сражения правителя Ташкента Махмуд-хана, сына Юнус-хана, и его брата Ахмад-хана Могулистанского с Мухаммадом Шайбани-ханом при городе Ахсикенте в 1503 г[52].

Упоминается окружение Касана казахскими войсками во главе с Али ад-Давла Кул-Джугачем по приказу правителя Ташкента, сына Джанибек-султана. По-видимому, имеется в виду сын Джанибек султана Касимхан, который, по словам Мухаммада Хайдара, в 918/1512-1513 г. предпринял поход в Ташкент и разграбил окрестности Ташкента[53].

Упоминается также поход Кучум-Султана в Касан и Ширкент. Это сообщение также подтверждается Мухаммадом Хайдаром, который говорит, что после смерти Шахи-бека шайбаниды Джанибек, Кучум и Суюнчик предприняли поход в Ахси, Андижан[54] и, захватив Касан, устроили там погром[55].

Таково отражение в сочинении действительных исторических событий. Оно достаточно ясно показывает, что в сочинении соединены вместе киргизские и кипчакско-казахские эпические сказания, очевидно сложившиеся, главным образом, в Семиречье. На основании анализа этой версии эпоса „Манас" и этого сочинения в целом можно сказать, что данная версия эпоса „Манас" является киргизской, и автор заимствовал ее именно у киргизов. Это предположение не противоречит историческим данным, так как в то время киргизы кочевали именно в том рай

52 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук.соч., стр.620-624.

53 В.В. Вельяминов-Зернов, ук.соч. стр.173, 182.

54 Рук. ЛГУ, л.114а.

55 Там же, л.116а.

не, где жил и писал Мулла Сайф ад-дин[56]. Чокан Валиханов говорит об этом следующее:

"В Кашгарской истории, называемой „Тарих-и Рашиди", я нашел свидетельство, что киргизы (буруты) уже кочевали в конце XУ столетия в горах около Андижана, а во время самого историка (около 1520 года) они распространяли свои кочевки до Иссык-куля"[57].

О киргизском происхождении эпических сказаний, являвшихся источниками для автора данной версии эпоса „Манас", свидетельствует и содержание сочинения. Главной народностью, во главе которой имам Джа'фар Садик отправился в Хотан, были гузы, которые были истреблены султаном Санджаром. Спаслись только сорок гузов, потомками которых являются киргизы (л.л. 14б-18б). Далее говорится (л.л. 21а-22а), что прибывшего из Багдада имама Ибрахима приняли потомки сорока гузов (кырк гуз). Став во главе киргизов, являвшихся прежде кочевниками Рума, имам Ибрахим назначил вождей Он и Сол и, освободив с их помощью Минг Джуба от войск Гурхана кара-китайского, отдал его вождю племени Он (правого крыла), а Андижан отдал вождю племени Сол (левого крыла). В дальнейшем киргизские племена Он и Сол принимают участие в боях против калмыков, против Чунгмиша (л.31а), против Чункчэ (л.35а). Правда, в борьбе Манаса с Джолоем киргизские племена Он и Сол не упоминаются. Приведенное в сочинении предание о том, что киргизы были прежде кочевниками Рума, несомненно отражает историческую действительность; здесь изменено только название (Рум вместо Енисея), возможно даже автором, чтобы связать киргизов с имамом Джа'фар Садиком.

Указание автора, что правое крыло киргизского наро-

56 В связи с этим интересно отметить, что в записанных Ч.Валихановым версиях Манас называется андижанским батырем (Сочинения, стр.72, 210).

57 Ч.В а л и х а н о в. Сочинения, стр. 67.

да называется Он и левое крыло - Сол, также соответствует исторической действительности. Как известно такое разделение существовало у киргизов, а казахские орды делились на Среднюю Орду (Орта Үз), Малую Орду (Кичи Үз) и Большую Орду (Олу Үз)[58]. Из этих объединений правое крыло имеет сложный состав, в него входят наряду с другими и упомянутые в версии роды: могулы, кипчак, аргын, джалаир, которые вошли в состав киргизов в монгольскую эпоху, начиная с XIII в[59]. Левое крыло, населяющее бассейн р. Таласа, считается однородным, не имеющим в своем родовом составе иноплеменных частей. Позднее оно переселилось в западный Тянь-шань из Енисея[60].

Среди указанных действительных исторических событий остается неизвестным происхождение сказания о Манасе и Джолое. Тема борьбы с калмыками в версии, очевидно, является отражением действительных исторических событий, т.е. отражением борьбы с наступающими на Могулистан и Семиречье калмыками. Однако вопрос-являются ли герои этого сказания - Якуб-бек, Манас, Чунгмиш, Чункчэ и Джолой деятелями этого периода или вымышленными лицами, требует разрешения. Если бы они были историческими личностями, то мы обнаружили бы упоминания о них в известных исторических памятниках. С другой стороны, вряд ли можно допустить, чтобы многочисленные второстепенные герои были бы известными историческими личностями, и только четыре-пять главных героев были бы вымышленными лицами. Разумеется, в основе этой темы лежит отражение более древних исторических событий, приспособленных к более новым.

58 В.В.Вельяминов-Зернов, ук.соч., стр.383.

59 Г.Е.Грум-Гржимайло, ук.соч., стр.539, 541, 545.
Ч.Валиханов. Сочинения, "Очерк Джунгарии", стр.74-75, и там же "Киргизское родословие", стр.289 и 304.

60 Г.Е.Грум-Гржимайло, Ук.соч., стр. 544.

Что касается личности Манаса, то, отдавая дань исследованиям А.Н. Бернштама и других, можно предполагать, что он прообраз известного исторического деятеля, вождя киргизского народа, а его имя и название города „Манасия" - манихейского происхождения и являются отголоском периода расцвета манихейства среди уйгуров и киргизов с их храмами, называемыми „Манисе"[61].

Такому предположению не противоречит и происхождение отца Манаса Якуб-бека из среды кипчаков Каракара, так как еще в географическом сочинении X в. „Худуд ал-Алам" упомянут район Каркарахан как один из районов соседней с киргизами области кимаков, нравы жителей которого сходны с нравами киргизов[62]. Кипчакское происхождение Якуб-бека, отца Манаса, можно было бы объяснить тем, что версия сложилась среди кипчаков, вошедших в состав киргизов, или впоследствии слово „кимак" заменили словом „кипчак" (кипчаки представляли собою западную ветвь кимаков[63]). О более древнем характере сказания о Якуб-беке и Манасе может свидетельствовать и тот факт, что о Каракара версия не дает ясного представления: как было сказано выше, слово „Каракара" употреблено то как географическое название (лл. 35б,37б, 38а, 50а-50б, 60б-61а), то как собственное имя, имя отца Якуб-бека (л.34б).

В версии образ Манаса- образ древнего героя. Манас является здесь вождем своего народа и племени, совершенно не имеет никаких феодальных черт. Он не назы-

---

61 А.Н. Бернштам. О появлении киргизов на Тянь-Шане в IX-X в.в. стр.118-125.

62 Худуд ал-Алам. Рукопись Туманского Факсимильное издание В.В. Бартольда, Л. 1930, л. 18б.

63 В.В. Бартольд. История турецко-монгольских народов. Ташкент, 1928, стр. 11.

вается ни ханом и ни гази, не ведет феодально-захватнических войн, не борется за сохранение ханской власти, за защиту или распространение веры, не устраивает грабительских набегов, не разбивает народов, не грабит аулов и юрт, не угоняет скот и табуны, не похищает девиц, как в версиях, приведенных Ч.Валихановым[64]. Он только защищает свой народ от нападений калмыков, откочевывает со своим народом в другое место, подальше от нападающих, но вступает в решительную борьбу с ними, когда они совершают набеги и на их новое местопребывание. В образе Манаса нет также и мифических элементов, он не обладает сверхъестественной силой, выступает как простой воин-герой, многократно оказывается раненным; но остается непобедимым благодаря своим соратникам и богатырям. Хотя по версии Саййид Джалал ад-дин является духовным наставником и покровителем Манаса, который иногда перед боем поминает бога и пиров, боевые соратники Манаса называются мусульманами, побежденным предлагают принять ислам, а отказавшихся истребляют (Манас в этом не участвует), однако автору при всем его желании не удалось превратить Манаса в защитника веры и преданного последователя суфийских шейхов, связь Манаса с религией и суфийскими шейхами осталась искусственной.

Наша версия дает основание предполагать другое решение вопроса о возникновении и принадлежности сказания о Манасе и Джолое, проследить определенные исторические события, отраженные в этом сказании.

Можно предполагать, что более древняя часть киргизского эпоса сказания о Манасе возникла также в Семиречье, возможно, что оно сложилось из преданий, возникших среди карлуков или камаков и киргизов. Об этом

---

64 Ч.Валиханов. Сочинения, стр.72, 210, 219.

может свидетельствовать легенда о гузах и происхождении киргизов, вошедших и в настоящую версию.

Легенда о гузах и происхождении киргизов, возможно, является отголоском периода западнотюркского каганата. Как указывает В.В. Бартольд, „Племена, основавшие империю, кроме названия тюрк, носили еще как на востоке, так и на западе общее имя огузов или токуз-огузов" [65]. Поскольку киргизы были соседями огузов и часть их, вероятно, поселилась в Семиречье еще в Хв.,[66] то позднее могла возникнуть легенда о происхождении киргизов от гузов, поводом для этого могло служить название „киргиз". Правда, китайский летописец Сань-ши упомянул другую легенду о происхождении „киргиз"-от „кырк кыз"-"сорока дев" [67]. Легенда о происхождении киргизов от "кырк гуз" (сорок гузов), приведенная в нашей версии, имеет, как было указано выше, историческую основу, об этом свидетельствует также цикл сказаний об огуз-кагане, занимающий значительное место в современных версиях эпоса „Манас", хотя кырк-гуз также является только другой народной этимологией.

Рассказ об истреблении гузов Санджаром, возможно, отражает поражение владетеля Баласагуна и Таласа Кадр-хана Джибраиля, сына Кара-хана Омара и внука Богра-хана Мухаммада, нанесенного ему Санджаром в 1102 г. на берегу Аму-дарьи[68].

---

65 В.В. Бартольд. История турецко-монгольских народов, стр. 20.

66 Там же, стр. 20-21 и 77.

67 В.В. Бартольд. Киргизы, Фрунзе, 1948, стр. 44-45; Г.Е. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр. 363, прим. 1; Ч. Валиханов отмечает, что этимологией „кырк-кыз" пользуются нынешние киргизы для объяснения своего имени (Сочинения, стр. 66).

68 В.В. Бартольд. Очерк истории Семиречья, стр. 80

Версия дает основание предполагать Якуб-бека и Манаса историческими лицами.

Согласно описанию В.В.Бартольда в его книге „Очерк истории Семиречья" на южном берегу Иссык-куля в восьми десяти фарсахах (около 500 верст) от Кашгара и трех фарсахах (около 19 верст) от Тараза находился город Барсхан, владетель которого, по словам географа Кудамы (ум. в 944 или 948 г.), носил титул „манак" [69]. По словам автора „Ḥудӯд ал-'Алам" он происходил из карлуков. Впоследствии жители Барсхана перешли на сторону токуз-огузов[70].

Историк XI в. Гардизи дает правителю Барсхана титул манаг (منع).В.Ф. Минорский связывает этот титул „манак" с титулом верхушки киргизской родовой знати „манаф" (منف), что соответствует дореволюционному киргизскому „манап" [71].

В районе Барсхана был город Бандҳул (بنجول) [72]. Гардизи помещает город Бандҳул между Барсханом и Куча. В.В.Бартольд считает, что он был на месте современного Уч-Турфана[73]. Есть и предположение, что Бандҳул был на месте Аксу[74]. В „Ḥудӯд ал-'Алам" говорится, что Бандҳул находится на границе карлуков, его правитель прежде (اندر قديم) был из токуз-гузов, но теперь им владеют киргизы[75].

---

69 Там же, стр. 22-23 и 30.

70 Ḥудӯд ал-'Алам, л.3 б, 18 а, 24 а и введение Бартольда, стр.20.

71 V.F.Minorsky. Hudud al-'Alam. Лондон, 1937, стр.293.

72 Там же.

73 Худӯд ал-'Алам, стр. 20.

74 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр. 366.

75 Ḥудӯд ал-'Алам, л.18а.

В этом же районе находился город Атбаш (ныне развалины Кошой-Кургана). Восточные географы включали в один район, названный «климат" ( ) города Узгент, Баласагун, Кучкар-баши, Барсхан, Атбаш, Кашгар, Яркенд и др[76]. Характерно, что в нашей версии также упоминаются города Атбаши, Кучкар, Кабак, Кулан (около города Джамбул), Каракара и Манасия[77].

В середине XI в. правителем Барсхана был Янал-тегин, потом - его сын Тогрул-тегин. Надо полагать, что они тоже носили титул манак, поскольку Гардизи, почти их современник, также называет правителей Барсхана «манагом". Оба они были весьма воинственными. В 1059 г. в войне с Янал-тегином погиб правитель Восточного Туркестана и Семиречья Ибрахим, сын Йиган-тегина Мухаммада Богра-хана.

После этого в Кашгаре и Баласагуне 16 лет правил (451-467/1059-1074-5) Тогрул Карахан Юсуф, сын Кадр-хана Юсуфа, а после него - его брат Богра- хан Харун (467-496/1074-5-1102-3), для которого в 1069 г., еще при жизни брата, была написана поэма «Кутадгу - билик". Другой брат Харуна - Якуб-тегин был правителем Атбаша. Этот Якуб выступил против сельджукского правителя Меликшаха, пришел на помощь восставшим в Самарканде тюркским наемникам из джикилей и овладел Самаркандом, но при приближении Меликшаха бежал в Атбаш. Однако здесь он был захвачен в плен войском своего брата. Меликшах, дойдя до Узгента, потребовал от Харуна выдачи Якуб-тегина. Харун отправил своего сына Тогрула вместе с Якубом в Узгент. Но в это вре-

---

76 V.F.Minorsky , ук. соч., стр. 293.

77 Город Манас находится около г. Урумчи. Ч. Валиханов, Сочинения, стр. 76.

мя владетель Барсхана Манак Тогрул, сын Манака Яналтегина осадил Кашгар и захватил Харуна в плен. Когда весть об этом дошла до его сына, отправившегося с Якубом в Узгент, он отпустил Якуба. После этого Меликшах ушел из Узгента, заключив договор с Якубом, чтобы последний продолжал войну с Манаком Тогрулом. Об исходе этой борьбы нет никаких сведений. Как бы то ни было, Якуб-тегин освободился из плена благодаря походу Манака Тогрула на Кашгар. Поскольку города Барсхан и Атбаш были соседними городами, между которыми было 6 дней пути и не было ни одного селения,[78] то вполне возможно, что освобождение Якуб-тегина из плена благодаря Манаку Тогрулу стало известно в этих двух городах. Так же возможно, что молва о победе Манака и освобождении Якуба дошла и в другой соседний с Барсханом город - Банджул, которым владели, по словам автора "Худуд ал-Алам", киргизы. Таким образом, весть об освобождении Якуба из плена Манаком еще в XI в. могла получить распространение и среди киргизов, пребывавших в Семиречье. Как было указано выше, часть киргизов переселилась в Семиречье еще в X в. Переселение киргизов в Семиречье продолжалось, очевидно, и в дальнейшем. Чокан Валиханов говорит об этом следующее: "Мы полагаем, что киргизы распространились на востоке до нынешних их кочевок в самые древние времена, ибо в маршруте Хулагу 1253 г. встречаются киргизы (киликицы) на Тянь-шане и перекочевки их от Тянь-шаня до Хангая и обратно продолжались и в последующие времена, что подтверждается и народными преданиями"[79]. Киргизы не только не ассимилировались полностью в новых местах с местными жителями, но включали часть

78 В.В. Бартольд. Очерк истории Семиречья, стр. 23.

79 Ч.Валиханов, Сочинения, стр. 66.

местных жителей в состав своих родов и племен и усваивали имеющиеся у них предания. Следует отметить, что как в нашей версии, так и в других киргизских версиях, Манаса называют не киргизом[80]. Это дает основание предполагать, что рассказ в нашей версии о том, что Манас приходит из Таласа освободить своего отца Якуб-бека, попавшего в плен, вероятно, является отражением этого исторического события.

Нам неизвестно происхождение титула „манак" или „манаг", он может быть тоже связан с манихейством, или в дальнейшем „манак" под влиянием старых, манихейских традиций заменен именем Манас. Интересно отметить также географические названия Манас. В.Ф.Минорский, говоря о городе Ямгур, находящемся восточнее Барсхана, полагает, что он находился в области реки Манас, которая была западнее Бишбалыка[81]. Может быть, впоследствии сказители заменили титул „манак" созвучным географическим названием „Манас" (примеры в нашей версии см. выше: стр. 82, 89). Отождествление титула барсханского правителя с киргизским Манапом также представляет большой интерес.

Таким образом можно предполагать, что имя героя киргизского эпоса „Манас" и киргизские титулы верхушки родовой знати „манаф" и более поздний „манап" имеют общее происхождение и восходят к титулу барсханских правителей „манак".

С другой стороны, в результате имеющегося созвучия в именах Янал-тегин, отца Манака Тогрула и Якуб-тегин, в дальнейшем эти два имени могли соединиться, и таким образом могло возникнуть предание, вполне возможно даже среди киргизов, об освобождении Манаком-Манасом своего отца Якуба из плена.

Интересно отметить, что по свидетельству Рашид-ад

80 Там же, стр. 72, 210.

81 V.F.Minorsky , ук.соч., стр. 272 и 293.

дина и Абу-л-Гази в монгольскую эпоху ханы енисейских киргизов носили титул „инал" [82]. Вполне допустима связь имени отца Тогрула Янал-тегина с указанным титулом киргизских ханов „инал". Отсюда может возникнуть предположение о киргизском происхождении Янал-тегина или об отождествлении киргизами Янала с Иналом, и таким образом, титул „манаф" мог перейти к семиреченским киргизам и, сохранившись до XУ1 в., распространиться и среди других, вновь переселившихся киргизов.

В нашей версии вначале войска Тулуя и киргизские племена Он и Сол воюют с калмыками, главой которых был Чунгмиш, а затем на Якуб-бека и Манаса нападают калмыки во главе с Чункчэ и Джолоем. Эти рассказы также могут быть отражением исторических событий, а имена Чунгмиш, Чункчэ и Джолой искажением имен исторических личностей: Чингиза, Монкэ и Хубилая.

Как известно, киргизские ханы, правившие в долине Кемчика и на Енисее в 1207 г., добровольно покорились посланному туда Джучи [83]. Но в 1217 г. киргизы восстали против монголов, и Джучи покорил их [84]. Можно предполагать, что война с калмыком Чунгмишем при участии киргизских племен Он и Сол является отголоском борьбы киргизов против Чингиза. После смерти Чингиза страна киргизов входила в удел Тулуя, умершего в октябре 1232 г. Тулуй вел войны с Китаем, а с киргизами и с Чагатайским улусом во время его правления не было конфликтов [85], вследствие чего о нем могло сложиться хорошее мнение, которое получило отражение и в преда-

82 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр.416, прим. 9.
83 Там же, стр. 416.
84 Там же, стр. 425-426.
85 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр. 450-454.

ниях.

При избрании Мункэ (1251-1259) императором внуки Угэдэя вместе с чагатайскими князьями составили против него заговор, который был раскрыт, и в улусах Угэдэя и Чагатая был устроен разгром, были казнены все военачальники Чагатайского улуса, заподозренные в сочувствии заговорщикам[86]. Подняли восстание и киргизы, против которых Мункэ отправил карательный отряд в 20 000 воинов[87]. Совершенно естественно, что эти события могли получить отражение в преданиях как киргизов, так и жителей Семиречья.

Период правления Хубилая (1260-1294) отличается упорной и продолжительной борьбой между Хубилаем и правителями Чагатайского улуса и, очевидно, также с киргизами. Как известно, вначале происходили войны между Хубилаем и другим претендентом на императорский престол Арик-бугой. Первое сражение произошло в 1260п, и побежденный Арик-буга бежал из Каракорума на Енисей, в долину Кемчика, где находились киргизы[88]. В 1262 г. Хубилай начал вмешиваться в дела Чагатайского улуса. В 1275 г. войска Хубилая под командованием Баяна разгромили армии Хайду, орда которого находилась в Семиречье[89], правителя чагатайского улуса Дува, а также Тука (или Бука) - Тимура гнали до верховий Енисея.[90]

Упорную борьбу против Хубилая вели, очевидно, и киргизы. Как указывает В.В. Бартольд, Хубилай подчи-

---

86 Там же, стр. 468 и В.В. Бартольд, Очерк истории Семиречья, стр.49-50.

87 В.В. Бартольд, Киргизы, стр. 47.

88 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр.477 и след.

89 В.В. Бартольд, Очерк истории Семиречья, стр. 55.

90 Е.Г. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр.494.

нил киргизов только в 1270 г.[91] Г.Е. Грум-Гржимайло также полагает участие киргизов в этих войнах, указывая, что насильственное выселение киргизов в Манчжурию должно быть отнесено к этому времени, хотя некоторые относят это событие к 1293 г.[92]

Само собой разумеется, что эти обстоятельства должны были оставить глубокий след в сердцах киргизов и, возможно, способствовали возникновению эпического сказания о Мункэ и Хубилае как врагах киргизского народа, а впоследствии в устной передаче имена Мункэ и Хубилай, возможно, были искажены в Чункчэ и Джолой, а брат-преемник превращен в сына, что не является невозможным. В связи с этим уместно вспомнить слова Чокана Валиханова о киргизах: „Нет ни одного достопамятного события, ни одного замечательного человека со времени самобытной жизни этого народа, воспоминание о котором не осталось бы в народной памяти"[93]. Совершенно естественно поэтому возникновение эпических сказаний о борьбе киргизского народа с такими его врагами, как Чингиз, Мункэ и Хубилай. Имена Мункэ и Хубилай могли быть соединены впоследствии с именами других, более поздних военачальников или правителей, причинивших зло киргизскому народу. Правда, среди упоминаемых в истории монголов и калмыков военачальников не удается найти никого под такими именами. Имя Шолой встречается среди халхасских князей, воевавших в XУ1-XУП в.в. против ойратов[94]. Чолай, сын Алгу и внук Чагатая, в 1273 г.

---

91 В.В. Бартольд, Киргизы, стр. 47 и А.Н. Бернштам, Историческое прошлое киргизского народа, стр.14-15.

92 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр.494.

93 Ч. Валиханов, Сочинения, стр. 295.

94 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр.596, прим. 1 и стр. 604, прим. 3.

с десятитысячным отрядом чагатайских монголов-всадников пошел «на помощь Бухаре", которую грабило войско Акбека, посланного Абака-ханом. Не застав там войска Акбека, Чолай вошел в Бухару, продолжал грабить и убил еще много бухарцев[95]. Однако халхаские Шолои, равно как и Чолай, грабивший Бухару, не имели никакого отношения ни к киргизам, ни к жителям Семиречья и потому не могли войти в киргизские предания, скорее речь может итти об искажении имен Мункэ и Хубилай в Чункчэ и Джолой.

Соединение в эпосе „Манас" исторических событий разного периода, то есть соединение борьбы с монголами во главе с Мункэ и Хубилаем в XIII в. и с калмыками в XIУ-XУ в.в. вполне возможно. Об этом свидетельствует соединение в нашей версии борьбы киргизов и правителей Семиречья с шайбанидами, с мангытами, с калмыками и др. в единое целое. Несмотря на то, что они происходили в разное время на разных территориях, в них главную роль играет тот же Тохтамыш. Таким образом, Мункэ и Хубилай могли стать вождями агрессивных калмыков. Это предположение подтверждается также самостоятельным бытованием поэмы „Джолой-кан" среди киргизов вплоть до XX в. Наша версия, однако, отвергает существующее мнение о слиянии поэмы „Джолой-кан" с эпосом „Манас" только в XX в., после записи Радлова[96].

В нашей версии эпоса „Манас" можно проследить некоторые факты из истории борьбы между Хубилаем и правителями Чагатайского улуса.

Как известно, чагатаи, переселившиеся в Мавераннахр и утратившие чистоту кочевнических традиций, на-

---

95 История народов Узб., т.1, стр. 338.

96 М е д и н э Б о г д а н о в а. Предисловие к Антологии киргизской поэзии. М, 1957, стр. 9.

звали чагатаев Семиречья „джете"(„чэтэ"), то есть разбойниками[97]. Джэте воспринималось как синоним Могулистана[98]. В нашей версии говорится, что Джолой, заняв престол после смерти Чункчэ, послал человека в Джете и подчинил себе половину Джете, а другая половина Джете подчинилась Тимур-ходже (л.37а). В дальнейшем неоднократно говорится о войске северного Джете (شمال جته) которое возглавлял Тимур-ходжа (л.л.41а, 44а,51б,52а), а потом Кара-ходжа.

Упоминание здесь войска северного Джете является отражением исторических событий времени Хубилая. Речь идет, очевидно, о монгольских кочевниках, которые, по словам Джувайни, заняли северную часть Семиречья по разрешению Мункэ[99]. Эти кочевники, очевидно, принимали участие в войнах Хайду сначала со ставленником Хубилая- Бораком, которого он разбил в 1268 г. с помощью главы Джучидов, Мангу-Тимура[100], а позднее с войсками Хубилая. В коалиции против Хубилая в 1275 г. на стороне Хайду участвовал Тука (или Бука) Тимур, глава Чагатайского улуса, предшественник Дувы[101]. Эта коалиция была разбита армией Хубилая во главе с Баяном. Вполне возможно, что вышеприведенный рассказ в версии является отражением именно этих событий. Возможно также что глава войск северного Джете Тимур-ходжа тот же самый Тука-Тимур, названный именем Тимур-ходжа, одного из амиров Тимура.

---

97 История народов Узб., т. 1, стр. 337.

98 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр. 613, прим. 3.

99 В.В. Бартольд. Очерк истории Семиречья, стр. 51.

100 Там же, стр. 54.

101 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр. 491-494.

В версии упоминается племя Солон-Шива среди войск Джолоя (л.л.46б,50а, 53б, 54а) и среди войск Тунджи-калмыка (л.60а), против которого воюют Тохтамыш, Ангатюря, кипчаки и др. Племена ши-вэй и солоны являлись тунгусскими племенами, населявшими Манчжурию. Г.Е. Грум-Гржимайло отвергает мнение Радлова и Д.Позднеева о том, что ши-вэй жили около озера Байкал и были соседями уйгуров[102]. Однако они сталкивались как с уйгурами, так и с киргизами. В 846 г. остатки разбитых китайцами уйгуров нашли приют в ши-вэй. В том же году ши-вэйские земли были наводнены киргизскими войсками[103]. Последний раз о ши-вэй упоминается под 1125 г. О племени солон Г.Е. Грум-Гржимайло упоминает только два раза. В 1727 г. китайский император возложил на монголов и солонов караульную службу в обе стороны от Кяхты на русско-китайской границе[104]. Другой раз они упомянуты в связи со смутами шестидесятых и семидесятых годов XIX в. в северной Джунгарии и в западной Монголии, что „бежали многие из сибо и солонов со своих земель"[105].

Упоминание среди войск Джолоя племен Солон-Шива должно быть также отражением событий, связанных с Хубилаем. Выше было упомянуто о столкновении племен ши-вэй с уйгурами и киргизами еще в IX в. н.э. Также был упомянут факт насильственного переселения части киргизов в Манчжурию, где киргизы могли сталкиваться с обитавшими там племенами солон и ши-вэй, что, возможно, вошло в предание или в эпическое сказание киргизов о Джолое. В качестве вождя калмыков для более позднего

---

102 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук.соч., стр.331.
103 Там же, стр. 359.
104 Там же, стр. 800
105 Там же, стр. 728.

периода после смерти Джолоя упомянут в сочинении Тунди-калмык, в войске которого были солоны. Это является отражением исторических событий первой половины XУ в., когда ойратский властитель Тогон-тайчжи (1418-1439) объединил под своей властью всю северную Монголию до Большого Хингана[106]. На время правления Тогон-тайчжи приходится наиболее упорная борьба между калмыками и Могулистаном. Мухаммад Хайдар даже сильно преувеличивает количество битв (61) между калмыками Тогона-тайчжи и Вайс-ханом, правителем Могулистана (1418-1428). В 1422 г. Вайс-хан овладел Турфаном и поселился в его окрестностях[107]. Вероятно, в этот период происходили битвы между Вайс-ханом и Тогон-тайчжи, предводителем калмыков, которые в этот период обитали на территории от Алтая до реки Или и между Сибирью и Кашгаром[108]. Очевидно, этим и объясняется упоминание в последнем из приведенных рассказов сочинения Атбаши, Иртыша и Кашгара. Любопытно упоминание здесь солонов, чего в других источниках не встречается. Возможно, что группа или род солонов входил в союз калмыков, племенной состав их, может быть, не полностью установлен. Г.Е.Грум-Гржимайло, перечисляя 13 племен северной Монголии (Халхи), входившей в удел младшего сына Даян-хана, умершего в 1543-1544 гг, замечает, что приводимый список племен, вероятно, далеко не полон[109]. Такая же картина была, очевидно, и в государстве Тогона-тайчжи.

В заключение, на основе проделанного анализа содержания сочинения, можно сказать, что эпическое ска-

106 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук.соч., стр.582.
107 Там же, стр. 612.
108 История народов Узб., т.П, стр.84.
109 Г.Е. Грум-Гржимайло, ук. соч., стр.596, прим. 3.

зание о Якуб-беке, о Манасе и его соратниках, о Чунк-мише, о Чункчэ, о Джолое и Тунджи-калмыке является отражением исторических событий XI-XУ в.в., и приведенные имена являются искажением имен Манак, Чингиз, Мункэ, Хубилай и Тогон-тайчжи. В настоящем сочинении собраны эпические сказания, сложившиеся в единое целое в XУ в. среди киргизов из разных преданий и рассказов, преимущественно киргизских, частично кипчакских и казахских. Эти эпические сказания, вероятно, получили распространение не только среди киргизов, но и в Семиречье вообще, в Фергане в частности. Этим, очевидно, объясняется популярность эпоса „Манас" также и среди казахов. Как известно, одним из лучших исполнителей казахской версии „Манас" был покойный Джамбул[110]. Этим же объясняется и знакомство с такими сказаниями таджика, жителя Ахсикента и Ширкента в Наманганском районе. Более того, эти сказания были, очевидно, известны широкому кругу таджикских слушателей, и потому автор сочинения использовал их для популяризации своего духовного наставника и его предков.

Сочинение имеет большое значение как литературный памятник, включающий версию эпоса "Манас", имевшую распространение в XУI в. Оно имеет также большое значение как уникальный памятник таджикского разговорного языка XУI в.

Правда, в нашем распоряжении нет автографа или датированной рукописи XУI в. Однако следующие обстоятельства дают возможность заключить, что сочинение не является более поздней редакцией.

1. Сочинение дошло до нас в двух списках, переписанных в разное время. Список ЛГУ № 963 относится к

110. М.Ауезов и Т.Алимкулов. Поэзия казахского народа. Антология казахской поэзии. М, 1958, стр. 4.

XIX в., а список ЛО ИВ АН № В 667 переписан в XVIII в., в конце его есть оттиск печати с датой 1207/1792-1793г

2. Язык обоих списков полностью тождествен, все приведенные примеры совпадают во всех деталях. Окончание глагола прошедшего времени в сокращенном виде „ан" вместо „анд" (как, например, „āмадан", „рафтан" и т.п.) встречается в главной части обоих списков в одних и тех же случаях. Во второй части сочинения обоих списков такого сокращения нет.

3. Автор главной части сочинения Мулла Сайф ад-дин в целях популяризации своего шейха и его предков сделал их героями эпических сказаний,- насколько мне известно это единственный пример в суфийской литературе. Совершенно очевидно, что эпическое содержание сочинения требовало от автора и соответствующей формы-стиля и манеры повествования, характерных для сказителей, а это в свою очередь обязывало применить именно разговорный язык, иначе не было смысла в использовании эпических сказаний. Отступление от принятого стиля и языка наблюдается лишь в тех частях, в которых автор отходит от эпических сказаний или пользуется письменными источниками, например, в славословии Саййид Мир Джалила или в описании походов Тимура.

4. Если допустить, что сочинение было написано на общедоступном литературном языке, то, конечно, впоследствии никакой необходимости в редакции, в переложении на разговорный язык не могло быть. Кроме того, более поздняя редакция- переложение с литературного языка на разговорный - неизбежно обусловила бы и единый стиль всего сочинения в целом, чего в действительности нет ни в том, ни в другом списке.

В настоящее издание нами включены наиболее интересные как в отношении языка, так и в отношении содержания части сочинения, а именно: л.л. 1а, 7а-22б,

29а-62а, 125а-126б. Л.1а содержит предисловие автора, л.л. 7а-22б- генеалогию шейха автора, замечание об авторе, очевидно прибавленное его сыном, легенды о происхождении народов и тюрко-монгольских племен, об их расселении, о происхождении и переселении киргизов; л.л. 29а-62а содержат эпические сказания о борьбе с калмыками, включая версию эпоса „Манас"; л.л.125а-126б содержат даты и колофон автора второй части. В издание не вошли рассказы о пророках и об имамах до Джа'фара Садыка, история походов Тимура, жизнеописание Ходжи Ахрара, Мухаммада Кази, Ахмада Касани и др.

Подробные сведения о рукописи и оглавление сочинения, как было указано и выше, приведены в первом томе нашего описания таджикских и персидских рукописей, подготовленном к изданию. Здесь только кратко отметим следующее.

Рукопись - из коллекции Н.И. Веселовского, время поступления в нашу библиотеку - 1889 г.; переплет-картонный среднеазиатский, типа мукавва с кожаным корешком, размер текста - 17,5 х 10,5; каждый лист содержит 15 строк; бумага - среднеазиатская лощеная, текст писан тушью, некоторые заглавия и даты- красными чернилами; почерк неровный скорописный настаʿлīқ, местами крупный, а местами довольно мелкий,-возможно, что список переписан коллективом из нескольких переписчиков; на полях имеются некоторые добавления пропущенных слов и фраз, написанные рукой переписчика.

А.Т.Тагирджанов

15/IУ-1960 г.

УКАЗАТЕЛЬ ИМЕН СОБСТВЕННЫХ

آ

ابقا خان	-	35б
ابن الحق	-	15а
ابو بكر (صديق)	-	11а, 11а
ابو الحسن	-	См. امام رضا
ابو الخير	-	14а, 14б, 15а
ابى زيد	-	7а
اتا بيك	-	22б
اتان بى پسر اونك خان	-	34а
احمد بيك مقال	-	18б, 22а б
آدم	-	8а
آدينه پسر اوتوز اوغول	-	56б, 57б
آذربجان پسر يافث	-	9а, 10а

ارغون بیك	-	37a
ارغون بهر بن قبچاق	-	31a
ارغون خان	-	21a
اسبوس قلماق	-	19a
اشکن بوش قلماق	-	12б, 13a
آغوز یافث پسر قراخان پسر	-	9a
آق اوغول (از نسل لر خان)	-	56б,57аб,59аб
آق توق بی (آق توغ بی موغال آق توغ خان)	-	30a, 31a, 32б
آقتمور قبچاق	-	56б, 57б
آق حسین	-	32б, 33a, 35б
آق نوغای پسر آق حسین	-	35б
آق یول	-	43a
الطای مغول (ایطای مغول)	-	57аб
آلوس خان چغتای	-	19a

الیاس کیسک	-	21б
امام (سید) ابراهیم سلطان ملک زر بخش	-	7a, 18б, 20aб, 21aб, 22a, 33б, 34б, 54б, 57a
امام ابو یوسف	-	7a
امام تقی	-	7a, 54б
امام جعفر صادق	-	1a, 13aб, 14a, 15aб, 17aб, 21a, 54б
امام حسن عسکری	-	7a
امام حسین	-	14a, 54б
امام زین العابدین	-	54б
امام علی زر بخش (پسر امام ابراهیم)	-	7б, 20б, 22б
امام کاظم	-	7a, 54б
امام محمد باقر	-	13a
امام موسی رضا	-	7a, 54б
امام نقی (محمد نقی)	-	7a, 20aб, 54б
ام ولد (مادر امام رضا)	-	7a

امیر بایزید جلایر - 58a, 59б

امیر برلاس - 62a

امیر حسن - 126б

امیر دیوانه - 55б, 56a, 57a

امیر سلیمان شاه - 62a

امیر طغرای (پدر تیمور) - 35б, 36aб

امیر یادکار - 62a

انا الحق - 21a, 22б, 57a

انکا توره - 36б, 37a, 38б, 39a, 43a, 48a, 51a, 52б, 57aб, 58aб, 59aб, 60aб, 61a, 62a

اوتوز اوغول - 56б, 57б

اولماس قولان - 53б

اونك خان موغال (اونكخان) - 30a, 31б, 32aб, 33aб, 34a, 35aб, 36б, 37a

آی باش - 57a

آی خواجه - См. تیمور خواجه

تونجی قلماق	-	59aб
تیت(پسر سالوس بیك بلغاچی)	-	56б, 57б
تیکانا بیك(پسر شیرین تیکانا)	-	43a
تیمور (امام غز)	-	16б
تیمور بیك(امیر تیمور صاحب قران)	-	36б, 62a
تیمور خواجه (آی خواجه)	-	32б, 33б, 37a, 40aб, 41aб, 42a, 43б, 44aб, 45б, 46aб, 47aб, 49aб, 51б, 52б, 53a, 54б
تیمور قوتلی خان(پسر اونك خان برادر توقتمیش)	-	37a
ج		
جاری بیك	-	30a
جعفر	-	7a
جمال الدین	-	13a
جندلای(جوندلای)	-	38aб
جوکیسك(پسر سالوس بیك بلغاچی)	-	56б, 57б

جولای	-	35б,37аб,38аб,39аб, 41аб,44аб,45аб,46б, 47аб,48аб,49аб,50аб, 51б, 52аб,53аб,54а, 57б, 58а, 60б.
جونکبغیش	-	57аб
جینغنا خطای	-	18б, 19б, 21б
	چ	
چرکاس	-	60аб, 61аб
چغتای	-	19а
چنگیز خان	-	29аб
چونکچه	-	34б, 35аб, 37а
چونکمیش	-	29б, 30а, 31аб,32б
	ح	
حام	-	8а
حدّاده (حاکم غزان)	-	15а
حسین	-	7а
حیدر	-	1а

خ

خدایار (پسر آقتمور قبچاق) - 56б

خدیر شاه (پسر سالوی بیک بلغاچی) - 56б, 57б

خضر خواجه - 62a

خواجه حافظ خواجه - 125б, 126a

خواجه عبدالرحمن خواجه - 125б

خواجه عبدالخالق خواجه - 125aб, 162a

خواجه عبدالله - 125б

خواجه کلان - 125aб, 126a

خواجه محمد زاهد - مولانا میر محمد قاضی CM

د

دامبور بوغا (پسر خضرخان جغتای) - 62a

دامبور قلماق - 33aб, 34a

دوا خان - 18б, 19aб, 20a, 22a 58a

دوس (پسر سالوس بیك بلغاجی) - 56б, 57б

دولت یار (پسر آقتمور قبچاق) - 56б, 57б, 59б

د

رخساره (بنت سلطان محمد خوارزمشاه) - 7б

رشید الحق (حاکم غزان) - 15a, 18a

س

سالوس بیك بلغاجی - 56б, 57б

سام - 8a

سر (پسر قوا اوغول) - 57aб

سرای ماسای - 42aб, 43a

سعد وقاس (وقاص) - 18a

سکینه خاتون (دختر هارون الرشید) - 7a

سلطان بیك (پسر بهرام جلایر) - 22б

سلطان سنجر - 17б, 18a

سلطان محمود خوارزمشاه - 19б, 20aб

سلطان ملك زر بخش - См. امام ابراهيم

سنكا - 17б

سوكای خان (لقب توغدار خان)- 22б

سول خان - 31б, 32б

سونجك خطای (پسر قوا اوغول)- 57aб

سونكقوش (پسر كلان قالماق)- 12aб

سیاوش (پادشاه كشمير) - 15б

سیاه پوش - 13б, 15б, 16б

سیاه ریش - 13б, 15б, 16aб

سید ابراهیم (بن سید احمد) - 7б, 54б

سید احمد (بن سید محمد) - 7б, 54б

سید تقی (بن سید ابراهیم)- 7б

سید جلال الدین - 7б, 34б, 38б, 39aб, 40a, 43a, 46aб, 47б, 48a, 51aб, 52aб, 53aб, 54б, 55a, 56a

سید قربان ولی - 125aб, 126б

سید کمال الدین - 56б

سید محمد (بن امام علی زر بخش) - 7б, 31аб, 54б

سید محمد (بن سید تقی) - 7б, 31аб, 54б

سید نسا (دختر مخدوم اعظم) - (121а), 125б

سید نقی (بن سید محمد) - 7б, 31б, 32аб, 54б

سیوری به یتوه - 21а

ش

شامای - 32б, 33а

شاه امیر عباس - 125б, 126а

شاه مردان مرتضی علی - 12а

شاه میر علی - 32а

شمانه خاتون (دختر خلیفه ـ معتصم - 7а

شمس الدین - 13а, 16б, 17б

شوای - 30а

شورشنك - 17aб

شونقار موغال - 30a

شيخ قلى - 33б

شيدورغو (پادشاه تنكقوت) - 29a

شير بهرام (پسر بهرام تيغ زن) - 48, 59aб

شيرين تيكانا (تيگا) - 29б, 42б, 43a

ص

صاحب قران - تيمور См.

ط

طغاى (پسر اوتوز اوغول) - 56б, 57б

ع

عبد الحكيم - 125б

عبد الملك حمار - 14a, 15a

عثمان - 1a

عدلان شاه - 88a

عظیم آقسقال	-	126a
عکاشه (ازجماعه غیز)	-	9ϭ,12a, 14ϭ, 15a
علاتی ترکمان	-	9ϭ
علی	-	15a
علی الدوله قل جوغاج	-	125a
علی الدوله قوتلوغ	-	125a
علی بیك(پسر ترکان بیك)	-	22ϭ
علی یار(پسر آقتمور قبچاق)	-	56ϭ
عمال الدین	-	13a
عمر(خلیفه)	-	1a, 15a
عیسی یار(پسر آقتمور قبچاق)	-	56
غ		
غز الدین(پسر مغول)	-	9aϭ
غز الدین نوشنك	-	15ϭ

ف

فاطمه (بنت محمد مصطفی) - 54б

فریدون - 9a

فضلان شاه - 33a

فولاد اوغلن بن ملك تیمور - 40a, 41aб, 42aб, 43aб, 44aб, 46б, 50aб

ق

قانبای بهادر - 52aб, 53б

قانتار قلماق - 60a

قانکوی (پسر سالوی بیك بلغاچی) - 56б, 57б

قبال الدین - 13a, 14a, 15б, 16aб, 17a

قرا بغیش (پسر اوتوز اوغول) - 56б, 57б

قرا حسین - 32б, 33a, 35б, 41a

قرا خان (پسر یافث) - 9a

قرا خواجه (پسر تیمور خواجه) -	41aб, 44aб, 46aб, 47aб, 48aб, 49aб, 51б, 52aб, 53aб, 54aб, 60б, 61aб
قرامان (مهتر شهرخیه) -	21a
قرا نوغای (پسر قراحسین) -	35б, 41a
قرقار بیك -	22б
قرناس (برادر یعقوب بیك) -	37б, 38aб, 39б, 41б, 46б, 47б, 50б, 51a, 52б, 53a, 57б, 60б
قره قره -	34б
قزاق خان (پسر آذر خان) -	9a
قلماق -	24aб
قلی بیك (پسر اتا بیك) -	22б
قمر بیك (حاکم اوزکند) -	18б
قمر الدین -	54a, 57б, 58б, 59a 60aб, 61aб
قوا اوغول (از نسل لر بزرك) -	57aб, 59aб
قوتلوق تیرك -	57a

قوشچه (پسر قوا اوغول) - 57aб

قیلیچ غز الدین - 15б

ك

کوچ خان (پسر یافث) - 9a

کوچم سلطان - 125a

کوکیرا میرزا (پسر قرا نوغای) - 41aб, 42б, 43aб, 44a, 61б

کیقباد میرزا - 40б, 41б, 42б, 43a

کیوك - 31a, 32a

گ

گور خان قرا خطای - 18б, 19aб, 21б

ل

لر بزرگ (پسر انا الحق) - 21aб, 22aб

لر خان (پسر انا الحق) - 21aб, 22aб

- 21aб, 22aб

لر الدین (پسر مغول) - 9a

لنکا	-	16б
م		
مامور بیک ترک	-	9aб, 10a
مامون (بن هارون الرشید)	-	9a
مانع (نام قلماق)	-	12a
محمد بیک (پسر انکا توره)	-	52б, 53б, 54aб
محمد مصطفی	-	13aб, 54б
مخدوم اعظم	-	125aб
مرال قلماق	-	58б, 59a, 60б
مریم بی بی (زن سید میر جلیل)	-	56б
معتصم (خلیفه)	-	7a
مغول (پسر اغوز)	-	9a
ملا سعادت اوزکندی	-	55б, 56a, 57a

ملا سیف الدین بن داملا شاه عباس اخسی کندی	-	1a, 126a
ملا عباس	-	56a
مناس	-	35б, 37б, 38aб, 39aб, 40aб, 41a, 42aб, 43aб, 44aб, 45aб, 46aб, 47aб, 48a, 49aб, 50aб, 51aб, 52aб, 53aб, 54aб, 57б, 60б, 61б
موسی یار (پسر آقتمور قبچاق)	-	56б
مولانا اعظم سید میر جلیل	-	55aб, 56aб, 57aб, 58aб, 59aб, 60a, 61aб, 125б,
مولانا میر محمد قاضی (خواجه محمد زاهد)	-	7б, 8a, 126a
موندوز (پسر قوا اوغول)	-	57aб
مونکقوش (پسر اوتوز اوغول)	-	56б, 57б
میر سید جعفر (پسر سید نقی)	-	7б, 32б, 33aб, 34aб, 40a, 51б, 54б

ن

نوح	-	8aб
نور (نوروز) محمد بن ملا سیف الدین اخسی کندی	-	126a
نور محمد پشقرانی	-	126a

نوروز توره (از یسوه)	-	19a, 21a, 22a
نیخا کافر	-	16a
نسرین	-	59a
	ه	
هادی (لقب امام مهدی)	-	7a
هارون الرشید	-	7a
هلاکو	-	35aб
	ی	
یافث	-	8aб, 9a
یامغورچه میرزا	-	40б, 41б, 42a, 43aб, 44a
یایراول قلماق	-	58a
یعقوب بیک	-	34б, 35aб, 37б, 38aб, 39aб, 45б, 46a, 47a
یلمان قلماق	-	18б, 19б

УКАЗАТЕЛЬ

РОДОВЫХ, ПЛЕМЕННЫХ И НАРОДНЫХ НАЗВАНИЙ

Т

آرغون	-	11б
ارلات	-	11б
اروس	-	32б
اغارسا	-	11б
آلچین	-	11б
اوتارچی	-	11б
اوریوز	-	11б
اوزبك	-	10а, 11аб, 32б
اوغان	-	11б
اوغلان	-	12а

اوکسلان	-	11ó
اونك(طرف راست)	-	21aó, 22a, 31a, 35a, 57ó, 59ó
اونکفوت	-	11ó
اوبرات(اویرات)	-	11ó
آویرجی	-	11ó
اویشون	-	11ó
اویغور	-	12a, 22ó
اوی ماوت	-	11ó
ایلاتیه (ایلاتان)	-	8a, 22ó
ایلاجی	-	11ó

ب

باتاس	-	11ó
بادان	-	11ó

بخن	-	11б
برلاس	-	62a
بنی هاشم	-	14a
بوترغیل	-	12a
بورات	-	11б
بورغا	-	11б
بورلان	-	11б
بیاوت	-	11б
ت		
تاتار	-	11б
تاجیك	-	10a
تامه	-	11б
ترك	-	9aб, 11aб
ترکمان	-	9aб, 11б

تنكفوت (تانكفوت تانكفايت)	-	11б, 24a, 44a
توبالى	-	11б
تورغان	-	11б
تورماوت	-	11б
تسلو	-	11б
تين	-	12a

ج

جبورغان	-	11б
جلاوت	-	11б
جلاير	-	11б
جلجوت	-	11б
جورات	-	11б

جونا لاحی (جی)	-	11ϭ
جوبوت	-	11ϭ
جیت	-	11ϭ
چ		
چرکس	-	12a
چغتای	-	19a, 22ϭ, 48ϭ, 62a, 126a
چغمای	-	11ϭ
چسم بای	-	12a
ح		
حافظ	-	8ϭ
خ		
خوارزمیان	-	8ϭ

د

درجات	-	11б
دورمن	-	11б

ر

رمه دان	-	11б

س

سشتیان	-	11б
سول	-	21аб, 22а, 31а, 35а, 57б, 59б
سولون شیوه (قلماقان)	-	46б,50а,53б
سولون	-	54а, 60а

ش

شجعات	-	12а
شمرچق	-	11б
شوران	-	12а

6 Зак. Р-6II

شیرسن	-	12a
	ع	
عرب	-	8б, 11aб
	غ	
غِز (غز)	-	9a, 15a, 16б, 17б, 18aб
غزان	-	9aб, 10a, 14б, 15a, 17б, 18aб
غیز	-	9б
	ف	
فاخر	-	12a
فوره لاش	-	11б
	ق	
قاری	-	11б
قبه	-	11б

قبچاق	-	11ס, 33ס, 34ס, 50aס, 60ס
قحت	-	12a
قرا خطای	-	18ס, 33ס
قرغین	-	11ס
قرق	-	11ס
قرق غیز (غز)	-	18ס, 21a
قزاق (قزاقان)	-	9a, 12a, 125a
قزیل باش	-	8aס
قشلیق	-	11ס
قلماق	-	11ס, 12aס, 13a, 18ס, 19ס, 21ס, 29ס, 30aס, 31ס, 33aס, 34aס, 35a, 37ס, 38aס, 39aס, 41a, 44ס, 46ס, 47ס, 48aס, 49aס, 50aס, 51aס, 52aס, 53ס, 54a, 57ס, 58ס, 59a, 60aס
قنکلی	-	11ס

قوجه لیق	-	12a
قوجی	-	11σ
قوچین	-	11σ
قولادجی	-	11σ
قونغورات	-	11σ
قیات	-	11σ
قیرغیز	-	11σ, 22a
قیرلیق	-	11σ

ك

کرداری	-	11σ
کیرای	-	11σ
کریت	-	11σ
کمات	-	12a

کیله چی	-	11б
کیله کس	-	11б
م		
ما نکفوت	-	11б
ما نکفیت(ما نکفیتا ن)	-	40б, 41б
مرکیت	-	11б
مماسیت	-	11б
مغول(مغال موغال موغا ن)	-	9a, 15a, 18б, 22aб, 30aб,31б,32б, 33б , 34a, 35aб, 37a, 38б, 52б, 57aб, 59aб,60aб, 61aб
مینك	-	11б
ن		
نا بین	-	11б
نود دو	-	11a

نوغای - 9б

نیمان - 11б

ه

هزاره - 31a, 32a

ی

یتی قشقه قبجاق - 56б, 57б, 59б,60a

یزیدیان (قوم ابوالخیر) - 15a

یوز - 11б

УКАЗАТЕЛЬ

ГЕОГРАФИЧЕСКИХ НАЗВАНИЙ

Т

اخسی (اخسیکنت اخسیکند) - 21б, 33а, 56а, 59а

ارتیش(Тартиш) - 18б, 19аб, 20а,

ارکنه تون (کوه) - 9а

Тағ (Тағ) باشی(ارقه یازی) - 37а, 38б, 39аб, 40а, 41а

اندگان(اندیکان) - 18б, 21б, 31а, 43а, 48а

اوزکند - 17б, 18аб, 51а, 57а

اولماس(اولمس الماس) قولان - 33б, 40а, 41а, 51б, 52а, 56б, 57б, 58а, 59б

اویغور (محله شیرکنت) - 22б

ایسیغ (اسیق) کول - 18б, 51б

ب

بادیه عرب	-	11a
بدخشان	-	7б
بدر	-	11a
بغداد	-	7aб, 19б, 20aб
بلخ	-	7a, 32a
بلغار	-	32б, 33a
بیت المقدس		14a

پ

پشمین (محله شیرکنت)	-	22б
پنجاب	-	32a

ت

تاتار (محله شیرکنت)	-	22б
تاتاروون (موضع روم)	-	14б

تاشکنت	-	8a, 19aб, 21a, 31б, 32б, 33б, 34б, 37a, 39a, 40б, 46б, 54б, 60a, 61б, 125a
تخت(ولایت)	-	33a
ترکستان	-	7a, 8a, 9aб, 32б 33a, 34a, 35б, 41a
تلاس	-	37б, 38a, 52a, 58б, 59б
تنکیز (очев.Балхаш)	-	12б, 31б, 37a,39б, 45aб, 50a, 60б,61aб
تورکول(محله شیرکنت)	-	22б
ج		
جبل قبه نور	-	13aб
جته (شمال جته)	-	31б, 33a, 37a, 40a, 41aб,44a, 48б, 51б, 52a, 57б, 58a, 60aб, 61aб
جناق بولاق(ازخجند)	-	58a
جنگل مازندران	-	9a

جوپان (محله شیرکنت) - 22ó

چ

چارطاق (محله شیرکنت) - 22ó

چدغل - 19a, 21ó, 38a

چهارتاق - 46a

ح

حبش - 8aó

خ

ختن - 13aó, 14a, 15ó, 16ó

خجند (خوجند) - 18ó, 19a, 21a, 59ó, 62a

خطای (ختای) - 8a, 11ó, 18ó, 19ó, 21ó

خوارزم (خارزم) - 9aó, 12a, 19ó, 20aó, 32a, 35ó, 125a

د

دره تنکیز	-	39б
دریای تنکیز	-	30а
دریای سر (سیر)	-	35б, 41б, 42б
دریای عدیل	- (Волга)	30а, 31а, 35а 37а, 39а, 61б
دریای عمون	-	8а
دریای قلزم (قلزوم)	-	46б, 48б
دریای بایق	-	42аб, 46б, 48б
دشت قبچاق	-	12а, 39б
دَکَانْ (دکن)	-	13аб, 16б
دنکال (دیکال)	-	19а, 21б
دهبید	-	125аб

د

ردم	-	8a, 9aб, 12a, 14б, 15a

س

سمرقند (قمرقند)	-	21a, 32б, 35б, 36a
سوخت	-	21б

ش

شاش	-	40a, 41б, 45aб, 54б
شام شریف	-	14a
شمس	-	33a
شهرسبز	-	35б
شهرقیه (شهرخیه)	-	21a
شیرکنت (شیرکند)	-	7б, 22aб, 31aб, 32a, 33aб, 34aб, 39a, 40б, 45б, 46aб, 47б, 48a, 52aб, 54aб, 55a, 56a, 57aб, 59aб, 60a, 61б, 62a, 125aб, 126a

ع

عدیل - دریای عدیل Cm.

عقبه قولان - 58a

غ

غربال (محله شیرکنت) - 22б

غزان (محله شیرکنت) - 22б

ف

فرغاب (شهر کلان چدغل) - 19a, 21б

فرغانه - 7б, 12a

ق

قبان - 38aб, 39a, 43a, 46a, 59aб

قدوس شریف - 14a

قراتکین - 7б

ل

لب جر (محله شیر کنت) - 22ظ

ا

ماچین - 13a, 18ظ

ماوراء النهر (النحر) - 12a

مدینه منوره - 9ظ, 10a, 13aظ, 14ظ, 17ظ

مرغاب (محله وبازار شیر کنت) - 22ظ

مرغاب (شهر کلان چدغل) - 19aظ, 21ظ, 22ظ, 126a

مشهد (موضع طوس) - 7a

مصر - 9ظ

مغولستان - 62a

مغیسان - 60ظ, 61a

مکه معظمه - 18ظ

به پای امیر حسن مانده بسیار قربان ولی سپارش

کرده فاتحه دادند هرچه که از ایشان صادر شد نوشته
شد اگر سهو خطا واقع شود بدوستان عرض ما اینکه
بقلم تراشو عفو تراشیده اصلاح داده شود مصنف و کاتب را
بدعا و خیر یاد کنند

نیز فرزندانند که چراغ آبا و اجداد را چون پرتو آفتاب روشن
میدارد و این خبر بشیر کنت رسیده شاه امیر عباس خواجه حافظ
خواجه خواجه کلان و خواجه عبد الخالق خواجه بابا شیخ ترک و عقیم اخلاق
و نور محمد بیشقرانی از جماعه جغتای همه مریدان را گرفته روان شدند
بخرم سرای رسیده حضرت را بتابوت انداخته بودند از خرم سرای
کس بسیار برآمده جنگ کردند چند کس در میان کشته شد آخر از جسد
آواز آمد که جسد مرا بشتر سفید جد بزرگوار بار کرده مانند شتر بهر جا
رفته استد جای ما همین گفتند خواجه کلان خواجه عبد الخالق خواجه
بشتر حضرت مولانا بار کرده مانده دادند شتر بشیر کنت روان شد
زیر کرده بشیر کنت آمده در موضع مرغاب آمده پای خود را خم کرد
آنحضرت را بموضع مرغاب ماندند والله اعلم بالصواب این کمترین دانش
فقیر حقیر نور محمد ابن ملا سیف الدین اخسی کندی پدر من
تصنیف کرده بود عمر ایشان وفا نکرده بمن امر کردند منی بیچاره
کم دانش بی بهره بودم هر چند کردم پدر بزرگوار مرا امر کرده
فاتحه دادند آخر وفات کرده حضرت امیر سید محمد مولانا مخزنی

بعد از چند روز از عالم فانی بعالم باقی و سرای جاودانی رحلت
نمودند بدهبید مدفون شدند آب اش داده ختم قرآن
کرده خواجه کلان و خواجه عبد الخالق خواجه را گرفته سید قربان
ولی برآمده روان شدند چند روز زیر کرده بکاسان
آمده داخل شدند بعد از کاسان برآمده بشیر کنت
داخل شدند بمرقد مولانا اعظم پنج سال استقامت کردند
بعد از پنج سال بخرم سرای روانه شدند زن خورد ایشان
دختر شیخ عبد الحکیم بود بخرم سرای بود از زن خورد
خواجه عبد الله نام پسر داشت شد یک سال استقامت کرده بعد
یک سال بیمار شده در تاریخ سنه ۹۴۶ اربعین و تسعمائه بود
روح پر فتوح ایشان بعالم بالا از تن مبارک ایشان پرواز کرده
حضرت قربان ولی مریدانند کامل که هر یک مملکت ولایت را
ولی عهد بودند و اولاد ایشان از دختر مخدوم اعظم مراسم ایشان
شاه امیر عباس خواجه حافظ خواجه خواجه عبد الرحمن خواجه
قدس سره العزیز که مخزن انوار قلب را بنور لالی اند چون ایشان

شده انابت کرد این کرامت را علی الدوله قوتلوغ دست داده بطریقت
داخل شدند از برای امتحان علی الدوله قل جوغاج بوزه گفت سید قربان
ولی از آب سفید و از آب سیاه گرفته همراه کرده بقزاقان دادند همه خورده
بیهوش شده افتاد بعد از یک ساعت بهوش آمده بدرخت توت تکیه کرده استاده
بودند کوم سلطان گفت این درخت چیست صوفیان گفتند این درخت
توت است توره گفت افشانید حضرت بزرگوار گفتند خام خورده نمیشود
بعد از آن افشاندند توت پخته بزمین ریخته شد و رجال خورده اعتقاد
او زیاده شده اجازت گرفته روان شد بعد از چند روز بتاشکنت
داخل شد این باب در بیان وفات حضرت مخدوم اعظم قدس سره العزیز
در تاریخ سنه ۴۹۰ اربعین و تسعمائه بود از خوارزم آمده بدهبید
نزول فرمودند بکاسان خبر آمد خواجه عبدالخالق خواجه بشیر کنت آمده
سلطان را دیده آمدن آنحضرت را گفت حضرت سید قربان ولی بکاسان
رفته خواجه فلان را گرفته بدهبید روان شدند بعد از چند روز بدهبید
داخل شدند حضرت مخدوم اعظم را دیدند به بستر [illegible] خواب
کرده اند احوال ایشان را دیده مخدوم زاده [illegible] بسیار ناله کردند

اعظم دست داده بشیر کنت زنده کانی کرد ان فصل در بیان قورلتای
فرمودند امیر تمور صاحب قران و فرستادند لشکر باطراف جوانب
مغوستان باستیصال الوس صاحب کتی سیان له هم لا منتهی و
همة الظفری اجل من الدهر انکاتوره بمغوستان خضر خواجه را حاکم
کرده بود خضر خواجه چیقتای پدر عروس انکاتوره بود امیر تمور
صاحب قران امیر برلاس امیر یادگار را و امیر سلیمان شاه را
ایلچی کرده فرستادند ایلچی ها چند روز زیر کرده بجای انکا
توره رسیده داخل شد ایلچیها خط امیر تمور صاحب قران را
دادند انکاتوره خوانده دید که امیر تمور صاحب گفته است انکاتوره
اگر کما تابع شود از خجند تا کاشغر مهربانی میکنم اگر قبول نکند آمده
جنگ انکاتوره سلوکت خوب کرده بسیار مهربانی چیزی بسیار
داده با امیر صاحب قران نه اسب خوب طیار کرده باز خط کرده
روان ساخت ایلچیها از پیش انکاتوره برآمده روان در موضع
کاروان رسید خضر خان چیقتای با انکاتوره درشتی کرده پیش خود
دامبور بوغا را فرمود دامبور بوغا پانصد کس آمده امیر برلاس و

آمد توقتمیش از تاشکنت برامده بمناسیه روان شد بعد از
چند وقت بمناسیه رسیده توقتمیش داخل شد قوشون مغال
رسیده توقتمیش خانرا دیده برقرار شد توقتمیش از مناسی برامده
بسوی جرکاس روان شد چند روز زیر کرده بجای قمرالدین رسید
قمرالدین پیش باز برامده دو روز مهمان داری کرد بعد از دو
روز برامده روان شد در راه جرکاس پیش آمد در راه
بیک بار جنگ شد یکشبانه روز بیکدیگر کشی کردند جرکاس
گریخت پسر جرکاس بدست افتاد جرکاس بکوه تینکز در آمده رفت
جرکاس بتوقتمیش کس مانده جست را بتوقتمیش خان داده پسر کس
را گرفته عهد کرده از تینکز گذشته رفت توقتمیش خان جست را
بقراخواجه داده قوشون را گرفته بجانب دریای عدل روان شد
قراخواجه کوکرامیرزا را بمولانا اعظم روان کرد چند روز زیر کرده
بشرکنت رسیده خط قراخواجه را داد قراخواجه گفته است از ازل
تقدیر همین بوده است مرا توقتمیش خان بکوه تینکز مانده بدریای
عدل رفتند هرچه از احوال من خبردار شوند کوکرامیرزا بمولانا

قره قره جسته راه شمال را گرفته در اوایل مناس دست گیر کن من
بطرف مغیبان رفته بانکاره حاضر شده ایستم اگر مرا بجانب تو روم
مبادا توقتمش حرکت کند آمده ایل مرا خراب میکند جرکاس قبول
کرده ایلچی قمرالدین را باز گردانیده بسوی قراخواجه روان شد کسی
قمرالدین آمده خط جرکاس را داد قمرالدین خوانده بتوقتمش خان
کس روان کرد تا اینکه خط قمرالدین بتوقتمش خان رسید
توقتمش خوانده دیده بمولانا اعظم سید جلیل کس فرمودند
این خط بمولانا اعظم آمد خط را خوانده دیدند توقتمش گفته است
جرکاس از تیکنر گذشته بر سر قراخواجه روان شده است
هرچه باشد بانکا توره خط فرستانند قوشون مغالان
را بما فرستانند مبادا قمرالدین حیله کرده بجرکاس همراه
شود کار از دست میرود مولانا اعظم بانکا توره کس فرمودند
بالاخیر کسی مولانا اعظم بانکا توره رسیده خط را داد انکا
توره خوانده از لشکر مغولان سی هزار کس داد از آت
باسی برآمده بسوی قراخواجه روان شد این خبر بتوقتمش خان

ایلچی آمد به پیش قمرالدین درآمد خط جرکاس را داد قمرالدین خوانده
دید که جرکاس گفته است توقتمیش خان مرال را گفته کشته مرال بجای
جولای بود تو پسر جولای باشی ناموس ناکرده بدین توقتمیش خان
درآمده پای تخت جولای را قبچاق قره قرناس مناس گرفته قراخواجه را
سردار کرده جولای را کشتن هفت تومان قلماق بدست جولای بود همه
پراکنده شده رفته است بیست هزار جسته بدست قراخواجه بوده است
سی هزار بدست تو استاده است صد هزار بدست ما اگر بما یاری دهی
اول رفته قراخواجه را گیریم بعد از آن قبچاقان قره قرناس مناس را
گیریم بعد از آن بمغیسان رفته انکاتوره توقتمیش گرفته چهل هزار مغال
را قتل عام کرده انتقام جوی را گیریم این خط را دیده قمرالدین بجانب
جرکاس خط روان کرد باز بتوقتمیش خان این خبر را بخط انداخته کس
فرمود ایلچی قمرالدین چند روز زیر کرده به تنکز رسیده از تنکز گذشته
به پیش جرکاس داخل شده خط قمرالدین را بدست جرکاس داد جرکاس
خط قمرالدین را خوانده دید که قمرالدین گفته است ای جرکاس ما از
ترس مسلمان شدم اول تو اعده قراخواجه مناسب را گرفته قبچاق

برآمده در راه پیش آمد جنگ پیشه شد آخر مخالفان قلماقان بی دین داغ
پناه بر جبین حیات نهاده تن برانداخت و جان به اسفل السافلین روان ساخت
و رفع منزلتش را تیری از کمین قضا بقتل او رسید و چند کس بسعادت شهادت
فایز شد و از کرامت و قاتلوا و قتلوا لاکفرن عنهم سیاتهم بهره مند
گشت آخر الامر مطلع وعده و ان جندنا لهم الغالبون اختر سعادت
گستر فتح فیروزی طلوع نمود و مجاهدان بنصرت قرین بر مخالفان فساد این
ظفر یافته ایشان را منهزم گردانیدند و بسیار کس را بقتل آورده
قلماقان نیست کردن هر چه داشتند بغازیان داده بآرتیش روان
شدند بعد از سه روز رسیده آرتیش را گرفتند بعد از آن بکاشغر روان
شد کاشغریان قلماقان سولون را بسته برآمدند قلماقان سولون ایمان
عرضه کرد توقتمش خان کاشغر را بانکاتوره داده انکاتوره کاشغر را
به بیتی قشقه داده چهار هزار مغال را همراه مانده بآت باشی آمد توقتمش خان
بتاشکند روان شد بعد از چند روز زیر کرده بتاشکند رسید مولانا اعظم
سید میر جلیل بشیر کند آمدند آن فصل در بیان آمدن رفتن توقتمش خان بجانب جسته
و بجانب جرکاهن روزی قمر الدین بقرق کول نشسته بود از جانب جرکاهن

فرا ورده بتوقتمیش خان کس روان کرد انکا توره بشرکنت به
پیش مولانا اعظم آمده بایشان مصلحت کرده باق اوغول قو اوغول کس
فرستانده قوشون اونک سول را گرفته اورد دولتی یار تیغ قشقه
قوشون قبچاق را آورد شیر بهرام جغتای را با امیر بایزید
فرستادند از خوجند امیر بایزید جلایر آمد همه بشرکند جمع
شدند حضرت میر جلیل مولانا اعظم بتوقتمیش خان بقولان کس
فرمودند شیر بهرام جغتای روان شد بالاخر بتوقتمیش خان
رسید خط مولانا اعظم را داد توقتمیش خان قوشون قولان قوشون
بهرن قره را گرفته از سر تلاس گذشته روان شد شیر بهرام جغتای
بمولانا اعظم رسیده خبر کرد سید میر جلیل از شیرکند برامده انکا تورا
قوشون موغالان را گرفته از قباق برامده بآت باشی روان
شدند در رو توقتمیش خان پیش آمد تا که بآت باشی رسیده داخل شدند
بعد از آن مصلحت کرده از آت باشی برامده بجانب توبجی روان شدند
سر مرال را گرفته رفته بود با نیزه بسته به مرال باشی آویخته روان شدند
حضرت مولانا اعظم توقتمیش خان انکا تورا صد یکی شده بجانب توبجی از آرتش

اعظم

افتاد نصیحت کردند مرال قبول نکرد سر مرال را بریده باور مرال او حتی
قمرالدین را نصیحت کردن تا علاج مسلمان شد چند هزار قلماق را
کشتن چند هزار قلماق به قرق کول گریخته رفت بقمرالدین جواب
دادند و بجای خود روان شد مولانا اعظم سید میر جلیل بشرکت
آمدند آق اوغول قو اوغول را با همراهی پسران جواب دادند
انکا توره باخسی آمده بات باشی بارقه بازی رفت این فصل در
بیان آمدن برادر مرال تونجی قلماق بر سر انکا توره قلماقان
گریخته بقرق کول رسیده مردن مرا گفت تونجی قلماق ناموس کرده
چهل هزار قوشون قلماق را خوند اشته بآرتبش آمده بانکا
توره ایلچی روان کرد ایلچی بانکا توره رسید مضمون خط اینکه منکه
برادر مرال تونجی توره ام ای انکا توره چرا مرال را کشتی اول
اینکه خون مرال را از تو میطلبم بعد از اینکه دخترت را به پسر مرال ده
واگر قبول نکنی بر سر تو میروم گفته است انکا توره ایلچیها قلماق را
بسته ایلاتیه موغالان را کوچانده از آت باشی برآمده بر سر
نیرن روان شد بعد از چند روز در موضع [illegible] رسید کوچ

بمولانا اعظم بمیر سید جلیل داده بر سر قمرالدین بی دین
روان شدند قمرالدین با مرال قلماق همراه بقراقشلاق
بود مولانا اعظم توقتمیش خان انکاتوره منزل و مراحل
طی کرده بر سر بلاس رسیده بایراول قلماق را دوچار
شدند قلماقان گریخته با قمرالدین رسید قمرالدین
پنجاه هزار لشکر را گرفته بر سر بلاس آمده غلوه کرده سه
روز جنگ کرد از مسلمانان شش هزار کس شهید شدند از
از قلماق از عدد بیرون کشته شد طرف قلماق غالب آمده
مسلمانان عاجز شدند همه به پیش مولانای اعظم
آمدند حضرت سید میر جلیل بهیئه مراقبه نشسته
دعا کرده تکبیر گفتند رجال الله آمده از هر طرف
تکبیر گفتند قلماقان گریختند قمرالدین بدست
افتاد مرال قلماقان بدست افتاد

بحضرت میر جلیل باز از سر ارادت کرده همه با یکدیگر عهد کرده بعد از آن کوچ
کرده بسوی توقتمش خان روان شدند توقتمش خان بعقبه قولان بود
چند روز زیر کرده بقولان رسیدند توقتمش خان بمولانا اعظم پیش باز
بقولان فرا آورده توقتمش خان بمولانا اعظم دست ارادت کرد مولانا اعظم
انکا توره توقتمش خان را با یکدیگر آشتی داده عهد کنانده خصومت در میان
برداشتند بابا علی ختای آمده بمولانا اعظم دست ارادت کرد بعد از آن
از بیکان جغتای شیر بهرام پسر بهرام تیغ زن بن توغلق تیمور خان بن ایل
خان بن داوا خان از نسل جغتای خان که پادشاه جسته بود و در
ربع سنه احدی و ستین سبعمائه موافق سال موش تا زمان ترمی
شیرین خان تا این دم سی سال پادشاهی کرده بهرام بود بعد از آن
جولای آمده جسته را گرفته بهرام تیغ زن را کشته بود شیر بهرام
گریخته آمده به توقتمش خان همراه شده بود شیر بهرام آمده
بمولانا اعظم انابت کرد از خجند از موضع جناق بولاق امیر
بایزید جلایر آمد همه با یکدیگر عهد بسته همه

با جمیع مغولان آمد بعد از دو روز از توقتمش خان مناس قرناس آمد انکاتوره
بموغال حاکم بود توقتمش خان را جامه شمال اولماس قولان برداشته بود انکاتوره
توقتمش خان با یکدیگر مخالف بود خط توقتمش خان بدست سیاوند خوانده دیدند
مضمون خط اینکه قمرالدین با قاشون جسته با همراهی سی هزار قلماق آمده است اگر انکا
توره بما یار شود مولانا اعظم را گرفته بیایند قوشون موغال را گرفته باز قوشون
آق اوغول قوا وغول را گرفته آیند این پسر جولای قمرالدین و شمرالدین
تابع قلماق اگر هر دوی ما یکدل شویم از دست قلماق ما هیچ کار نمی آید تا زنده
باشیم با یکدیگر مخالفت نکنیم اگر سخن من باور نکنند مولانا اعظم در میان ما تمام
عهد کنانند بعد از آن انکاتوره مصلحت بسیار انداخته همه اختیار را بمیر ملیل مولانا
اعظم داده بهر باکس روان کرد انکاتوره ایلچی را فرمود از موغال پنج هزار
کس آورد اقتمور بهادر با هفت پسر آمد دولتیار را با ونک سول فرمود
سلوس بیک بلغای با شش پسر بوستان تیت جولیک دوس تمانکدی قدیرت
با هزار کس آمد و اوتوز اوغول با چهار پسر آدینه مونکقوش قرایغیش طغای صد کس
آمد تیر قشقه قجاق دویست کس آمده قوا وغول با شش پسر یاسنیر قوشجه موندوز
جونکیغش سرو سونجک آمد همه به پیش مولانا اعظم آمده بشیر کنت جمع شدند

8 Зак. P-611

57a

بهیئت مراقبه نشسته دیدند بخواب ایشان حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم آمدند
گفتند ای فرزند آفتاب باین بزرگی بخود تاثیر نمیکند و عالم را میسوزاند در سرعت
ما تا بارادت داخل شده از یک کس تعلیم رفته ذکر نگوید بهره نمیشوند اگر چندی رخصت
گرفته باشند هم کار بی فایده گفته بسوی مولانا اعظم اشارت کردند آخر برهان
الدین قلیچ بحضرت مولانا اعظم دست داده سلوک علویه عشقیه نام دارد و داخل
شدند تعلیم ذکر کردند از سید کمال الدین یکدختر بود مریم بی بی نام بسیار پارسا بود
حضرت میر جلیل بمولانای اعظم دادند از اطراف جوانب بسیار کس آمده بطریقت
داخل شد اول از قولان با هفت پسر اقتمور قبچاق آمده بطریقت داخل شده نام پسران
دولت یار خدا یار بردی علی یار موسی یار عیسی یار توله یار بمولانا اعظم انابت کرده
هفت برادر هفت اسپ کبود قشقه سوار میشد بجنگ هفت برادر همراه در آمد
از همین جهت تیر قشقه ماندند تیر قشقه قرقره از یک نسل بود بعد از آن آق اوغول
با دو پسر اوتوز غول سالوس بیک بلغاجی آمده داخل شده دست ارادت
کرد بعد از آن پسران بلغاجی آمده انابت کرده بارادت داخل شد بوستان تیت
جوکیسک دویس مذبر شاه فانکوی بعد از آن پسران اوتورا و تورا و غول آمده
دست انابت کرده بارادت داخل اوینه مونکقوش قرا بغش طغای قرا و غول

کشاف معضلات جلال المشکلات شافع الثانی بمعنی صورت خلق پیمبر بصورت معنی
الطاف یزدانی سید میر جلیل همواره عالی باد تقیا عالیجناب مصطفوی شعار مولانای
اعظم مرتضی ممالک خلیفه جد حضرت علیه الصلوة والسلام محبی و ولی صفات سلطان السادات
و اتقیا افتخار اولاد سید المرسلین آنکه از باغ رسالت یکنهال آنحضرت و آنکه از مشکوة
زهرا یک چراغ انوار است بجناب اولاد مرتضی اعظم مجتبی افضل اقدم افتخار ارادت
الطاهرات کمال الملة الزاهره سرور الاحباب و باجداد او عین بطحا و یثرب بابای او
فخر محراب منبر تفاخر نمود بدوال هاشمی تظاهر فرمود بدوال حیدر طریق صاحب
ملک ولایت شه اصحاب کرامت سپهر مهر حقایق محیط کل هم آفتاب معانی هم آسمان
جلال آنکه از کمال صدق صفا وجود او هر صوفی بعیش صوفی صفات شد ارشاد
هر مرید که از راه فضل کرد و اصل چو خضر برای آب حیات شد سید میر جلیل همواره
مقر کرامت و مستقر امام باد بهر حاجت تجرید قدوه ارباب توحید قطب زمان نادره
دوران افتخار المشایخ منور غرت ناصح الملوک والسلاطین سید میر جلیل مولانا
اعظم همواره مرشد ارباب طریقت و هادی اصحاب حقیقت باد واعظ لطایف مواعظ
و ظریف مولانا اعظم شیر کشتی در بیان آمدن امیر دیوانه بخدمت مولانا اعظم
روزی ملا سعادت آوز کندی در حلقه شیخ برهان الدین قلیچ نشسته بود شیخ

علویه مشغول شدند سید جلال الدین خلق را بعلم ترغیب نمودند بسی کس به پیش سید
جمع شدند که با بعلم قال مشغول میشدند با تعلیم ذکر میکردند از ایشان سید جلیل
شدند بعد از هفت سال سید جلیل را تعلیم علم کردند تا بیست یک سال خواند بعلم قال
بی نظیر شدند بعد از آن بسلوک عشقیه در آمده چند وقت بریاضت مشغول شدند
همه را بحال قال ترغیب نمودند عمر مبارک ایشان بسی سال رسید مولانای اعظم نام برداشتن
حضرت شریعت پناه عتبه کعبه ما مولانای اعظم مقتدای اعلام حکم قاضی القضات ممالک الاسلام خلیفه
رسول علیه الصلوة والسلام حاکم حکم امام خسرو اقلیم شرع وصل حافظ ملک رسالت ناصر خدای ترجمه
بتوفیق الهی و تائید سماوی موید و موافق باد مسند خلافت و بارگاه جلالت بوجود
مخدوم قضاة و علمای جهان غذای یگانه داده نافذ فرمان خورشید فلک خلافت جمشید
جلالت مولانای اعظم مقتدای ممالک عالم سلطان العلماء المجتهدین امام ائمه المسلمین ابقاه
الله تعالی الی یوم الدین منوط باد نوافذ احکام بندگی مولانای اعظم قاضی القضاة العالم
مالک زمام الاحکام منجی العالمین المسلمین معدلته عن اهل الممالک المنظور نظر رب العالمین
والحق والدین در اقامت فروض مطلق باد مفتی اسلام دین رب العالم و عامل شرع سید
المرسلین همت امکان و مکان هند امامت مخدوم پادشاه ممالک مفتی مخبر حلال و حرام
قامع الضلال البدعه مهبط القدره محیی مراسم سنت و جماعت ماحی طغیان هوا و بدعت

و الشریعت

بمرقد آی خواجه آمده زیارت کرده بمحمد بیک رخصت داده چند وقت بمرقد آی
خواجه استقامت کرد سید جلال الدین قرا خواجه برادرزاده بود قرا خواجه پسر آقا خواجه
ملقب بتیمور خواجه سید جلال الدین پسر میر سید جعفر هر دو پسر سید محمد ابن سید تقی ابن
سید محمد ابن میر تقی ابن سید ابراهیم ابن سید احمد ابن سید محمد ابن امام علی
زرنجش ابن امام ابراهیم سلطان ملک زرنجش ابن امام تقی ابن امام نقی ابن
امام تقی ابن امام موسی رضا ابن امام کاظم ابن امام جعفر صادق ابن
امام محمد باقر ابن امام زین العابدین ابن امام حسین شهید کربلا ابن علی
الله وجهه و امه فاطمه بنت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم و بعد از چند روز قرا
خواجه مناسب برآمده بقراقشلاق روان شدند بعد از چند روز بقراقشلاق رسیده بمناسب
فاتحه داده بمناسبه روان شدند بعد از آن قطع منازل کرده بمناسبه رسیده داخل شدند
توقتمش خان قرا خواجه را پرسش پاس کرده بسیار مهربانی کرده بجانب شاش روان
شدند دو ماه زیر کرده بشاش رسیده داخل شدند همه دل جمع شد سید جلال الدین خبر آمد
سید جلال الدین بتاشکنت رسیده توقتمش خان باستقبال برآمده بتاشکنت داخل کرده مهمانی
داری کرده بعد از چند روز از تاشکنت برآمده روان شدند قطع منزل کرده بشیر کنت
داخل شده سجاده نشین باربعین نیت کرده شب و روز جهد کرده خلق را هبر کرده

سولونی رو برو شد قلماق سولونی گریخته روان شد مناس بهادر بجانب جولای
اسپ مانده روان شد قرا خواجه لشکر را سنجاق کرده از عقب لشکر روان شد تا
شبانه روز بر بالای اسپ خوراک کرده جنگ کردند چنان کشته شد که از
حد فزونی و از اندازه بیرون بناگاه در میان جنگ جولای بمناس رو برو شد
چند نیزه در میان رو بدل شد آخر مناس نیزه انداخت نیزه بشکم جولای رسید از گره
گذشته تیغ نیزه دو وجب بر آمد نیزه را کشیده از دست جولای گرفته برگشته بود
قلماقان آمده از هر طرف تیر باران کرده جولای را جدا کرده گرفت مناس بازگشت
قلماقان جولای را بقوش برده بود بر شکم جولای خون پر شده بعد از خفتن با
سافلین روان شد قلماقان نصف شب کرده مرده جولای را بجای خود روان
کرد بعد از آن قلماقان صبح آمده سه روز مهلت طلب کرد تا سه روز جنگ شد بعد از سه روز
قلماقان نصف شب قلماقان گریخته روان شد قرا خواجه مناس خبردار شده از
پشت قلماقان روان شدند قلماقان بقوجقار رسیده بود قرا خواجه از پشت
قلماقان رسیده جنگ بسیار کرد قلماق را قرار کرده بازگشت شدند قلماقان مرده
جولای را بقرق کول برده بر تخت خود مانده پسر جولای را قمرالدین برداشته بجای جولای
توره کرده بلشکر رخصت داده مناس محمد بیک بجانب شیرکنت روان شدند بعد از چند روز

بعد از آن چند روز رسید دعای سید جلال الدین را بقراخواجه گفت قراخواجه مناس
بطرف سید جلال الدین تعظیم کردند این باب در بیان ظفر یافتن قراخواجه و مناس
و کشته شدن جولای قلماق از مناس باز بجولای از سولون شیوه ده هزار قلماق
آمده همراه شد جولای لشکر را سنجاق کرده بر بالای قراخواجه آمد قراخواجه
مناس لشکر را تقسیم کرده بمیدان آمده بیکدیگر اسب انداخته بجنگ مقید شدند جولای
قلماق سولون را بجنگ حواله شد قابنای بهادر با لشکر خود روبرو شد بسیار
جنگ شد بقابنای تیر رسید شهید شد اولماس قولان بجانب قراخواجه
گریخته آمد جولای با اسب سوار شد بمیدان آمد از طرف قراخواجه بمبارزان
میدان آمده بجانب جولای دست ماندند از طرف جولای سولون شیوه
بجنگ در آمد بسیار جنگ بشدت تا فرو شدن آفتاب جنگ کرده بازگشت
شدند روز دیگر بعد از صبح باز آمده هر دو صف آراسته کرده مبارزان بمیدان
اسب انداختند قراخواجه مناس با اسب سوار شده بجنگاه آمد دعا کرده ظفر مسلمانان را از
قادر ذوالجلال طلب کرده بمناس فاتحه دادند مناس لشکر را سنجاق کرده نیزه بدست
گرفته بسوی جولای روان شد جولای قلماق سواران انداخته بلشکر اسب انداخت
هر دو لشکر بیکدیگر حمله آخر جنگ مغلوب شد چنان جنگ شدت شد محمد بیک بقلماق

سولون

این باب در بیان واقعه دیدن مناس بود که گرفتن قرا خواجه جبال مناس تنگ شد از
زبان مانده بود مناس در خواب واقعه دید در خواب مناس مرد زخوار جوری
آمده از پشت جوری از یک طرف قارغه سیاه بسیار آمده روی آسمان را گرفته
دو روز ده ایستاده بود از جانب جنوب یک لاجوردان آمده جوری را لگد کرده
پاره پاره کرد قوز غونان را گرفته سر او را کنده پرتافته زمین را پر کرد بعد
آمده بر سر مناس نشسته بود مناس دید که باز آدم شد جراحت مناس را مالیده
گفتند ای مناس من ای خواجه تیمور خواجه نام برداشته در هر غلامی تو
همراه بودم ظفر بر تو همراه بود حالا تو تنگ شده بر سر تو آمدم اکنون
اکنون ظفر بنام تو شد گفته باز لاجوردان شده پرواز کرده بآسمان روان
شدند مناس از خواب بیدار شده خود را دید که سالم الاعضا شده از اول
زیاده شده است بعد از آن مناس بر پیش قرا خواجه رفته این واقعه را گفت قرا خواجه تعبیر گفته
روح پدر بزرگوار آمده مدد استغاثه کرده انشاء الله ظفر می یابیم گفته بروح ای خواجه
چند گاو گوسفند کشته فتح کرده بخشیدند مناس بر پای قرا خواجه غلطیده بسیار عذر گفته چندان
اسپ گوسفند بمرقد ای خواجه سیف الدین روان کرد چند روز زر کرده قرباس اورده
بمرقد ایشان کشته شد بروح ایشان بخشش کرده از سیف الدین فاتحه گرفته روان

جولای را نیافته سر چند قلماق را جدا کرده برآمد نتوانست جولای قلماقان فرمود تیر باران
کرد در بدن مناس بسیار تیر رسید خون روان شد از پیش مناس کس آمده بقراخواجه خبر کرد
قراخواجه قانبای بهادر را فرمودند قانبای بهادر پنجهزار کس گرفته بجانب جولای
روان شد قانبای رفته بجولای اسب انداخته کشتی کردند از مناس بسیار خون روان
شده از اسب غلطید مناس را قانبای بهادر گرفته برآمد هر دو لشکر بازگشت شدند
بجای خود قرار گرفتند مناس به پیش قراخواجه آورد چند تیر بر بدن مناس مانده بود که
گرفته دارو مانده بتربیت مشغول شد بعد از آن دو روز جولای غلو کرده باز
آمد قراخواجه اینای خواجه با اسب سوار شده بقلماق اسب مانده بسیار جنگ کردند
بازگشت کردند شب خواب کرده صبح آمده صف را آراسته کرده بیکدیگر اسب
انداخته تا فرو رفتن آفتاب جنگ کرده بازگشت شدند ده روز جنگ کرده ظفر
خطر برابر شد مناس از زبان مانده بیحضور شد قراخواجه بجولای کس مانده بسبب روز
مهلت طلب کرده بسید جلال الدین کس فرمودند قرناس بشیر کنت آمده خط قراخواجه
را داد سید جلال الدین خوانده دیدند مسلمان غلط شده اند تا عورت بانگ توره
خط روان کردند پسر خود محمد بیک را ده هزار مغولان داده روان ساخت محمد بیک
هشت روز زیر کرده بقراخواجه رسید نزول کرد قراخواجه مهمان داری کردند

دیده شکر کرد سید جلال الدین بقرا خواجه خط روان کردند این خط بدست
بدست قرا خواجه ابن آی خواجه رسید این خط را قرا خواجه بدست توقتمش
داد توقتمش خان خوانده بسیار افسوس خورد لشکر شمال جسته را داده
بجانب مناس روان کرد در میان دو ماه گذشت مناس هفت بار پوست
بر تافت این خبر بجولای رسید جولای بسیستی کول آمده باطراف جوانب
کس فرستاده قوشون قلماق را جمع کرده بجانب مناس روان شد یک
کلمه سخن از قرا خواجه شنوید قرا خواجه ابن آی خواجه بقراقشلاق قریب آمد
سید جلال الدین ابن میر سید جعفر باستقبال بر آمده قرا خواجه را باستقبال
بقراقشلاق داخل کردند قرا خواجه مناس را دیده تعجب کردند مناس مهمان
داری کرد و شب خواب کردند همین شب مناس آی خواجه را دیده آی خواجه
از دست مناس گرفته دستار خود را بمناس پوشانده بر روی مناس دم
انداخته هفت آهو را بمناس خورانیدند مناس از خواب بیدار شده این خواب را بسید
جلال الدین بقرا خواجه گفته بر جای آی خواجه چند گاو گوسفند کشته بسید جلال الدین
بسیار چیز داده کوشیل مناس قرا خواجه با دلماس قولان کس فرموده لشکر جمع شده
خواب کردند قرا خواجه هر روز یک آهو بره آورده بغسل جوشانده بتربیت مناس

پنج قلماق آورده گفت زبان قلماق را بریده آمده است مناس بتوبای گفت
گفت این قلماقان را سر زن توبای پنج قلماق را سر بریده بمناس تعظیم کرد مناس
بتوبای اعتماد مانده شب و روز بخود همراه کرد چند وقت همراه شد یکروز قرناس
از برای مناس آش پخته طیار کرده بیرون برآمده بود بآش زهر انداخته
به پهلوی مناس خواب کرد قرناس آمده مناس را بیدار کرده به پیش مناس مانده
باز یک طبق به پیش توبای بو مانده مناس آش را خورده تحت طبق را بتوبای داد
از ترس خورده قی کرد مناس دانسته آش را با آب بر تافت بعد از یکدم مناس قی کرده
بیحضور شد قرناس توبای را بسیار عذاب کرد آخر اقرار شد سر توبای را بریدند
زهر بمناس کار کرد مناس بسید جلال الدین کس فرستاد قرناس آمده این واقعه را بسید
جلال الدین گفت سید پریشان شد بانکاتو را کس فرستاده این خبر را رسانیدند
انکاتو را تریاق فارغ بود بسید روان کرد تریاق فارغ بدست سید جلال الدین
رسید بقراقشلاق روان شدند بقراقشلاق رسیده مناس را دیدند مناس خبردار
نشد سید جلال الدین تریاق فارغ را بدوغاب حل کرده بدهن مناس ریختند
هر روز یک قطره فرو برده کم کم یک چیز بیشتر خورد سید جلال الدین ده روز
بتربیت مشغول شدند بعد از ده روز مناس چشم گشاده سید جلال الدین را

تو دقیجاقان قره قره به پیش مناس پرسید اورد توبای
پنج قلماق را اورده پیش کش کرد مناس از توبای
حال احوال پرسیده مهمان داری کرد بعد از مهمان
داری احوال جولای و قلماق پرسید توبای گفت
من در وقت فولاد بدست جولای افتاده بودم
شب روز چندان تردد کردم وقت نیافته جولای
مرا بقلماقان همراه کرده باین جانب فرمود آخر وقت
یافته قلماقان را در خواب بسته گرفته بشما آوردم
مناس خوش وقت شده به توبای بسیار سرپای
داده بخود همراه کرد یک روز قرناس گفت باز تو
توبای مکر نکند مناس گفت ظاهرا بما تابع شده

توصمش خان باستقبال برآمده آنچه واقعه جولای را پرسیده بمناسبه
داخل کردند این باب در بیان زهر دادن جولای بمناسک
بدست جولای توبای نام مردی بود از جماعه چسته در وقت
فولاد افتاده بود جولای دختر خود را داده قلماقان سولون
شیوه را داده بود توبای بدین قلماق در آمده بود یک روز
جولای توبای را آورده مصلحت کرد جولای گفت هر که بمناسک
زهر داده مناسک را نیست کند نصف قلماق را باو داده جای
تنکیز را باو بدهم چند کس مصلحت کرده توبای را لایق دیدند
توبای را آورده جولای گفت توبای اگر بسخن من در آی مناسک
را زهر داده بیا توبای گفت چند قلماق را بدست دهی من
رفته بمناسک زهر داده کار او را کرده بیایم جولای پنج
قلماق را بسته بدست توبای داد توبای از قرق
کول برآمده بجانب مناسک روان شد چند منزل و منازل
قطع کرده بقراقشلاق آمد قبچاقان قره قره بعقب قراقشلاق
بود توبای بقراقشلاق آمده مناسک را پرسیده

ابن ای خواجه سر مانده بسیار عذر گفته بجانب جولای روان شد
از جانب جولای چند کس آمده بر مناس اسب روان کرد مناس
اسب رانده بچند کس تیغ زده باسفل سافلین روان کرد چند
قلماق گریخته بجولای همراه شد هر دو لشکر باز گشت شدند
بعد از صبح باز بمیدان آمده صفها را سیه کردند از دو طرف مبارزان
بمیدان روان شدند تا وقت پیشین جنگ شد بعد از آن قراخواجه
بمناس مصلحت انداخته بلشکر جولای اسب مانده جنگ پر شدت
کردند چنان جنگ مغلوبه شد که از مسلمانان پنج هزار شهید شدند
جولای گریخته روان شد قراخواجه از پشت جولای پیش کرده روان
شدند تا یک روز راه رفته بسیار قلماق کشتن چند کس بدست
افتاد قراخواجه باز گشت کرده بقراقشلاق رسیده چند کس را
بمناس همراه کرده ماندند آنچه بدست مناس بود بقراخواجه
پیشکش کرده از قراخواجه ابن ای خواجه فاتحه گرفته قراخواجه
را گوسیل کرد قراخواجه از قراقشلاق برآمده بسوی مناسیه
روان شدند چند روز منازل قطع کرده بمناسیه رسیده

توصمس خان بست یکهزار قوشون داده قراخواجه را روانه کرد تا رسیدن
قراخواجه جولای بر بالای مناس آمد مناس خبردار شده
بقولان کس فرموده قوشون قولان و بهرین را آورده آمد
راه جولای را گرفته بود شب شد مناس سه صد کس مکمل شده
بلشکر جولای شبخون زده تا صبح بسیار کس کشته شد بعد از صبح
دیدند قلماقان یکدیگر را بسیار کشته است مناس برآمده روان
شد تا که بر کول قراقشلاق رسیده با ایل مناس اسب ماند جنگ
بسیار کرد از مسلمانان چند کس شهید شدند چند جای مناس
زخم دار شد مناس پست شده ایستاده بود جولای آمده بمناس
روبرو شد بیکدیگر نیزه انداختند مناس تنگ شده بخدای تعالی
مناجات کرده آی خواجه را یاد کرده ایستاده بود در بالای جولای
قراخواجه ابن آی خواجه رسیده نعره زده اسب ماندند بر مناس
قوتی از غائب حاصل شده بجولای نیزه انداخته از اسب غلطانیده
از پی شمشیر انداختن بود قلماقان بسیار غلو کرده جولای را برداشته
روان شد بعد از صبح آمده بجنگ مقید شدند مناس بر پای قراخواجه

9 Зак. Р-6II

گرفته بمناسبه روان شد بعد از چند روز بمناسبه رسیده جسته را
به بهرام تیغ زن داده به قوجقار روان کرد بهرام تیغ زن
به قوجقار آمد جولای بفرق کول رسیده قرار گرفت این
باب در بیان آمدن توضمش خان بدریای بایق توضمش
خان بدریای قلزم آمد از قلزم برآمده ببایق آمد سه سال
استقامت کرد بعد از سه سال جولای قوشون قلماق را
آورده بقوجقار روان شد بعد از چند روز بقوجقار رسیده
بهرام تیغ زن بیخبر بود تومان قلماق آمده در میان گرفت
بهرام تیغ زن دویست کس بجنگ در آمدند تا سه شبانه روز
جنگ شد بهرام تیغ زن شیر بهرام را بجماعه خود روان کرد شیر بهرام
قوشون جغتای جمع کرده بقوجقار روان شد بعد از چند روز
بر بالای جولای آمد تا آمدن شیر بهرام بهرام تیغ زن را
شهید کرده است شیر بهرام بجانب توضمش خان روان شد قطع منازل
کرده ببایق رسیده این واقعه را بتوضمش خان گفت توضمش خان
بمناسبه روان شد قراخواجه باستقبال برآمده بمناسبه داخل کرد

واقعه را گفت سید جلال الدین باندیکان بانکاتو را کس فرمودند
انکاتو را خط را خوانده بهرام تیغ زن را سردار کرده ۲۵
دوازده هزار قوشون داده به پیش سید جلال الدین فاتحه
داده روان ساختند از شیر کنت بقراقشلاق روان شدند
آخر بقراقشلاق رسیده رسید بجولای روبرو شدند این خبر
بقراخواجه رسید قراخواجه یک کس نمانده اسب ماندند زخم مناس یک
چیز صحت شده بود مناس خود را با اسب گرفته در حال بجنگ
روان شد چنان جنگ شد که تا دو روز جنگ پر شدت کردند
در میان جنگ به بهرام تیغ زن جولای روبرو شد بجولای
شمشیر انداخت شمشیر دو انگشت جولای را بریده رفت جولای
بقفا گشت شب شده بود جولای گریخت بعد از صبح مسلمانان
خبردار شده از قفای قلماق روان شدند وقت پیشین
بقلماق رسید جنگ کردند بسیار قلماق بدست افتاد مسلمانان
بازگشت شدند بقراقشلاق آمده مسلمانان را دفع کرده
بعد قراخواجه بچند کس همراه مانده مناس چند کس و بهرام تیغ زن را

شهید کرده از پشت مناس روان شده مناس بهوش آمده
بخدای تعالی مناجات کرده آی خواجه را یاد کرده مدد استعانت
طلبیده ایستاده بود در حال قراخواجه رسیده بقلماق روبرو
شد و هزار قلماق اطراف مناس را گرفته بود دوازده
هزار کس بقلماق اسب انداخت دو هزار قلماق را بجنگ کشته
و دو هزار قلماق را سر بریده بکول انداختند قراخواجه هزار
کس را در پیش مناس مانده یازده هزار کس بسوی جولای
روان شد از کوه فرامده بجولای رسیده اسب انداخت
قلماق بسیار بود غالبی کرد قراخواجه به پیش مناس بکول
برامده قرناس از دست جولای جدا شده بقراخواجه همراه
شد سیزده جای مناس زخم رسیده بود یکنعره مناس
باسمان یکنعره بزمین شد قراخواجه ابن آی خواجه به تربیت
مناس مشغول شد قرناس را بسید جلال الدین روان
کرد قرناس از کول قراقشلاق برامده بسید جلال الدین
روان شد بعد از چند روز بشر گفت به پیش جلال الدین رسیده

وقت زیر کرده بقراقشلاق آمده بکوه پنهان شده او کوس
مناس را دیده باز گشت کرده چند روز زیر کرده بجولای رسید
واقعه را گفت جولای تومان قلماق را گرفته روان شد
قراخواجه ابن آی خواجه بشهر مناس بود یکشب خواب دیده
بخواب آی خواجه در آمده گفتند ای پسر در وقت بسوی
مناس روان شو تا که مناس مرده نرود قراخواجه بیدار
شده نماز بامداد را خوانده بسوی مناس دوازده هزار
کس گرفته روان شد یک کلیمه از جولای شنوید چند روز زیر
کرده بر بالای مناس آمد مناس بیخبر بود شب آمده با دوش
مناس دست مانده چند کس را کشته یعقوب بیک را داشته
گرفت مناس از خواب بیدار شده خود را با اسب گرفته نیزه
بدست گرفته تا روز جنگ کرد بر بدن مناس بسیار زخم رسید
بدن او سست شده آی خواجه را یاد کرده با اسب تازیانه
زده بر بالای کوه بر آمده بر لب کول رسید از اسب غلطیده
رفت جولای مناس را بسیار کافته نیافته یعقوب بیک را

رسیده بچند کس از مناسیه برامده بقراقشلاق آمد از
قراقشلاق مناس قرناس همراه شده روان شدند بعد
از چند روز بشرکنت آمده داخل شدند قراخواجه مناس
چند روز ماتم داشته بر سر آی خواجه ختم کلام الله کرده
از سید جلال الدین رخصت گرفته برامده روان شدند

این باب در بیان سفر کردن توقتمش خان بدریای
قلزم توقتمش خان از تاشکنت برامده بدریای قلزم
روان شد قطع منازل کرده بدریای قلزم رسیده نزول
کردند جماعهٔ تاشکنت بتوقتمش خان آمده تابع شد بعد
توقتمش خان بدریای یایق روان شد آنچه سی دو
جماعه بقولاد جمع شده بود به توقتمش خان تابع شده
سرپای خوب داده بشهر قریم روان شد بعد از چند
وقت بقریم رسید داخل شد این خبر بجولای رسیده
جولای بقلماقان سولون شیوه کس فرستاده بسیار
قلماق جمع کرده بجانب مناس جاسوس روان کرد چند

آمد است بجای پدر رفته اگر وقت رسد به پایان ایشان
جواب کنیم هر چه باشد قرا خواجه بشما همراه کرد و گفته رخصت
گرفته بشر گنت روان شدند تو ضمنش خان مناسبه
به قراخواجه داد و مناسب را بقراقشلاق امر کرد مناسب
از بشت تیمور خواجه برامده روان شد بعد از چند روز آی خواجه
بشر گنت فریب امد سید جلال الدین پیش باز برامده
آی خواجه را دیده بسیار پرسش بازپرس کرده بشر گنت
داخل گردید از بشت ای خواجه مناسب امد از ایشان
فاتحه گرفته روان شد بقباق رسیده یعقوب بیک را
گرفته بقشلاق روان شدند آخر بقشلاق رسیده
استقامت کرد تیمور خواجه بعد از یکسال از عالم
رحلت کردند سید جلال الدین جنازه خوانده
بشر گنت در موضع جهارتاق دفن کردند بعد از آن
آب آتش کرده بقراخواجه خط کرده آنچه واقعه را
نوشته فرستادند خط سید جلال الدین بقراخواجه

داخل شدند به پیش توقمش خان درامده خط جولای را
بدست توقمش خان داد توقمش خان خط جولای را دیده
سه سال مهلت داده ایلچیهای جولای را روانه ساخت
ایلچیان از نشاپور برامده روانه شدند بعد از چند روز بجای
جولای رسیده جولای خط را دیده بجانب تشکیز روان
شد منا اس به توقمش خان کس فرموده خط روانه
کرد از برای دیدن یعقوب بیک این خط بجانب
توقمش خان رسید خط را دیده رخصت داد کس منشی
برامده روانه شد ناگاه تیمور خواجه همراه برامده روان
شد اصل نام تیمور خواجه آبی خواجه بود تا الوقت جنگ
غزاة کرده بر بدن ایشان هیچ تیری نرسیده از این
جهت تیمور خواجه میگفتند بعد از چند روز بنشاپور
رسیده به پیش توقمش خان داخل شد توقمش خان
تیمور خواجه را بمناسبه امر کرده تا تیمور خواجه قبول
ناکرده گفت سن سال به پیر رسیده وقت قریب

خط کرده بجانب مناس ایلچی روان کرد ایلچیها بمناسبه
داخل شد بدست مناس خط جولای را داد مناس خط
جولای ایلچی را به توختمیش خان روان ساخت بالاخر
ایلچی بولایت شاش رسیده داخل شد ایلچی را به پیش
توختمیش خان آوردند خط جولای را داد توختمیش خان
خوانده دیدند که جولای گفته است بیکدیگر دخل نکنیم
قرق کول جای آباء اجداد من بود توختمیش خان دخل
نکنند ما هم بمناسبه دخل ناکرده با یکدیگر آشتی کنیم توختمیش خان
هم خط کرده بجانب جولای روان کردند بعد از چند
روز ایلچیها بجای خود رسیدند خط توختمیش خان را
بدست جولای دادند جولای خانانده دید که توختمیش خان
گفته است که با تینگیز جولای دخل نکند تینگیز بما شود جولای
قبول ناکرده سه سال مهلت طلب کرده باز ایلچی روان
کرد ایلچیها برآمده بسوی توختمیش خان روان شدند
چند روز قطع منازل کرده بولایت شاش رسیده

جولا سر روان شدند قطع منازل کرده بر سر قلماقان
رسیده از هر طرف اسپ انداختند: روان شد مناهس
بسوی میدان: برامد از غلو نالهٔ افغان: جولای
جوان بمناهس کرزی انداخت: مناهس هم نیزهٔ خود را
روان ساخت: بشدت جنگ شد هماندم بیکدیگر
زده نیزه دمادم: جولای بمناهس کرزی انداخته
بود مناهس رد کرد نوبت بمناهس آمد نیزهٔ مناهس
بجولای رسید یک ران جولای را جو ساخت جولا
رخم دار شد قلماقان اسپ انداخته گرفته برامد آخر
جنگ مغلوبه شد فولاد به تمور خواجه روبرو شد تیمور
خواجه با نیزه زده فولاد را غلطانده سرش را بریده
گرفت و خواجه از بند جدا شده آمد از قلماقان
غنیمت بسیار گرفته بمناهس آمدند جولای بجای
خود روان شد این فصل در بیان ایلچی گری
فرستادن جولای بجانب مناهس بهادر جولای

یا مغوجه بریده شد بابا علی خطای آمده به تیر انداختن
گشت مناسیان بجانب تا کعایت اسب انداختن
فولاد گریخته روان شد مناسیان غنیمت
بیشمار گرفت فولاد رفته بجولای همراه شد این
فصل در بیان آمدن جولای بجانب قراخواجه
فولاد رفته بجولای همراه شد بالاخره فولاد جولای
یکی شده بر بالای شمالی چسته آمد قراخواجه لشکر
شمال چسته را گرفته برآمد هر دو با یکدیگر مقابل شده
جنگ پر شدت کردند قراخواجه هر چند کردند طرف
جولای غالب آمد قراخواجه ناعلاج شده بفولاد رو
برو شد هر دو با یکدیگر نیزه انداختن نیزه قراخواجه
بفولاد رسید فولاد زخم دار شد جولای آمده به قرا
قراخواجه زخم زده بسته گرفت لشکر قراخواجه گریخته
بمناسیه آمد واقعه گذشته را گفت مناس کوکیرا
میرزا را بمناسیه مانده تیمور خواجه را گرفته بر بالای

خبردار شده لشکر گرفته برآمده با لشکر فولاد اسب ماندند
مناس نرسیده فولاد کوکیرا را زخم دار کرد مناس
رسیده جدا کرده گرفت بابا علی خطای به یامغورجه
روبرو شد هر دو با یکدیگر نیزه انداخته با یکدیگر حمله
کردند بابا علی خطای یامغورجه را زخم دار کرد هر دو
لشکر بازگشت شدند مناسیان بقلعه درآمدند زخم
کوکیرا ریم کرده بسیار الم کرده بی آرام شد تیمور خواجه
پرورش کرده به تربیت او مشغول شدند بعد از چند روز
صحت شد یک روز تیمور خواجه مناس مصلحت کرده نصف
شب کرده به لشکر فولاد شبا خون زدند تا صبح کشاکش
کردند در میان جنگ مناس بفولاد روبرو شده
بیکدیگر شمشیر انداختند مناس بفولاد چهار زخم زد
فولاد بمناس پنج زخم زد تیمور خواجه بیامغورجه رو
برو شده چند نیزه در میان رد بدل شد آخر نوبت
به تیمور خواجه آمد تیمور خواجه یک شمشیر زده یکدست

کوکبرا پیش کرده بسیار خون ریزی کردند شیرین
تیکانا و سرای ماماي بدست افتاد بندی ها را
کوکبرا بجانب توضمیش خان روانه ساخته بسوی
مناس روان شد بعد از چند روز سرای ماماي
و کیقباد و شیرین تیکانا را به پیش توضمیش خان آورد
توضمیش خان به آنکاتوره روان کرد انکاتوره
باندیکان آمده بود بندیان بدست انکاتوره رسید
کیقباد را برلب سیر مانده و شیرین تیکانا و سرای ماماي
را سید جلال الدین طلبیده به پیش خود نگاه داشت
کیقباد به درد صرع مبتلا شده خود را بدریای سیر
انداخته مرد شیرین تیکانا را به دختر آق بول نام زن
کرده بقیاق روان کردند از وی یک پسر شد نام
او را سکانا بیک ماندند یک کلمه دیگر از کوکبر اشنوید
بجای مناس رسید فولاد یا مغور چه خبر دارند
سر راه کوکبرا را گرفت هر دو بجنبک مقید شدند مناس

فولاد با یایق روان شد بعد از چند روز قطع منازل کرده
به یایق رسیده خط فولاد را بسرای ماما ی داد سرای
ماما ی خط را خوانده لشکر طیار کرده بجانب فولاد
روان شد چند روز زیر کرده به کوکرا پیش آمد در
راه با یکدیگر کس مانده احوال واقعه را دانسته بجنگ
مقید شدند تا نماز دیگر جنگ کرده باز گشت شدند بعد از
صبح باز به میدان آمدند هر دو با یکدیگر اسب انداخته جنگ
مغلوب کرده چنان کشتی کردند که از حد فزون
و از عدد بیرون این خبر به فولاد رسید فولاد کیقباد
میرزا را فرمود از پیش فولاد برآمده روان شد ناگاه
در راه شیرین تیکان تا به کیقباد پیش آمد شیرین تیکانا
همراه کرده بجنگ کوکیرا روان شدند بسرای ماما ی
رسیده همراه شده بجانب کوکیرا اسب ماندن چنان
جنگ کردند که از خون آدم زمین رنگ شد یکشبانه
روز کشتی کردند شیرین تیکانا کیقباد گریخت

مراد حاصل نشد با یکدیگر جنگ کشی کردند تا نماز دیگر زور
کرده برابر جدا شدند مناس بازگشت کرده بقلعه داخل
شده نصف شب کرده چهل جوان گرفته از دروازه
برآمده با لشکر فولاد شبا خون زده چند کس را کشته باز
بدروازه درآمده رفت شب تاریک بود بعد از صبح دیدند
لشکر فولاد یکدیگر را بسیار کشته است فولاد در قهر شده
لشکر را با مناسیه دوانده چنان جنگ پر شدة کرد که
آدمان از جان بیزار شدند از طرف دیگر یامغورجه آمده
بدروازه آتش داده بقلعه درآمد تیمور خواجه خبردار شده
به یامغورجه روبرو شده بشمشیر انداخته بود یامغورجه
زخم دار شد از دروازه برآمده رفت به پیش فولاد آمد
فولاد زخم او را بسته بازگشت شده بجای خود قرار گرفت
مناس پهلوان به تیمور خواجه آمد باز دروازه را محکم کردند
فولاد ایلچی مانده یکماه مهلت طلب کرده بدریای یایق
کس روانه کرد سرای ماما ی با جماعه خود با یایق بود کسی

شدند چند روز زیر کرده بشاش رسیده به پیش توختمیش
خان داخل شدند بر بالای وی خبر آمد که جماعه مانکغیت مانکغیتان
فولاد ابن ملک تیمور را خان برداشته یا مغورجه کیقباد
با او همراه شده بر سر مناسیه آمده است باز جولای قوشون
کرده بر سر جسته آمده است قراخواجه بر سر جسته رفته جسته را
مستحکم کرده ایستاده است توختمیش خان این خبر را شنیده
کوکسرا میرزا را سردار کرده لشکر ترکستان را آورده دوازده
هزار کس داده بر بالای مناسیه روان ساختند کوکسر
میرزا برآمده روان شد بکری خواجه احمد بر لب سیر روان
شد یک کلمه دیگر از مناس فولاد شنوید مناس تیمور
خواجه را بقلعه مانده لشکر مناسیه را گرفته بجانب فولاد
روان شد تا اینکه هر دو لشکر با یکدیگر مقابل شدند از
طرف فولاد یا مغورجه درآمده سد راه مناس را گرفت
از طرف مناس قرناس درآمده هر دو بیکدیگر حمله کردند چند
نیزه در میان رد و بدل شد آخر بشمشیر آمدند از شمشیر هم

مناس رسید مناس به تیمور خواجه مصلحت انداخت
تیمور خواجه یک کس را به قولان الماس روان کرد یک
کس را از برای شمال جسته فرمود قوشون شمال جسته
و قولان الماس آمده به مناسیه داخل شدند بعد از چند
وقت فولاد بر سر مناسیه با لشکر انبوه رسید مناس
شهر را مستحکم کرده ایستاده بود خبر آمد که جولای هفت
تومان قلماق غو نداشته بر بالای جسته آمده است
مناس بسیار غمگین شده به تیمور خواجه مصلحت انداخت
تیمور خواجه را یک پسر بود قرا خواجه نام قرا خواجه را
سردار کرده لشکر شمال جسته را داده روان ساختند
قرا خواجه بر آمده روان شد یک کلمه دیگر از قرا حسین شنوید
قرا حسین از عالم گذشته بجای او قرا نوغای شده قرا
قرا نوغای دو پسر داشت بکری خواجه احمد کوکر میرزا
بکری خواجه احمد بسیار دانشمند بود و کوکر میرزا بهادر
بود هر دو اتفاق شده بجانب توختمش خان روان

IO Зак. P-6II

تا تاشکنت همراه آمده رخصت گرفته بشیر کنت آمدند
یک کلمه دیگر از فولاد ارغون ابن ملک تیمور شنوید
جماعه تانگفیتان فولاد را خان
برداشته همه تابع شدند این خبر بیامغورچه میرزا رسید
یامغورچه بچند کس همراه شده بجانب فولاد روان شد
تا اینکه بفولاد دوستی داشت آخر بجای فولاد رسیده مبارک
باد کرده به کیقباد میرزا کس روان کردن کیقباد میرزا
را گرفته آمد فولاد و یامغورچه و کیقباد هر سه با یکدیگر عهد
کردند بهر جانب اسب دوانده سی دو جماعه را آورده
فولاد را از سر برداشته همه تابع شدند فولاد به یامغورچه
مصلحت انداخت یامغورچه گفت این خبر بتوقتمش خان
میرسید البته متابعت توقتمش خان نجنبید یک کاری کرده مناس
تیمور خواجه را گرفته یک طرف را مالی کرده بتوقتمش خان
قبل از گفته خود این همه مقبول شد آخر قوشون کرده
بر سر مناس روان شدند این خبر

بدر آمدن نمانده بسیار جنگ کردند توقتمیش خان
چند علاج کرد نتوانست آخر باز گشت شدند بعد
از چند روزی بجای خسته آمدند تیمور خواجه شنیده
اولماس قولان را گرفته به پیش توقتمیش خان
آمد تیمور خواجه سید جلال الدین را دیده
بسیار پرسپاس کرده از برای میر جعفر ماتم داشته
آب آتش کرده سید جلال الدین را از ماتم برآورده
بسیار مهربانی کرده تیمور خواجه از میر جعفر فرو بود
سید جلال الدین تیمور خواجه را بتوقتمیش خان تعیین
کرده اولماس قولان را بتیمور خواجه داده مناس
را سردار کرده توقتمیش خان بنام مناس شهری بنا
کرده آن شهر را مناسیه نام مانده توقتمیش خان بجانب
شاش روان شدند چند روز قطع منازل کرده
بشاش رسیدند و داخل شدند سید جلال الدین

دشت قبچاق روان شدند بعد از آن چند روز قطع منازل
کرده بدشت رسیدند یعقوب بیک و قرناس قره و مناس برآمده
روان شدند بالاخر بتوقتمیش خان رسیده آنچه واقعه
گذشته را گفت توقتمیش خان بسید جلال الدین قرناس
را فرمودند قرناس برآمده روان شد بالاخر بشیر کنت
رسیده داخل شد سید جلال الدین را دیده زیارت
کرده خط توقتمیش خان را داد سید خوانده دیده از شیر
کنت برآمده روان شدند تا که بتوقتمیش خان رسیدند
توقتمیش پیش باز برآمده سید جلال الدین را دیده واقعه
جولای را پرسیده بسیار خورسند شده بجانب قرق کول
رسیدند بجولای خبر رسید جولای براه کس مانده بود قلماقان
را کوچانده بطرف تنگیز روان شد قلماقان به تنگیز رسید
بکوه تنگیز درآمده رفت از پشت وی توقتمیش خان
درآمد تا که بدره تنگیز رسیده قلماقان تیر انداخته

شد خبر توقتمیش
رسید چو

شدند بعد از
روز قطع منازل
بقرقاکول ...

کلمه از جولای قلماق شنوید جولای چهل هزار قوشون قلماق را
گرفته بر سر مناس را در میان گرفته جنگ کرده ایستاده
بود سید جلال الدین انکاتور رسیده بیکباره جنگ
کرد جنگ مغلوبه شد چنان کشاکش کردند که از خون آدم
زمین رنگ شد در جنگ جولای و مناس هر دو رو برو شد
مناس قلیچ انداخت جولای سر خود را خم کرد بگوش جولای
رسید یک گوش جولای بریده شد جولای گریخته روان
شد هر دو لشکر از یکدیگر جدا شدند شب خواب کردند
نصف شب کرده جولای گریخته روان شد تا یک روزه
راه پیش کرده بسیار قلماق را دستگیر کرده بایمان
دلالت کردند بعضی قلماق ایمان آورده مسلمان شد
بعضی قبول نکرد او را کشتند سید بانکاتور جواب دادند
یعقوب بیک و مناس بقباق استقامت کردند سید بشکنت
آمدند این آمدن توختمیش خان از دریای عدیل برآمده بجانب
تاشکنت [illegible] از دریای عدیل برآمده بجانب

جوندلای را آورده باتش سوخت بعد مناس قرناس را گرفته
بقباق آمد قلماقان گریخته بجولای رسیده مردن جوندلای
را گفت جوندلای برادر پدر جولای بود در قهر شده
بقلماق کس فرستاده لشکر جمع کرده بر بالای مناس روان
شد این خبر به مناس رسید مناس ایل خود را از دریا گذرانده
چهل جوان را گرفته بر سر جولای روان شد تا که بجولای رسیده
جنگ کرد تا فرو رفتن آفتاب جنگ کردن بعد از شام
بازگشت شدند مناس به پیش یعقوب بیک رفته مصلحت
انداخت یعقوب بیک بسید جلال الدین کس فرمود قرناس آمده
آنچه واقعه را گفت سید جلال الدین بانکاتور خط کرده
کس فرمودند به آتش باشی رسیده خط سید را داد انکا
تور را دیده خط را خوانده دوازده هزار قوشون مغول
را غوندانسته روان شد چند روز زیر کرده بشیر کنت داخل
شد سید جلال الدین را دیده زیارت کرده بدعا را بسید
سید انکاتور از شیر کنت برآمده بقباق روان شدند نیک

بجدغل آمده خواب کرد قلماقان این خبر را بجولای رسانیدند
جولای شنیده سی هزار قلماق را روانه ساخته به مناس
خبر آمد مناس ایل خود را کوچانده بقیاق روانه کرد خودش
از پشت کوچ روان شد قرناش با چهل جوان بعقب ماند از
پشت مناس قوشون جولای رسیده گرد برآمد سردار
جولای جندلای بود از همه پیش آمد قرناش نیزه انداخت
نیزه بر ران قرناش رسیده زخم دار شد چهل جوان قرقره
بجنگ درآمدند این خبر به مناس رسید مناس یعقوب بیک
مانده بر سر جنگ روان شد رسیده دید که جوندلای قرناش
را بسته گرفته است مناس رسیده خودش را بخدا سپارش
کرد از پیران ما نقد آمد و استعانت طلبیده بجوندلای نیزه
انداخت نیزه به شکم جوندلای رسید رودهای جوندلای
ریخته شد قلماقان گریخت مناس چهل جوان همراه تا تلاس
از پشت قلماق دوانده کشاکشی کرد بعد باز گشت شده

سال تردد کرده قوشون غو نداشته بر سر قراقشلاق روان
شد یعقوب بیک به قراقشلاق بود مناس بر سر تلاس بود
بناگاه جولای بقراقشلاق رسیده به ایل یعقوب بیک
دست ماندند یعقوب بیک بی خبر بود جولای همه را تاراج
کرده یعقوب بیک را اسیر کرده بکول روان شد قرناس که
برادر یعقوب بیک بود گریخته به پیش مناس آمد آنچه
واقعه جولای را گفت مناس دوازده ساله بود چهل جوان
قرقره را گرفته روان شد بقراقشلاق آمده بکوه پنهان
شده شب دو کس از قلماق را فرا آورده گرفته احوال
جولای پرسیده سیاست کرده بود واقعه گفت مناس دو قلماق
را کشته از پشت یعقوب بیک روان شد صبا را روز زیر کرده
به پسر جولای رسیده جنگ کرده قلماقان هزار کس بود
مناس با چهل جوان قرقره رسیده جنگ کرد قلماقان گریخته
پسر جولای گریخته خلاص شد مناس یعقوب بیک را جدا کرده
گرفته روان شد تا که تلاس آمد ایل خود را کوچانده

کرده بانکاتور ایلچی رسید از ارغون بیک کس از بهرین
از قبچاق دو کس گرفته پیش انکاتور رفتند اینها
گفتند اونکر خان داور شما بود از عالم گذشت از اونکر
خان توقتمیش خان تیمور قوتلی خان مانده است هر چه باشد
بهرین ارغون قبچاق را بتوقتمیش خان دهید تا شکنت را
بنام توقتمیش خان کنید صلح ما اینست که تا در عدیل توقتمیش
خان شود از کاشغر تا کوه موغال از آن شما گفتم مردو را
آشتی کنانیده توقتمیش خان تیمور قوتلی خان بهرین ارغون
قبچاق رفت انکاتور را بکوه موغال آمده به آطاماشی
ارغه یازی رفت توقتمیش بدریای عدیل آمد من کلمه دیگر شنفرید
چونکه از عالم گذشت بجای جولای شد همه اطراف جوانب
را پس فرستانده همه را آورد بجای پدر نشسته توره شد
بجسته کس فرمود نصف جسته آمده تابع شد نصف جسته به تیمور جوکه
رفته به تنکیز در آمده رفت جولای مردن اونکر را شنیده

نام ماندن بهمه بینا ندن همه ایشان طالع سعد
را دیده بصاحب قرانی نسبت داده تیمور
بیک نام ماندند دل امیر طغرای غازی بسیار فرحی
یافت چند سال تیمور بیک سیزده ساله شد در
عقل و دانش از همه بالا شد چند پسری دیگر بود
کارگر نشد بعد از چند وقت امیر طغرای غازی از
عالم گذشت بجای پدر تیمور بیک شد یک کلمه
از خان شنوید اونک خان از عالم گذشت بجای
وی توقتیمش خان شد انکا تورا عمک زاده
توقتیمش خان بود بر سر توقتیمش خان یاغی
شده آمد موغالان با انکا تورا جمع شده
جنگ کردند بهرین ارغون قیچاق با پیر ایل
بود توقتیمش خان بود بهرین ارغون قیچاق
بتوقتیمش خان همراه شد هر دو بیکدیگر جنگ
کردند هر دو بیکدیگر ظفر نیافتند همه مصالحت

رفت همه ستاره‌ها از آسمان به پیش او جمع شده
ماه بمشرق و زمین رفت همه ستاره‌ها همراه رفت
باز آمده بمغرب زمین همه ستاره همراه بجانب
شمال رفت ستاره‌ها همراه رفت بجانب جانب
جنوب رفت همه ستاره‌ها همراه رفت باز آمده
بسمرقند ایستاده بود همه ستاره جمع شد بماه
تعظیم کرد امیر طغرای غازی منجم‌ها را آورد از
بعضی معبران این خواب را پرسیدند معبران
گفتند خدای تعالی بشما بسیار عطا میکند صاحب قران
میشود این خواب صاحب قرانی ماه فرزند ستاره
سپاه و جان سپار است این خواب را شنیده
امیر طغرای غازی بهمه اولیاها بسیار چیز داده
فاتحه گرفت چند وقت گذشت زن امیر طغرای غازی بسر
دارید همین ستاره‌ها بر بالای سمرقند جمع شد امیر طغرای غازی
این علامت را دید منجم و معبران را آورده از برای

را کشتن اونک خان و اقشلاق را بیعقوب بیک داده
خودش بتاشکنت آمد چونکچه بقرق کول رفت زن چونکچه
پسر زایده است نام او را جولای مانده از یعقوب
بیک پسر شده نام او را تمناس مانده از اونک خان
موغال بیک پسر شده نام او را توقتیمش خان ماندن
از هلاکو ایک پسر شده نام او را ابقا خان ماندن
یک کلمه از هلاکو شنوید هلاکو رفته قریم را گرفته قتل کرد
هلاکو بقریم استقامت کرد یک کلمه از آق حسین و قرا
حسین شنوید از آق حسین آق نوغای شد از قرا حسین
قرا نوغای شد آق حسین بخوارزم رفت قرا حسین با اونک
خان تابع شد بر لب دریای سیر حاکم شد تا ولایت ترکستان
حکم کرد اکنون یک کلمه دیگر از بابت شهر سبز سمرقند
شنوید یک روز امیر طغرای خواب کرده بود در واقعه
دید که ماه آسمان آمده بر سر امیر طغرای نشست بآسمان

شده باونک خان پسر فرستادند پس یعقوب بیک باونک خان
آمد اونک خان از قوشون موغال ده هزار کس داد موغلان
بقراقشلاق رفتند چونکچه از کول برآمده بقراقشلاق
آمد موغلان بچونکچه جنگ کردند طرف قلماق بموغالان
غالب آمد قیچی خان گریخته باونک خان آمدند اونک خان
بهلاکو پس فرستاده این خبر را رسانیدند هلاکو بدریای
عدیل بود هلاکو باونک خان پس روان ساخت کسی هلاکو
بجای اونک خان رسید خط هلاکو را داد اونک خان خواند
دید که هلاکو گفته است بر سر قریم یاغی آمده است من بقریم
میروم شما قوشون اونک سول را گرفته بر سر چونکچه روید
هلاکو خان بقریم رفت اونک خان قوشون موغال و
قوشون سول را گرفته بر سر چونکچه روان شد اونک
خان بر قراقشلاق رسید چونکچه از قراقشلاق برآمده
صف راست کرد چونکچه گریخته روان شد چند قلماق

کنت آمد دامبور قلماق آمده قبل از میر سید جعفر را بده
از برای مدد تاشکنت رفتن تاشکنت رسیده به پیش
بابا درخان در آمده گفتند بابا درخان و شیخ قلی ها را گرفته میر
سید جعفر را اسیر کرده روان شدند دامبور قلماق قلعه
شیر کنت را ویران کرده پنجاه کس از اولاد سید ابراهیم
سلطان ملک زر بخش بود همه را شهید کرده تیمور خواجه را داشته
روان ساخت قلماقان گرفته رفته بغیر میر سید جعفر از
اولاد ایشان کس نماندند اینها گرفته روان شد تا که بکول
رسیدند قبچاقان قره قره اولمس قولان شنیده راه قلماقان
گرفته قلماقان را کشته تیمور خواجه را جدا کرده گرفته از اولاد
اونک خان موغال دختر گرفته دادند قره قره قبچاق میر سید
جعفر کس روان ساخت تا که بشیر کنت رسید دامبور قلماق
با لشکر انبوه بقوجقار خواب کرده بود میر سید جعفر با بابا درخان
بر بالای دامبور قلماق رسیده جنگ کردند تا یک شبانه روز جنگ
شد از دو طرف بسیار کشته شد باز کشته شده خواب کردند

کرده بقریم دوانده قریم را گرفت آق حسین گریخته بشهر بلغار آمد
شاهای بر بالای بلغار آمد ~~شاهای~~ چند روز جنگ کرده شاهای
بلغار را گرفت آق حسین و قراحسین گریخته بترکستان آمد
این خبر باونک خان آمد اونک خان بولایت تخت کس فرستاده
قوشون تخت را گرفته بشهر شمس کس فرستاده لشکر شمس
را گرفته بشهر بلغار روان شدند چند وقت بشهر بلغار رسیدند
شاهای شنیده لشکر گرفته برآمده صف کشیده جنگ کرد شاهای
گریخته رفت اونک خان بشهر بلغار استقامت کرد آق
حسین قراحسین از نسل عدلان شاه فضلان شاه
بودند این خبر بقلماق رسید دامبور قلماق شنیده لشکر کرده
بجسته آمد قوشون را گرفته بشمس آمد بکاسان جاسوس آمد
قوشون اخشی کاسان جمع شده به پیش میرسید جعفر آمد دامبور
قلماق از شمس برآمد چند روز زیر کرده بقوچقار رسید
میرسید جعفر از شیر کنت برآمده بر بالای دامبور قلماق
رسیده جنگ کردند قلماقان غالب آمده مسلمانان گریخته بشیر کنت

II Зак. Р-6II

باوزبک آمد همه تابع شدند از اوزبک برآمد شمرقند داخل شده از
سمرقند برآمده بترکستان آمد اونکرخان سول خان از باشکنت
برآمده چونکمیش را گرفته بترکستان رسیده داخل شدند تولوی
چونکمیش را آویخته تیرباران کردند همه دل جمع شدند از دختر
اونکرخان دو پسر شد میر جعفر و تیمور خواجه بعد از چند وقت
سید نقی از عالم گذشتند و تولوی هم از عالم گذشت بترکستان
ماندند اق توغ مغال بتاشکنت آمد بعد از چند وقت اق
توغ خان هم از عالم رفت بتاشکنت دفن کردند بجای
اق توغ مادر اونکرخان شد همه مغالان به پیش ماری
جمع شدند این فصل در بیان رفتن اونکرخان بولایت
قریم و بولایت بلغار بولایت قریم اق حسین حاکم بود
بولایت بلغار قراحسین از خانان توغ بود ~~تولوی خان بود~~ بعد از
مردن تولوی همه باونکرخان تابع شد پسران تولوی
خورد بود بعد از تولوی شنیده شد که تابعان اوروس
را جمع کرده بر بالای قریم آمده چند وقت چند ... آخر زور

مصلحت کرده دختر اونگ خان را سید نقر دادند سید نقر
پیش کنت فرستادند سید نقر پیش کنت آمده داخل شد
یک کلمه از تولوی خان شنوید تولوی خان بام البلاد بلخ رسیده
بهزاره ایلچی روان کرد سردار هزاره شاه میر علی بود خط
تولوی بهزاره رسید ایلچی بهزاره داخل شده پیش شاه میر علی
در آمده خط را داده شاه میر علی خواند دیده هزاره را مستحکم
کرده گوش پیر ایلچی را بریده فرستاد ایلچی بتولوی خان
رسید تولوی خان در قهر شد لشکر را دو حصه کرده نصف او
را از جانب پنجاب فرمود تولوی خان از طرف بلخ
روان شد شاه میر علی بر آمده پیش او را گرفته جنگ کردند
هزاره گریخته بشهر در آمد از هزاره هر کس بر آمده گریخت
امان یافت هر کس که بشهر مانده بود قتل کردند سه یک هزاره
گریخته بود دو حصه تمام قتل شدند کیوک را یافته گرفتند
بعد از یک روز امان کرده شاه میر علی کشته باز کیوک را
مانده روان شدند بخوارزم آمدند همه شهر تابع شد بعد از آن

چو یکمیش قوشون قلماق را غوغا داشته لشکر جسته را گرفته
بر سر کول روان شد در راه هر دو لشکر بایدیکر پیش
آمده حمله کرد چنان خون ریزی کردند دو شبانه روز
کشاکش کردند بسید محمد خان زخم زدند توغ را سید
تقی گرفته سید محمد خان را بشیر کنت فرستادند سید
محمد خان بشیر کنت آمدند بعد از چند روز از عالم
گذشتند بشیر کنت دفن کردند یک کلمه از اونکر خان
مغول شنوید قلماق را گریزانده تا تنبکیز پیش کرد
چو یکمیش فرا ورده گرفته بسیار قلماق را کشته نیست
و نابود کرده باز گشت شده بتاشکنت آمده بعد از
چند روز بکاسان آمده بسلطان ملک زرنجش داخل
شدند چند روز ایستاده بعد از چند روز بشیر کنت
داخل شدند سید محمد خان تعزیت داشته آب آتش
کرده سید نصر را از عالم برآورده بعد از چند روز
بتاشکنت گرفته رفته آنجا [illegible] خان بسول خان

بکول آمده بتولوی خان پس روان
کرد تولوی خان بدریای عدیل رفته بود
از هزاره بشخه کس آمد بتولوی خط
داد خواند هزاره یاغی شده کیوک
را بند کرده است تولوی خان در قهر
شده بسید محمد خان کس روان ساخت
خودش بهزاره روان شد خط تولوی
خان بکاسان آمد سید محمد باندکان کس
فرستاده قوشون اندکان گرفته لشکر
خوخجند را گرفته قوشون پیش کنت و کاسان
را گرفته بکول روان شد آق توق با قوشون
اونک سول را گرفته بر بالای ارغون بهرن
قبچاق رفته لشکر او را گرفته طیار شده
ایستاده بود بر بالای سید محمد خان
رسیده بر سر چونکمیش روان شدند

حمله کردند جنگ مغلوبه شد تا وقت دیگر جنگ کردند خطر ظفر برابر شد
بازگشت شدند شب خواب کرده بعد از بامداد باز آمده صف
بسته مبارزان بیکدیگر حمله کردند تا وقت پیشین جنگ کرده بازگشت
شدند چو یکمیش همه قلماق را غو نداشته مصلحت کرده نصف شب
کرده شبا خون زد از موغال بسیار کشته شد آق توغ خان گریخته
بکول آمد

باونک خان موغال منجلب اید احب زق توغی بد موغال گفت بر بالای
قلماق رفته جنگ کنیم اگر بجنگ بعضی دو شمن ها بقلماق همراه شود فتنه
بسیار میشود اونک خان موغال تردد لشکر کرد تولوی گفت شما
بقلماق روید من بجانب دریای عدیل روم گفته اونک خان را بقلماق
روان ساخت خود شر بجانب دریای عدیل روان شد اونک خان
چند روز زیر کرده بدریای شنگیز رسید قلماق خبردار شده همه بکوه
شنگیز در آمده رفت اونک خان از پشت قلماق در آمد چو یکمشت
پیش اونک خان را گرفت همین روز تا فرو شدن آفتاب جنگ
کرده بازگشت شد شب خواب کرده بعد از بامداد بر آمده صف
بستن از قلماق قانتار در آمد مرد طلب کرد از موغال شونقار
در آمده سد راه قانتار را گرفت چند نیزه در میان رد بدل
شد آخر شونقار زخم دار کرد بعد شوای در آمد بیکدیگر حمله کردند
شونقار تیر زده زخم دار کرده بر آورد بازگشت شدند قانتار
باز در آمد جاری بیک در آمده سد راه قانتار را گرفت هر دو بیکدیگر
حمله کرد جاری بیک قانتار را کشته سرش را بریده گرفت هر دو لشکر

کنیتان گفته نشانه کرده بودند شاه زاده ها و بیگان وصیت خان را
قبول کرده به همین جا چوب بسیار ترتیب داده جای خوب کرده دفن
کردند بعد از دفن کردن چینگکز خان را ~~بهمین جای ماندند~~ درخت زار
و جنگال زار شد جای ییلاق شد حالا چینگکز خان بی نام و بی نشان
شده است یافته نمی شود از بسکه جنگال زار شده است والله اعلم
بالصواب بعد از چینگکز خان شاه زاده ها از تعزیت برآمده
بهر جا رفتن بجای چینگکز خان تولوی خان شد باطراف جوانب کس
فرستانده به پیش او جمع شده همه مصلحت کرده عنان اختیار بتو
لوی دادند بعد بجانب قلماق تا ایلچی روان کردند شیرین تیکار فرمودند
چند روز زیر کرده بجای قلماق در آمدند سردار قلماق جونکمیش بود به پیش
او در آمدند خط تولوی را باو دادند جونکمیش خوانده دید جونکمیش
در قهر شده گفت اگر تولوی خان شود بما یان دخل نکند ما باو دخل
نمیکنیم اگر تولوی باتفاق ندر آید ما هم جنگ میکنیم گفته ایلچی روان
کرد ایلچی از پیش جونکمیش بر آمده روان شد چند وقت زیر کرده
بتولوی رسید خط قلماق را داد تولوی خان خط را خوانده دید

بعد شنید رغو پادشاه تنگغوت بود همه مصلحت کردند بجنگیز
پیشکش و تحفه و برنا فرستاده آشتی کنند یک ماه مهلت طلبیدند پیشکش
با براق قبول کرد اما جنگیز خان خسته شده مردن خود را دانسته بودند
به بیکان وصیت کردند اگر بما یک حادثه شود زنهار بهزار زنهار
بخلق اظهار نکنید و قطعا گریه نکنید تا دشمن واقف نشود و چون تنگغوت
بوعده خلاف کند بوی ما رجوع کرده نیست نابود کنند تا آن گفتن
جنگیز خان چهل سال گشته این جهان را مسخر کردند هر سال خوک
بتاریخ سنه اربع و عشرین ستمائه بود پانزدهم ماه شریف رمضان رحلت
کردند بیکان وصیت خانزاد بگوش گرفته پنهان نگاه داشتند تا قوم
دیگر برآمدند همه قتل کردند شاهزاده ها خان را بصندوق انداخته بطرف
اورده مراجعت کردند در راه هر که را خوردند قتل کردند تا باوره
رسیدند تمام شاهزاده ها به بیکان و خان ها قریب آمدند همه اهل
اولاد تعزیت داشتن جنگیز خان دور نشسته یک درخت بزرگ دیده
بودند همون درخت بسیار خوش آمده بر سایه درخت نشسته فراغت
کرده بعد وصیت کرده گفته بودند که اگر بر من وقت رسد همین جا دفن

از مرغاب از منیک جو با از ایلاتان اویغور و از جغتای
در هر محله پانصد کس ماندند مرغاب قشلاق آباد غزان جارقان
یشمین یامچی اویغور کول بقاغربال لب جر تور کول جوبان
تاتار کزنان شیر کنت نام ماندند مرغاب را بازار کردند
امام علی را بشیر کنت ماندند خودشان بکاشان استاده خلق را
بسلوک عشقیه ترغیب نمودند تا نه سال امر معروف کرده
به سجاده نشستن عمر مبارک ایشان نود شش سال رسیده بود
گفتن امام علی را بیارید از شیر کنت گرفته رفتن پسر اتالیق
لرخان لر بزرگ را آوردند موغال احمد بیک را آوردند پسری تولی
خان سوکای خان لقب توغدار خان را آوردند پسر بهرام ۲
جلایر سلطان بیک را آوردند پسر اتابیک قلی بیک را آوردند
پسر قرقار بیک توره بیک را آوردند پسری ترکان بیک علی بیک را
همه سرداران آورده بامام علی تابع کردند همه سرداران را
دست ارادت کرد یک سفید شاخ توغ داشتن یلاو سفید
[illegible] احمد بیک موغال دادند امام علی را بجای خود تعیین کرده

به بلر بزرگ دادند طرف راست را اونک و طرف چپ را
سوال کردند از امام ابراهیم سلطان ملک زربخش بود در تاریخ ۲۱ ل
سنه احدی عشرین خمس مائة بود امام ابراهیم
سلطان ملک زربخش کاسان را فتح کردند این قیر عزان بادیه
نشین روم بودند احمد موغان اتبوغ امر کردند دختر نوروز
نوره را با احمد بیک گرفته دادند دختر دوا خان را بلر بزرگ
گرفته دادند دختر بهرام جلایر را بلر خان بعد از آن مصلحت کرده
همه جوانان جواب دادند دوازده هزار کس گرفته ماندند
در همین وقت کاسان هشت هزار خانه بود کاسان تنگی کرد امام
باطراف جوانب کس فرستانده نرد و شهر کردند همه جاها
را دیدند کسان امام در موضع شیر کنت آمدند دیدند جای
خوب بود است چشمهای بسیار یک جوی کلان آب سفید بود
رفته با امام گفتند امام ابراهیم آمده دیدند جای خوب بود است
یک روز شکار کردند بسیار خوش هوا بود است بعد از آن
نرد و شهر کردند از هر جا کس آورده چهارده محله کردند از

باتفاق امام ابراهیم دست ارادت کرده بسوخت رفتند
حاکم سوخت الیاس کیبک بود پیش باز برامده بهزار کس دست
ارادت کرد بعد از ان باخسی روان شدند باخسی آمده
اخسی را گرفتند از اخسی برامده بکاسان روان شدند بکاسان
کورخان حاکم بود سیصد و پنجاه هزار مثقال تبی زرین داشت
تا که حضرت امام ابراهیم بکاسان رسید کورخان لشکر گرفته
برامده صف راست کرد امام صف اراسته کردند ۲
بطرف راست لرخان را ماندند بطرف چپ لر بزرگ را ماندند
مبارزان بجنگ درامدند یک شبانه روز جنگ کردند
جنگ مغلوبه شد کورخان را در میان گرفتند کورخان را قلماقان
گرفته گریختن امام کاسان را گرفته درامده اسلام اباد کردند
بعد از ان بجدغل کس فرستادند مرغاب فرغاب دیکال را
گرفتن کورخان بمنیک جوبا رفته بجنفا همراه شده لشکر ختای
را گرفته بختای روان شد امام رفته منیک جوبا را گرفتن
و اسلام آباد کردند منیک جوبا را به لرخان دادند اندکان را

طی بوزان از اتابیک قراجه شد امام ابراهیم منزل مراحل
طی کرده به ثمرقند رسیدند حاکم ثمرقند پیش باز برامده
در اورده مهمان داری کرده بعد از ان ده هزار کس دادند
امام ابراهیم از ثمرقند برامده روان شدند منزل و مراحل
قطع کرده بتاشکند رسیدند تولی خان و ارغون خان پیش باز
برامده بتاشکند داخل کردند از شهر قیه مهتر قرامان امد
تولی خان بسوری بیسو کس روان کردند قوشون سیوری
به یسو امدند همه لشکر مسلمانان صد هزار شد از تاشکند برامده
بخجند روان شدند تا که بخجند رسیدند از خجند بهرام
جلایر برامده تکلیف کرد امام در امدن از کوه خجند
اولاد قرق غیر امام را دیدند لر خان لر بزرگ پسر اتالیق
بود با امام دست ارادت کرده مهر تواریخ امام جعفر
صادق را نمودند امام ابراهیم مهدی امام را طواف
کرده لر خان را بطرف راست لر بزرگ را بطرف چپ
سردار کردند تولی خان نوروز توره بهرام جلایر همه

بعد ازان خلیفه مهسر زیرکسرده هزار کس همراه کرد
اجازت دادند حضرت امام محمد نقی امام دهم بودند امام ابراهیم
توکل بخدای عزوجل کسرده ازبغداد برامده روان
شدند امام ابراهیم منزل و مراحل طی کسرده بخوارزم
رسیدند سلطان محمود خوارزم شاه پیش بازبرامده
امام ابراهیم رادیده زیارت کسرده بخوارزم داخل کسردند
بعد ازان امام ابراهیم رابه محل شناخته دخترش راداده یک
سال پرداکسرد ازامام ابراهیم یک پسر شد امام علی نام نهادند
بعد ازان امام تردد دکاسان کردند سلطان محمود خوارزم
شاه سه هزار مرد جنگی همراه کرده رخصت دا
دادند امام ابراهیم ازخوارزم برامده به کاسان
روان شدند سردار لشکر امام ترکان خان اتا
اتا بیک قراجه پسر سلغر پسر فاسلجوق پسر اتا بیک
پسر نوشتیکین از آبا و اجداد یوزان بود کل یوزان

اختیار غزات ندارند از بسکه دین از دست میرود
و سلطان محمود خوارزم شاه به دو اخان کس همراه کرده
به بغداد روان ساختند دو اخان برامده به پنجاه کس
به بغداد روان شدند منزل و منازل قطع کرده
بخوارزم رسیدند به پیش سلطان محمود درامده تحفها را
داده خط تولی خان را داد سلطان محمود خوارزم شاه
خط را خوانده دیدند کار از دست رفته است افسوس
کردند و سلطان محمود خوارزم شاه به دو اخان کس
همراه کرده به بغداد فرستادند دو اخان به بغداد
روانه شدند منزل و مراحل قطع کرده به بغداد رسیدند
خلیفه را دیده خط سلطان محمود خوارزم شاه را دادند
خلیفه خط را خوانده دیده به امام نقی کس فرستاده گرفته
آمدند و امام نقی به خلیفه داماد بودند امام محمد نقی خط سلطان
محمود خوارزم شاه دیدند خوانده امام ابراهیم ملک زر
زر بخش امر کردند خط کرده امام مهر زیر کردند

روان کرده چار سال مهلت طلبید ایلچیها از تاشکنت
برامده بکورخان رسیدند و واقعه تولی خان را گفتند
کورخان بکاسان آمده به تولی خان چهار سال مهلت
داد ایلچیهای تولی خان بازگشت کردند کورخان جنیغای
خطای را با همراهی صد هزار خطای بمنیک جوبان فرستاد
مرغاب را به یلمان قلماق داد کاسان را گشتش باز خطای
گرفته بود یکسر فتن کورخان هفت بار شد این فصل
در بیان ایلچی کردن تولی خان و دوآن را به پیش سلطان
محمود خوارزم شاه تولی خان همه جمع کرده مصلحت کرده
دو اخان را بسلطان محمود خوارزم شاه ایلچی کرده
خط کرده روان ساختند مضمون رقعه این بود که
این که مایان همه مصلحت را بشما دادیم اگر شما را معقول شود
به خلیفه بغداد کس فرستاده از اولاد حضرت رسول
اکرم صلی الله علیه وسلم طلبیده گیرید اگر میسر نشود با
مدد نمیرسد همیشه بخودش آواره شده ماند ختای

دوا خان حاکم بود از خانان چغتای کورخان بکاسان رسید
دوا خان یک روز جنگ کرده زورش نرسیده گریخته
بتاشکنت رفت کورخان درامده کاسان را گرفت
دوا خان بتاشکنت رسید بتاشکنت برتان خان
حاکم بود لقب تولی خان دوا خان به پیش تولی خان درآمد
و واقعه را گفت تولی خان این واقعه را شنیده بخجند
کس روان کرد بخجند بهرام جلایر حاکم بود لشکر جمع کرد
و به یسوکس فرمود نوروز توره را آورد کورخان از کاسان
برآمده بجدغل رفت حاکم جدغل آلوس خان بود از خانان
جغتای جدغل سه شهر کلان بود مرغاب و فرغاب و دنکال
آلوس خان به پیش تولی خان رفت واقعه جدغل را بتولی
خان گفت کورخان مرغاب و فرغاب و دنکال را گرفت کورخان
اسبوس قلماق را بتاشکنت ایلچی کرد اسبوس قلماق بتاشکنت
رسیده خط کورخان را داد تولی خان نوروز توره و بهرام
جلایر را آورد تولی خان مصلحت کرده بکورخان ایلچی روا

غزو به ترکی قرق غز شده ماند قرق غزان گریخته بکوه خجند آمدند
همین جا استقامت کردند قرق غزان از نسل چهل غزند بعد
ازان احمد بیک مغال آمده بخجند در آمده تابع خجند شد تا آمدن
سید ابراهیم سلطان ملک زربخش بکوه خجند استقامت
کردند این فصل در بیان آمدن کورخان خطای و گرفتن م
کاسان کورخان قرا خطای از ماچین بر آمده با لشکر بارتیش
آمد با قلماق به ایسنغ کول کس فرستاده باز بقمول کس روان
کرد از قمول چینغا خطای با دو صد هزار لشکر آمد از کول یلمان
قلماق چهل هزار قلماق آمد لشکر کورخان چار صد هزار بود از
ارتیش بر آمده به اوزکند روان شد بعد از چند روز به
اوزکند رسید قمر بیک به اوزکند حاکم بود بر آمده صف راست
کرده بجنگ در آمد زورش نرسید قمر بیک بر آمده بمینک جوبا
رفت کورخان اوزکند را قتل عام کرده ویران کرده بمینک
جوبا رفته مینک جوبا را گرفت از مینک جوبا به اندکان روان
شد آمده اندکان را گرفته به کاسان روان شد بکاسان دوا

دفن کردند قدم جای امام را قبر بر داشته یقین کرده قم شهیدان
نام ماندند رشید الحق غزان را کرفته روان شدند چند روز
زیر کرده منزل و منازل قطع کرده به اوزکند رسیدند بکوه
اوزکند قرار کرفتند به اوزکند سلطان سنجر جای بود رشید
الحق آمده بسلطان سنجر تابع شد غزان چند وقت اقامت
کردند غزان زن و فرزند کردند سلطان سنجر زکوة غزان
را کرفت اوزکند شهر کلان بود دوازده دروازه
داشت از هر دروازه صد غری سیاه می برامد غزان
چهار سال زکوة داد بعد از چهار سال آمد سلطان
سنجر را کشتند دو کس کریخته آمده بسلطان سنجر کفت
سلطان سنجر شنیده در غضب شده بر بالای غزان
لشکر کرده رفت سه روز شبانه جنگ کرده به درون قتل
کرده همه غزان را قتل عام کرد از غزان چهل غر کریخت
سلطان سنجر کفت از غزان هیچ کس همت آدمان سلطان
سنجر چهل غر کریخت کفت از همین سبب بفارسی چهل

شمس الدین بمیدان درامد و از طرف شورشنگ سنکا کافر
درامد با شمس الدین حمله کرد سنکا سه تیر انداخت شمس الدین
رد کرد نوبت بشمس الدین آمد شمس الدین با سر سنکا گرزی
انداخت سنکا از اسپ غلطید سر او را بریده گرفت شورشنگ
یکبار حمله کرد جنگ مغلوبه شد کافران غالب آمدند چهار شهر
یکی شده بکافران همراه امام را در میان گرفته تیر بارا کرد هفت
هزار کس جنگ کرده سی هزار کس شهید شد از غزان سی هزار
کس ماند حضرت امام بخدای عزوجل مناجات کردند دعای امام
را حضرت ملک الوهاب اجابت کرد عالم تاریک شد هیچ کس یکدیگر را
ندیدند چار شهر را با همراهی کافران ریگ زیر کرد حضرت
امام را مردان غیب آمده بمدینه بردند امام چشم گشاده خود را
بمدینه دیدند سی هزار غز همین جا ماندند بعد از سه روز عالم روشن
شد این فصل در بیان آمدن غزان به اوزکند و تابع شدن
بسلطان سنجر غزان دیدند هیچ کس نمانده است تردد کرده
حضرت امام جعفر صادق نیافتند همه شهیدان بریک خالی دفن کرد

شهر بود ایلچی روان کردند همه مسلمانان مصلحت کرده همه ایلغار
کافران را داشته بحضرت امام جعفر صادق آوردند بایمان
دلالت کردند هر که ایمان را قبول کرد ماندند و هر که بایمان
قبول نکرد کشتند همه شهر را اسلام آباد کردند و بهمه شهر کس ماندند
چهارصد شهر همه بامام جعفر صادق تابع شدند این فصل در بیان
روان شدن قبال الدین بقمول حضرت امام جعفر صادق قبال
الدین را سردار کرده از هر شهر لشکر گرفته با قبال الدین
همراه کرده قبال الدین با دو صد هزار کس بقمول روان
ساختند سی روز زیر کرده بقمول رسیدند شورشنگ نام
کافر بقمول بود از لشکر اسلام خبردار شده ده روز مصلحت طلب
کرده بهر جا کس فرستاده چهارصد هزار لشکر جمع کرده بر سر
قبال الدین آمده شبیخون زد پنجاه هزار کس شهید شدند صد
پنجاه هزار کس گریخته به پیش امام جعفر صادق آمدند با امام همراه
شدند از پشت لشکر اسلام شورشنگ نه هزار لشکر آمد به پیش شورشنگ
حضرت امام برآمدند هر دو صف آراسته شد از طرف امام

باره انداخت رد کرد آخر بیکدیگر چسپیدند قبال الدین
ازمیان سیاه ریش گرفته برداشته زد شمس الدین
آمده بسته گرفت بعد ازوی لشکر درآمده سر راه قبال
الدین را گرفت هردو بایکدیگر حمله کردند قبال الدین به نیزه
انداخته شمشیر را بریده گرفت به پیش امام آورد بعد ازوی
سیاه پوش درآمد از طرف امام غرتیمور درآمد سیاه پوش
اسپ انداخت چند نیزه درمیان رد بدل شد مراد حاصل
نشد آخر سیاه پوش بقبال الدین شمشیر انداخت قبال
الدین رد کرد دوم باره انداخت رد کرد سیوم باره انداخت
رد کرد نوبت بقبال الدین آمد قبال الدین یک کرزی انداخت
سیاه پوش رد کرد تا سه بار حمله کرد آخر بایکدیگر چسپا
کشی کردند سیاه پوش ازمیان قبال الدین گرفته بزور
زور کرد برداشته نتوانست نوبت بقبال الدین آمد سیاه
پوش را از اسپ برداشته بسته گرفت لشکر کفار گریخت
امام درآمده ختن را گرفت از ختن تا دکان چهار صد شهر

کافر سه بار تیر انداخت قبال الدین رد کرد نوبت بقبال
الدین رسید قبال الدین بیک کرزی تمام کرد بعد
از وی ینجا کافر درامد به قبال الدین کرزی انداخت
قبال الدین رد کرد دوم باره انداخت رد کرد
سیوم باره انداخت رد کرد نوبت به قبال الدین
رسید نیزه انداخته از اسپ غلطانده سرش را
بریده گرفت بعد از وی سیاه ریش درامده سد
راه قبال الدین را گرفته هر دو بیکدیگر حمله کردند از
نیزه و از کرزی مراد حاصل نشد از یکدیگر جدا شدند همه بجای
خود قرار گرفتند بعد از بامداد امده صف راست کردند سیاه
ریش امده درامده چند مسلمان را شهید کرد میدان بند
شد از طرف امام قبال الدین فاتحه گرفته درامده سد راه سیاه
ریش را گرفت سیاه ریش سه تیر انداخت قبال الدین
رد کرد نوبت بقبال الدین آمد قبال الدین کرزی انداخت
سیاه ریش رد کرد دوم باره انداخت رد کرد سیوم

امام جعفر صادق را گرفته گریختند براه ختن روان شدند چند
روز زیر بکشمیر رسیدند سیاوش که پادشاه کشمیر بود شنید
به امام پیش باز برامده حضرت امام را دیده بکشمیر در اورده
میهمان داری کرد چند روز بکشمیر استقامت کردند بعد از
چند روز از کشمیر برامده بختن روان شدند منزل منازل
قطع کرده بختن رسیدند سیاه پوش دسیاه ریش
لشکر جمع کرده از ختن برامده میدان راست کرده طیار
شد حضرت امام جعفر صادق هم بمیدان امده صف راست
کرده طیار شدند از طرف سیاه پوش کافری بمیدان امد
از طرف امام قتلیغ غزالدین بمیدان درامده شد راه کافر را
گرفت چند نیزه رد بدل اخر به قتلیغ امدند قتلیغ غزالدین شمشیر
انداخت کافر را کرد تا سه بار رد کرد نوبت به کافر امد دو
بار حمایه کرد کار کرش سوم باره شمشیر انداخت قتلیغ غز
الدین زخم دار برامد غزالدین نوشنگ درامد زخم دار شد
برامد قبال الله [illegible] گرفته سد راه کافر را گرفت

در وقت حضرت عمر رضی الله عنه حضرت علی رضی الله عنه روم را گرفته
حضرت عکاشه را بغزان حاکم کرده بودند بعد از عکاشه حداده
حاکم شده بود حداده از عالم گذشت بعد از وی ابن الحق شد
بعد از وی رشید الحق شد در وقت رشید الحق حضرت امام
جعفر صادق رسیدند غزان یکسال پروا کرد همه غزان با امام تابع
شدند این خبر با بوالخیر رسید که امام بغزان حاکم شده روم
هم با امام تابع شده ست امام در تردد لشکر البته می آید امام آمده
ما لشکر کرده بر بالای غزان رویم گفته ابوالخیر عبدالملک حمار را
آورده مصلحت کرد عبدالملک حمار گفت اگر روم همراه شود کار دشوار
شود از غزان و مغولان هیچ کار نمی آید ما پیشتر رفته کار غزان را
کنیم گفته باطراف جوانب کس فرستاده لشکر جمع کرد ابوالخیر عبدالملک را
سردار لشکر کرد مغولان گرفته یک کس زنده نمان گفته دو صد هزار
لشکر جمع کرده بروم روان ساخت عبدالملک چند روز زیر کرده بر
بالای غزان آمده جنگ کرد از مغولان غزان چند کس بدست
یزیدیان افتاد بغزان بسیار زور آمده شصت هزار غزنه

کس امام را کشته امام را به پیش ابو الخیر گرفته آمدند حضرت امام بخدای
تعالی مناجات کردند خدای تعالی یک فرشته را بصورت اژدها
کرده بطرف ابو الخیر فرستاد به ابو الخیر وحشت کرده گفت
ای ابو الخیر اگر تا ره موی امام را زیان کنی از تخت بتابوت
میکشم به نظر ابو الخیر اژدها مثل کوه نمود بر ابو الخیر هیبت کرد
ابو الخیر دامنه کشیده به امام سر پا داده از پیش خود برآورد
حضرت امام از پیش ابو الخیر برآمده بمدینه روان شدند با همراهی
چهار کس بمدینه منوره رسیدند بروضه حضرت رسول اکرم صلی الله
علیه وسلم داخل شده زیارت کرده ختم کلام الله کرده متوجه شدند
امام واقعه دیدند حضرت صلی الله علیه وسلم از روضه برآمدند و گفتند
ای فرزند بروم رو و اینجا نه ایست اگر ایستی خطرست اگر بروم رسی
یک جماعه غزان هستند از جماعه عکاشه بتو همراه میشوند گفته
بشارت دادند حضرت امام بچهار کس همراه شده بروم روان
شدند چند روز زیر کرده حضرت امام بروم رسیدند یک موضع روم
را تا تاروان میگفتند تا که بتا تارون رسیده داخل شدند و

ورد

بگوشت میهمان داری کردند بعد از آن مردان غیبیها دعا کردند
آهویان زنده شده رفتند قبال الدین خطی که از ختن رفته بود
بدست حضرت امام ناطق امام جعفر صادق دادند حضرت امام جعفر
صادق خط را خوانده باحوال مسلمانان بسیار افسوس خورده
از مردان غیب فاتحه گرفته غار عبادت را بمردان غیب سپارش
کرده بچهار کس همراه شده بشام شریف روان شدند تا که به
قدوس شریف رسیدند همه پیغمبران را طواف کردند به پیش امام جعفر صادق
بسیار کس جمع شدند در همین وقت بشام شریف از اولاد یزید ابوا
الخیر نام حاکم بود حضرت امام جعفر صادق بیت المقدس را طواف
کردند بحضرت امام بسیار کس جمع شدند ابوا الخیر شنیده بحضرت
امام کس فرمود خودش عبد الملک حمار را آورده مصلحت کرد عبد الملک
حمار گفت ای امیر تا امام جعفر صادق را آورده نکشی ملک تو ویران
میشود باز اولاد امام حسین بر آورده هر کجا که بنی هاشم هست جمع
میکند زنهار زنده نمانی گفته مصلحت کرد ابوا الخیر کس روان کرده
کشتن امام را جزم کرد چند کس را فرستاد کسان ابوا الخیر رفته چند

آمد سیاه پوش و سیاه ریش نام تمام ملک ختن را گرفت از شهر ختن تا شهر
دکان ویران کرد بسیار مسلمانان را کشت از حد بیرون فساد
کرده مسلمانان را بدین باطل خود فرمود دختر مسلمانان را گرفت این
چهار کس چند وقت دین خود را پنهان میداشتند آخر طاعت
ناکرده بمکه معظمه روان شدند چند وقت زیر کرده بمکه معظمه رسیدند
حضرت امام جعفر صادق را پرسیدند خلق بمدینه اشارت کردند
از مکه برآمده بمدینه منوره روان شدند بعد از ده روز بمدینه رسیدند
از مردم مدینه امام جعفر صادق را پرسیدند اهل مدینه بکوه یمنان
جبل قبه نور اشارت کردند از مدینه برآمده بکوه یمنان روان
شدند چهار روز زیر کرده بکوه رسیدند چند روز بکوه گشتند امام
را نیافتند اینها بسیار جور جفا کشیدند یک شب بخواب امام جعفر
صادق حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم درآمده گفتند چهار غریب
آمده شما را کافه کسته است بعد از آن حضرت امام اینها را یافته گرفته
بغار عبادت خانه گرفته رفتند اینها رفته دیدند که یک جای خوب بوده
است بدرون غار مردان غیبیا نشسته اند این چهار کس را

بگوشت

میداد برسم قلماق شکن بوش نکاح میکرد اول خودش بدختر خواب
میکرد بعد بشوهر میداد باطراف و جوانب آوازه شد بسیار کس بدین
قلماق درامد باره باره قلماقان بسیار شدند از همین سبب قلماق
کافر شده براه شیطان درامد اول مسلمان بود بعد کافر شد این
فصل در بیان اسلام درامدن ختن و بغزات رفتن امام جعفر صادق
بختن از تواریخ زبدة البشر اراویان چنین روایت کرده اند که
بعد از امام محمد باقر در کوه مدینه بکوه یمنان جبل قبه نور حضرت امام
جعفر صادق چند سال عبادت کردند مادامیکه از ختن کس رفت از
تواریخ زبدة البشر آورده اند که چهار کس مصلحت کرده گفتند که ما یان
در مدینه رفته امام آورده این شهرها را اسلام آباد نیم گفته برامدند
آن چهار کس از یک پدر بود عمال الدین و قبال الدین و شمس الدین
و جمال الدین بود از دکان تا ختن چهار صد شهر بود در وقت حضرت
نبینا محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم سعد وقاص نامه آورده اسلام آباد
کرده بودند تا شهر قمول باسلام درآمده بودند تا وقت امام جعفر
صادق بدین مسلمانی بودند بعد از ان دو کافر از ماچین لشکر کرده

کنم سونکقوش نصف شب کرده جسد قلماق را برداشته بجانب تنکیز گرفته
رفت چند روز زیر کرده به تنکیز رسید در میان تنکیز کوهی بود سونکقوش
قلماق را بکیمه انداخته بکوه تنکیز گرفته رفت ببالای کوه دفن کرد تا چهار
روز استقامت کرد بعد از چهار روز از تنکیز برامده رفت بجای خود
آمد بعد از ان قلماقان اگاه شده همه به پیش سونکقوش آمده بسونکقوش
چسپیده قلماق را طلب کردند سونکقوش گفت ما هر بدر به تنکیز برده
ماندم سخن سونکقوش را قبول نکردند آخر غوغا کرده سونکقوش را
کشتند همه اتفاق شده به تنکیز رفتند تا که به تنکیز رسیدند چند جا را
کافته قلماق را نیافتند پسران قلماق شب روز گریه میکردند آخر یکروز
آخر یکروز شیطان علیه اللعنه بصورت مردی شده به پیش اشکن بوش
آمده گفت اگر جسد قلماق را یافته دهم هر چه امر کنم قبول میکنید اینها
قبول کردند شیطان علیه اللعنه صورت قلماق را ساخته بسجده امر
کرد همه سجده کردند بعد به پیشانه قلماق چند خط ماند پسران قلماق
آمده خط را خوانده دید گوشت خوک را حلال گفته است گوشت خوک را
خوردند شیطان اشکن بوش را بصورت شیخ کرد هر که دختر را بشوهر

میداد

و شیرین و اوغلان و جیم باغ و جرکس و اویغور و اغاریا
و بوترغیل و تورغان و تین و تخت و فاخر و قوجه لیق و شوران
و درجات و کمات و شجعات و اوغان این فصل در بیان جای
گیر شدن نود و دو طایفه ایلاتیه بعد از جنگ حضرت صلی الله علیه وسلم
این نود و دو کس را رخصت دادند بعضی بتابعات روم آمدند و بعضی
بخوارزم آمدند و بعضی بماوراء النهر آمدند قزاق و قلماق بدشت قبچاق
روان شدند و بعضی آمده بفرغانه جای گرفتند و بنود و دو کس نود و دو نام
پروردگار تعلیم دادند و بقلماق اسم مانع را تعلیم دادند قلماق بکول
آمد شب و روز بیافت مشغول شدند قلماق صد و ده سال عمر دیده از
طاعت یکدم خالی نشد بسیار ریاضت کرد فرزندان او بسه صد رسید
خلق نام او را مانع ماندند آخر یک روز قلماق از عالم گذشت همه فرزندان
او او را بصندوق انداخته گرفته میگشت سونکقوش که پسر کلان او
بود چند وقت با همراهی پدر طاعت کرده بود یک روز قلماق بخواب
سونکقوش در آمد گفت پسر اینها مرا بدنام کرد به پروردگار عاصی شدم
یک کاری کرده مرا از اینها پنهان کرده بیک جا دفن کن تا که با حضور خود

گفتند یا علی این جوانان را پدران بمن هدیه کرده اند بشما دادم تا قیامت
نام شما را از زبان نمانند و باولاد شما خدمت کنند اولاد اینها
بسیار شود گفته دعا کردند نود و دو قسم ایلاتیه از اولاد همینها شد
از کتاب و از تواریخ زبدة البشر انود و دو قسم اوزبک همین است
مینک و یوز و قرق و جلایر و سرای و قونغورات و آلچین
و ارغون و نیمان و قپچاق و قلماق و چقماق و قیرغیز و قیرلیق
و ترک و ترکمان و بیاوت و بورلان و شمرخق و قبه و بخن و
لیله چی و کیله کش و بورات و اوبرات و قیات و خطای و قنکلی
و اوریوز و جونالاجی و قوجی و اوتارجی و قولادجی و جیت
و جویوت و جلجوت و تورماوت و اوی ماوت و ارلات و کرت
و اونکفوت و تانکفوت و مانکفوت و جلاوت و مماسیت و مرکیت
و فوره لاش و اوکیلان و قاری و عرب و ایلاجی و جبورغان
و قشلیق و کیرای و دورمن و نابین و تامه و رمه دان و اوشون
و بادان و حافظ و آویرجی و جورات و تاتار و بورغان و باتاش
و قوچین و توبالی و تیلو و کرداری و سختیان و قرغین

صلی الله علیه وسلم بجنگ بدر بودند این نود و دو کس رسید کافران
بمسلمانان غالب حضرت صلی الله علیه وسلم بدامنه کوه هفت صد کس ایستاده
حضرت شاه مردان مرتضی علی تنها جنگ میکردند جنگ مغلوبه شده از مسلمانان
بسیار شهید شده بود آنحضرت پرسیدند اینها از کدام قوم باشند
حضرت ابوبکر صدیق گفتند این قوم از بادیه عرب آمده آنحضرت صلی الله
علیه وسلم بزبان عرب جنگ کن گفتند اینها ندانستند بزبان ترک او روش
کن گفتند حضرت عکاشه از همه ثانی آمدند این قوم بجنگ در آمدند یک جماعه
کافر را تمام کردند یک جماعه را حضرت شاه مردان تمام کردند حضرت علی
این جماعه را به پیش آنحضرت صلی الله علیه وسلم آوردند نود و دو کس باز ایمان
از سر تازه کردند حضرت صلی الله علیه وسلم بحضرت مرتضی علی فرمودند این
جماعه را تعلیم کنید حضرت شاه مردان مرتضی علی تعلیم دادند نود و دو کس بحضرت
شاه مردان مرتضی علی ارادت کردند آن گروه را شاه مردان
میهمان کردند از مال غنیمت از خرگاه های کافران دادند این نود
دو جوان را نود و دو نام ماندند نود و دو قسم اوزبک از جماعه همین است
پیری نود و دو قسم اوزبک شاه مردان است حضرت صلی الله علیه وسلم

I3 Зак. P-6II

از مضمون نامه خط کرده به ترکستان فرستادن اهل ترکستان هم قبول
کردند جواب نامه را بحضرت صلی الله علیه وسلم کرده رفته دادند
آنحضرت صلی الله علیه وسلم دعا کردن سرداران از اوزبک شود اخلاص
از اوزبک نرود بعد از آن دو نامه کرده یک نامه را بتاجک یک نامه را
بهندوستان فرستادند تاجیک نامه بسینه گرفته اعزاز اکرام کرد هندوستان
بزیرها گرفت باز نامه جواب بحضرت رسانیدند آنحضرت صلی الله علیه وسلم دعا
کردند از سینه تاجیک علم نرود هندوستان تخت پا شود بعد از آن پادشاه
خوارزم مامور بیگ باولاد آذرخان کس روان کردند بترکستان
آمده گفتن جندهکس قبول ایمان کرده برآمده بخوارزم رفته جندهکس
از خوارزم همراه شده بغزان رفت از غزان جندهکس همراه شده
نود دو کس بمدینه روان شدند حضرت صلی الله علیه وسلم

ترک علاتا ترکمان هر دو را غزالالدین بخوارزم فرستادند این ها
آمده بخوارزم سردار شد تا در وقت حضرت صلی الله علیه وسلم حاکم
بودن بر صحت رسالت پناه خاتم النبیین صلی الله علیه وسلم ظاهر
شد همه را سر بر خط مستقیم ایمان و توحید ثابت کردن طلوع آفتاب
نبوة در اوج شد راویان چنین روایت کرده اند حضرت عکاشه
از جماعه غیر بودند از برای سودا از روم بر آمده بمصر روان شدند
بعد از چند روز بمدینه داخل شدن حضرت صلی الله علیه وسلم را
دیده هر چیز که در دست بود هدیه کردن بعد از آن حضرت صلی الله
علیه وسلم سه نامه دادند عکاشه گرفته روان شدند بعد از چند روز
بغزان آوردن غزان نامه دیده توی کرده ایمان آورده هر کدام
یک یک پسر را هدیه کردن یک نامه را بترک ترکمان فرستادند این
نامه بخوارزم آمد مامور بیک ترک علاتا ترکمان شنیده بسه روزه راه
پیش باز آمده نامه گرفته بر سر مانده در آمدن بر سر نامه هفت
خزینه نثار کردن بتمام خوارزمیان ایمان آوردن باز یک نامه بنوغای
روان کردن نوغای هم نامه را دیده ایمان آوردن بعد از آن از

بیدار شده یافث را دعا کردن اولاد تو پادشاه شود از یافث سه
پسر شد قراخان و آذرخان کوچ خان از قراخان اغوز نام پسر شد اغوز
بروم رفته جای گیر شد از آذرخان یک پسر شد قزاق خان قزاق خان بترکستان
آمده جای کلی قزاق از وی شد از اغوز یک پسر شد نام وی را مغول
ماندن از مغول دو پسر شد غزالدین لرالدین غزالدین بکوه روم استقامت
کرد لرالدین بجنگل مازندران استقامت کرد بروم غزالدین پادشاه شد لرالدین
بجنگل مازندران پادشاه شد این دو گروه را مغول میگفتند از نسل مغول
پادشاهی هزار سال ماند تا وقت فریدون فریدون از عالم گذشت پسر
فریدون تور بایشان جنگ کرد اولاد اغوز قتل عام کرد دو کس گریخته
بزنش رفت یک کوه محکم بود وی را رکنه تون میگفتند بعد از آن
فرزند بسیار شد تا وقت حضرت صلی الله علیه وسلم از همین جا
استقامت کرد اولاد غزالدین بسیار شد این سه گروه شد غز ترک
ترکمان باز این جماعه جمع شده با اولاد فریدون جنگ کرده اولاد
فریدون را نیست کرد باین جماعه غزالدین مغول پادشاه شد از روم
تا خوارزم ترکستان بحکومت وی در آمد دو برادر داشت مامور بیک

بجهای عز و جل مناجات کردن بعد از مناجات گفتن ای بار خدا
بچهار کس وعده کردم مرا دروغ گوی مکن در حال جبرئیل علیه السلام
آمده گفتن ای نوح نبی الله یک خر ماده و یک سگ ماده بود است
دعا کن نوح علیه السلام دعا کردن هر دو دختر شد باز از بهشت یک
حور آوردن چهار دختر شد بچهار کس دادن بعد از آن دختران
داماد را طلبیدن از هر کدام داماد دختران را پرسیدن یک داماد
گفت دختر تان خوب اما کم خوراک دانستن که حور بود است از نسل
وی عرب شد باز از یک داماد پرسیدن وی گفت فعلش خودش
خوب دانستن که دختر خود شان بود است از وی خوارزمیان شد و است
باز از یک داماد پرسیدن وی گفت گاه گاه مثل سگ میگردد دانستن
سگ بود است از وی قزیل باش شد باز از یک داماد پرسیدن وی
گفت بخر مانند فعل میکند دانستن که خر بود است از کافران هندوستان
حبش از وی شد بیک قول همین است از تواریخ زبدة البشر گفته است
روزی نوح علیه السلام خواب کرده بودن یافث بر سر ایستاده
بودند بسیار روز گرم بود یافث باد میکرد نوح علیه السلام از خواب

کردیم اما سخن بسیار بوده است مختصر کردیم ابتدا از نور حضرت نبینا
صلی الله علیه وسلم از حضرت آدم صفی الله تا تولد حضرت رسول اکرم صلی الله
علیه وسلم مقدار حال بیان کردیم چند تواریخ را دیدیم نسب امامان را
و بعضی تواریخ را دیده نسل ایلاتیه را بیان کردیم چند سال در خدمت
مولانا اعظم سید میر جلیل بودیم بعد از ایشان خواجه محمد زاهد لقب ایشان
مولانا میر محمد قاضی امر کردند با ایشان تا وفات همراه شدیم هرچه دیدیم
از بعضی تواریخ گفتیم این فصل در بیان ایلاتیه از تواریخ زبدة البشر آورده
اند که بعد از طوفان حضرت نوح علیه السلام را سه پسر یک دختر شد
حام و سام و یافث حام را بهندوستان امر کردند حبش هندوستان
قزلباش از اولاد حام شد سام بروم تعیین کردند تا بقاع روم
از سام شد یافث را از دریای عمون تا برآمدن آفتاب امر
کردند تا سکنت ترکستان اندکان تا خطای این جماعه اولاد یافث
بن نوح علیه السلام است یک روز نوح علیه السلام نشسته بودند بیک
دختر از چارکس آمد بهمه وعده کردند بنشاد چارکس را بکیمه
انداخته بودند بعد از طوفان بهر جا شهر و قصبه بنا کردن بخداة

بلخ گرفته و یک دختر را پادشاهی بغداد گرفته و یک دختر را پادشاهی
بدخشان گرفته و یک دختر را پادشاهی کهستان گرفته و یک دختر را
پادشاهی قراتکین گرفته این جماعه مادر سید است لقب سلطان
ملک زرنجش قبر در فرغانه کاسان امام علی زرنجش پدر سلطان
ملک زرنجش مادر رخشان بنت سلطان محمد خارزم شاه عمر پنجاه و سه
سال خلافت بیست و دو سال قبر در کاسان در پهلوی امام ابراهیم
سلطان ملک زرنجش سید محمد پدر امام علی زرنجش مادر دختر
توغدار خان کاسان را بتوغدار خان داده بشرکت آمدند قبر
در شرکت سید احمد پدر سید محمد قبر بشرکت سید ابراهیم پدر سید
احمد مدفون بشرکت سید تقی پدر سید ابراهیم مدفون بشرکت
سید محمد پدر سید تقی مدفون بشرکت سید تقی پدر سید محمد قبر
بشرکت میر سید جعفر پدر سید تقی مدفون بشرکت سید جلال الدین
پدر میر سید جعفر مدفون بشرکت سید میر جلیل پدر سید جلال الدین
لقب مولانا اعظم هذا در مرقده در فرغانه بشرکت خواجه محمد زاهد لقب
مولانا میر محمد قاضی قبر بسمرقند در تواریخ مغولیه و در تواریخ زبده البشر آنگاه

باشد دوست رسول الله گفتن هارون الرشید بسیار گریه کرده از کردار
خود پشیمان شد از تدارک این کار عاجز آمد امام ابو یوسف گفتن همه اموال
این جهان از آن تو شود در راه خدای تعالی صرف کنی پسری امام را آورده
رضا نکنی نمیشود اگر فرزند امام را رضا کنی بعد توبه کنی خدای تعالی عفو کند عجب
نیست هارون الرشید امام موسی رضا را آورده به پیش ایشان توبه کرده دختر
خود سکینه خاتون را با امام موسی رضا دادند از ایشان امام تقی شدند امام موسی
رضا پدر امام کاظم مادر ام ولد عمر پنجاه سال خلافت بیست سال لقب رضا
کنیت ابو الحسن قاتل مامون الرشید اولاد یکی قبر در مشهد موضع طوس
امام تقی پدر امام موسی رضا مادر سکینه خاتون عمر هژده سال اولاد چهار
لقب تقی قبر در بغداد قاتل معتصم امام نقی پدر محمد نقی مادر شمانه خاتون
دختر معتصم خلیفه عمر چهل یک سال خلافت بیست سال لقب نقی اولاد شش
بدین اسامیکه یازدهم امام حسن عسکری و مادی لقب امام مهدی
دوازدهم و حسین ابی زید و جعفر و امام ابراهیم سید ابراهیم پدر
امام نقی مادر شمانه خاتون دختر سلطان بغداد عمر نود و شش سال
خلافت سی سال اولاد شش پسر یک دختر پنج یک دختر را پادشاه

کبار صغار آنحضرت صلی الله علیه وسلم نثار ایثار شود که
افضل یاران سرور ابوبکر عمر عثمان حیدر اما بعد بنده ضعیف
و محتاج سوای رحمت پروردگار فقیر لاسیف الدین ابن والا
شاه عباس اخسی کندی که بعضی یاران التماس کردند کتاب
تواریخ بسیار لیکن یک رساله علیحده نیست اگر معقول
شود حسب و نسب و بیان احوال و خوارق عادت سید را
و نسل مرید و مخلصان و بعضی جنگ ایشان را یک علیحده
تواریخ کنند التماس یاران را بجان و دل قبول کرده بخدمت پیر
دستگیر مولانا اعظم سید میر جلیل رفته طلب التماس
کرده بایشان گفتیم التماس مرا قبول کرده اذن دادن اجا
زت گرفته از تواریخ جهان کشا از قصص الانبیا از
تواریخ مغولیه و از تواریخ زبدة البشر اگرفته و روح هر فتوح امامان را
یاد کرده از امام جعفر صادق تا وقت مولانا اعظم سید میر جلیل
بیان کرده این کتاب را مجموع التواریخ نام نهاده شد هر سهو خطا
واقع شده باشد بزیل کرم پوشیده بقلم تراش عفو تراشیده اصلاح

مجموع التواریخ

عکسهای قطعات نسخهٔ خطی با مقدمه و اسماء

رجال و اماکن و طوایف

باهتمام

ع. طاهر جان زاده

تحت نظر پروفسور م. ن. بوگولوبوف

انتشارات دانشگاه لنگراد

۱۹۶۰

دانشگاه دولتی لنینگراد

دانشکده خاورشناسی

فیلولوژی ایران

جزوهٔ دوّم

Институт языка, литературы
ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ
Инв. № 168
Ин. ВАН СССР гор. Фрунзе

СОБРАНИЕ ИСТОРИЙ

МАДЖМӮ‘АТ-ТАВАРӢХ

Подписано к печати 24 У1-1960 г.
М-26820. Печатных листов 12,75.
Бум.л.6,38. Формат бумаги 60 x 92 1/16.
Тираж 500 экз. Заказ Р - 611. Цена 4 р.
Типография ЛОЛГУ. Ленинград,
Университетская наб. 7/9.

4 руб.